

STUDIA TURISTICA

online časopis pro vzdělávání v cestovním ruchu

Vysoká škola polytechnická Jihlava
ISSN 1804-252X

Číslo: 2
Ročník: 7
Rok vydání: 2016
Vydává 2x ročně: Vysoká škola polytechnická v Jihlavě, Tostého 16, 586 01 Jihlava

Redakce a edice: RNDr. Jiří Šíp, Ph.D., katedra cestovního ruchu, VŠP Jihlava
e-mail: studiaturisticavspj.cz
Grafické zpracování: Lukáš Mikula
Korektury a úpravy textů: PhDr. Dana Zažímalová, Ing. Ivica Linderová, PhD., RNDr. Eva Janoušková, Ph.D.

REDAKČNÍ RADA

Předsedkyně redakční rady: RNDr. Eva Janoušková, Ph.D., Katedra cestovního ruchu VŠP Jihlava

ČLENOVÉ REDAKČNÍ RADY

Ing. Tomáš Čihák, ředitel příspěvkové organizace Vysočina Tourism
doc. RNDr. Alena Dubcová, CSc., Katedra geografie a regionálního rozvoje FPV, UKF Nitra
RNDr. Dana Fialová, Ph.D., Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF, UK Praha
prof. PhDr. Petr Chalupa, CSc., Katedra cestovního ruchu VŠP Jihlava
RNDr. Eva Janoušková, Ph.D., Katedra cestovního ruchu VŠP Jihlava
doc. Ing. Jana Jarábková, PhD., Katedra regionalistiky a rozvoje vidieka FEŠRR, SPU Nitra
doc. RNDr. Alfred Krogmann, PhD., Katedra geografie a regionálního rozvoje FPV, UKF Nitra
Ing. Ivica Linderová, PhD., Katedra cestovního ruchu VŠP Jihlava
doc. RNDr. Svatopluk Novák, CSc., Katedra cestovního ruchu, VŠP Jihlava
RNDr. Mgr. Stanislava Pachrová, Ph.D., Katedra cestovního ruchu, VŠP Jihlava
Ing. Lucie Plzáková, Ph.D., Katedra cestovního ruchu VŠH Praha
RNDr. PaedDr. Jaromír Rux, CSc., Katedra cestovního ruchu VŠP Jihlava
doc. PaedDr. Jiří Štyrský, CSc., Katedra rekreologie a cestovního ruchu FIM, UHK Hradec Králové
doc. RNDr. Jiří Vaníček, CSc., Ústav lázeňství, gastronomie a turismu FpF, SLU v Opavě
PhDr. Dana Zažímalová, Katedra jazyků, VŠP Jihlava

SEZNAM RECENZENTŮ ČÍSLA

Mgr. Anica Djokić, MBA, Katedra cestovního ruchu, VŠP Jihlava
Ing. Martina Doležalová, Katedra cestovního ruchu, Obchodní fakulta EU Bratislava
doc. PhDr. Emanuel Hurych, Ph.D., Katedra sportů, VŠP Jihlava
doc. Ing. Antonín Dvořák, CSc., FMV, VŠE Praha
RNDr. Dana Fialová, Ph.D., Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF, UK Praha
doc. RNDr. Alfred Krogmann, PhD., Katedra geografie a regionálního rozvoje FPV, UKF Nitra
RNDr. Renata Klufová, Ph.D., Katedra matematiky, EF JU v Českých Budějovicích
Ing. Ivica Linderová, PhD., Katedra cestovního ruchu VŠP Jihlava
Ing. Lucie Plzáková, Ph.D., Katedra cestovního ruchu VŠH Praha
RNDr. Mgr. Stanislava Pachrová, Ph.D., Katedra cestovního ruchu, VŠP Jihlava
RNDr. PaedDr. Jaromír Rux, CSc., Katedra cestovního ruchu VŠP Jihlava
RNDr. Jitka Ryšková, Katedra jazyků, VŠP Jihlava
Ing. Alice Šedivá Neckářová, Katedra cestovního ruchu, VŠP Jihlava
doc. RNDr. Jiří Vaníček, CSc., Ústav lázeňství, gastronomie a turismu FpF, SLU v Opavě
PhDr. Dana Zažímalová, Katedra jazyků, VŠP Jihlava

<https://www.vspj.cz/tvurci-cinnost-a-projekty/casopisy-vspj/studia-turistica>

OBSAH ČÍSLA

- 4 Úvodní slovo čtenářům

ODBORNÉ ČLÁNKY

- 6 **ANNA ŠENKOVÁ**
Analýza vývoja vybraných ukazovateľov cestovného ruchu na Slovensku v rokoch 2000 – 2014
The Analysis of Chosen Indicators of Tourism in Slovakia in The Years 2000 – 2014

- 15 **PAVLÍNA PELLEŠOVÁ, KLÁRA VÁCLAVÍNKOVÁ**
The Quality of Catering Services in the Context of Hygiene and Customer Satisfaction
Kvalita cateringových služeb v kontextu hygieny a spokojenosti zákazníka

- 26 **ONDŘEJ KONEČNÝ**
Podpora cestovního ruchu z programu rozvoje venkova v kontextu udržitelnosti: turistická oblast Moravský kras
Promotion of Tourism by Rural Development Programme in the Context of Sustainability: Moravian Karst Tourist Area

TURISTICKÉ ROZHLEDY

- 41 **OLGA VILÍMKOVÁ**
Nové trendy v cestovním ruchu v Peru – turistika soužití
New Trends in Tourism in Peru – Experience of the Local Life

- 63 **VLADIMÍR VECHETA**
Koruna Vysočiny
Zrod turistické oblasti a jejího managementu v přímém přenosu

ZÁŽITKY Z NAŠICH CEST

- 69 **JAK JSME SE VYDALI NA UKRAJINU, ANEB NEBLÁZNI, VŽDYŤ SE TAM VÁLČÍ**

AKCE, KTERÉ PROBĚHLY

- 73 **MEZINÁRODNÍ STUDENTSKÝ WORKSHOP „ACCESSIBLE TOURISM FOR ALL“**

- 76 **ORGANIZACE VYSOČINA TOURISM PŘIPRAVILA SEMINÁŘ K DESTINAČNÍMU MANAGEMENTU**

AKCE, KTERÉ PROBĚHNOU

- 79 **POZVÁNKA NA 12. MEZINÁRODNÍ KONFERENCI AKTUÁLNÍ PROBLÉMY CESTOVNÍHO RUCHU V JIHLAVĚ**

TIP

Pro snadnější orientaci v dokumentu můžete využít záložky v programu Adobe Reader. Záložky jsou standardně dostupné v levém sloupci pod ikonou Záložky.

ÚVODNÍ SLOVO ČTENÁŘŮM

Milí čtenáři,

předkládáme Vám druhé číslo sedmého ročníku našeho odborného časopisu o cestovním ruchu Studia Turistica. Tentokrát, vedle tradiční problematiky ubytovacích služeb a gastronomie, je hlavní recenzovaný blok doplněn o nové a zajímavé téma trvale udržitelného cestovního ruchu v Moravském krasu.

„Turistika soužití“ je novým rozvíjejícím se trendem cestovního ruchu. V části Turistické rozhledy je čtenářům přibližuje autorka s bohatými osobními zkušenostmi z Peru. V této druhé části Vás také seznamujeme s aktuální problematikou destinačních managementů, kterou jsme se začali zabývat již v minulém čísle.

S vydáním tohoto čísla uzavíráme sedmý ročník našeho časopisu. Rád bych poděkoval jménem redakce i jménem svým spoluautorům, recenzentům i věrným čtenářům za podporu a propagaci studia Turistica. Přejeme Vám mnoho osobních i pracovních úspěchů v roce 2017 a těšíme se na spolupráci v ročníku osmém.

Jiří Šíp, vedoucí redaktor

**ODBORNÉ
ČLÁNKY**

ANALÝZA VÝVOJA VÝKONOV UBYTOVACÍCH ZARIADENÍ CESTOVNÉHO RUCHU NA SLOVENSKU V ROKOCH 2000 – 2014

Anna Šenková

THE ANALYSIS OF THE PERFORMANCE OF TOURIST ACCOMMODATION FACILITIES IN SLOVAKIA IN THE YEARS 2000 - 2014

ABSTRAKT

Cieľom predkladaného príspevku je prezentovať výsledky analýzy vývoja výkonov ubytovacích zariadení cestovného ruchu na Slovensku v období rokov 2000 – 2014. Vstup Slovenska do EÚ a Schengenského priestoru, zavedenie eura a celosvetová ekonomická kríza, ktorá začala v roku 2009, mali hlavný vplyv na vývoj skúmaných ukazovateľov v sledovanom období. Postupné zvyšovanie výkonov cestovného ruchu po roku 2004 zastavila finančná kríza, ktorá sa na Slovensku najviac prejavila v roku 2009. Roky 2010 – 2012 boli charakteristické pomalou stabilizáciou trhu a spomalením recesie v cestovnom ruchu na Slovensku. Na raste výkonov cestovného ruchu sa podieľal a stále podieľa hlavne domáci cestovný ruch, hlavnými zdrojovými trhmi zahraničných návštevníkov sú susedné štáty.

Kľúčová slova: cestovný ruch, Slovenská republika, vývoj, ukazovatele

ABSTRACT

The aim of the article is presenting the results of the analysis of the performance of tourist accommodation facilities in Slovakia in the years 2000 – 2014. Slovakia's joining the EU and the Schengen area, introducing euro and the worldwide economic crisis which started in 2009 caused the main impact on the development of the monitored indicators in that period. The financial crisis in Slovakia which was the most intensive in 2009 gradually had stopped the raise of tourism performance since 2004. The years 2010 – 2012 showed the slow stabilization of the market and decelerating of the recession in tourism. Home tourism contributed to the growth of the country's tourism and the home tourism it has been still the main contributor to the performance of tourism in Slovakia. Tourists from the neighbouring countries are the main source of foreign visitors in Slovakia.

Keywords: tourism, Slovak republic, development, indicators

ÚVOD

Odvetvie cestovného ruchu v mnohých krajinách sveta musí v súčasnosti čeliť negatívnym prejavom spojených najmä s rastúcou hrozbou teroristických útokov v obľúbených destináciách, so sezónnymi výkyvmi počasia, zvýšeným konkurenčným tlakom prichádzajúcim z nových trhov, neustálou zmenou správania sa návštevníkov ako aj zvýšenou náročnosťou spotrebiteľov a ich dopytom po vysokej kvalite poskytovaných služieb. V súčasnej geopolitickej situácii zohráva dôležitú úlohu pri výbere dovolenkovej destinácie celkový imidž krajiny a Slovensko zatiaľ patrí medzi stabilné a pokojné krajiny. Podľa vyjadrení Slovenskej agentúry pre cestovný ruch (SACR), dovolenku na Slovensku vzhľadom k nestabilnej bezpečnostnej situácii uprednostňuje čoraz viac domácich aj zahraničných návštevníkov. Za prvý polrok 2016 sa v slovenských ubytovacích zariadeniach ubytovalo takmer 2,3 milióna návštevníkov, čo oproti minulému roku predstavuje nárast o 18,9%. Na tieto výsledky malo zásadný vplyv viacero faktorov, najmä však rast kvality a konkurencieschopnosti ponúkaných produktov, geopolitický vývoj v Európe a zvyšovanie poznateľnosti značky Slovensko prostredníctvom organizovania významných medzinárodných podujatí, medzi ktorými bol napríklad aj Svetový pohár v zjazdovom lyžovaní v Jasnej, ME v krasokorčuľovaní v Bratislave či v neposlednom rade slovenské predsedníctvo v Rade EÚ (SITA, 2016). Vstup Slovenska do EÚ 1. mája 2004 patrí medzi významné medzníky rozvoja cestovného ruchu. Medzi najvýznamnejšie pozitívne zmeny patrí nárast príjmov z aktívneho zahraničného cestovného ruchu, zvýšenie publicity a propagácie nových členských štátov, vyvolanie záujmu zahraničných turistov o krajinu, postupné zlepšovanie infraštruktúry, rozšírenie ponuky dopravy do nových členských štátov a podobne. Medzi negatíva môžeme zaradiť najmä voľný pohyb kvalifikovanej pracovnej sily do členských štátov s vyšším príjmom a silnú konkurenciu rozvinutých krajín cestovného ruchu.

TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ SKÚMANEJ PROBLEMATIKY

Cestovný ruch je novodobý fenomén, spoločensko-ekonomický jav zasahujúci do viacerých odvetví národného hospodárstva každého štátu. Medzi základné predpoklady jeho rozvoja zaraďujeme aj dostatok kvalitných ubytovacích zariadení, pretože ubytovacie služby sú kľúčovým faktorom v rámci služieb infraštruktúry každej destinácie cestovného ruchu. Hotelierstvo a cestovný ruch sa rozvíjajú paralelne a navzájom sa ovplyvňujú. Keďže tieto vzťahy sú vzájomné, je závislosť dvojaká – bez hotelierstva nemôže existovať pobytový cestovný ruch a cestovný ruch je faktorom využívania kapacít hotelierstva a jeho rozvoja (Gúčík a kol. 2006). Stav infraštruktúry v hotelierstve je veľmi dôležitý z hľadiska ponuky komplexných služieb. Kaspar (1995) zaraďuje ubytovacie zariadenia do sekundárnej ponuky cestovného ruchu a zdôrazňuje ich význam pre existenciu pobytového cestovného ruchu. Ubytovacie zariadenia predstavujú v súčasných podmienkach globalizácie, expanzie domácich ako aj medzinárodných obchodných, spoločenských a kultúrnych vzťahov veľmi významný segment služieb, ktorý priťahuje kapitál pre výstavbu nových ubytovacích zariadení a vytvára možnosti tak pre rozvoj cestovného ruchu ako aj nové pracovné príležitosti (Sládek a kol. 2001). Z toho pohľadu sú ubytovacie zariadenia a ich služby dôležitým predpokladom regionálneho i miestneho rozvoja. Ak však majú dosiahnuť ekonomickú prosperitu, musia sledovať a predvídať aktuálnu situáciu na trhu, poznať trendy v správaní sa a preferencie hostí a následne na nich reagovať a využívať ich v ponuke služieb (Gúčík, Petrík 2007). V minulosti bol dopyt určovaný ponukou, zatiaľ čo dnes je to opačne. Vzrastajúca saturácia trhu, sebavedomejší spotrebiteľ s väčším množstvom financií a voľného času ovplyvňujú rentabilitu poskytovateľov služieb v cestovnom ruchu. Dôchodková situácia hostí sa prejavuje v diferencovanom dopyte po službách ubytovacích zariadení. V posledných rokoch najviac ovplyvnila spotrebiteľské správanie návštevníkov globálna ekonomická kríza, čo sa prejavilo napríklad vo vyhľadávaní cenovo najvýhodnejších ponúk ubytovania, v poklese priemerných výdavkov na návštevníka v cestovnom ruchu a v skracovaní dĺžky pobytu.

Pri hodnotení pozície cestovného ruchu v národnom hospodárstve sa využívajú rôzne prístupy. Freyer (in Palatková, Zichová 2011) vymedzuje päť okruhov skúmania a hodnotenia vplyvu cestovného ruchu na ekonomiku – štatistické hodnotenie sledujúce účastníka cestovného ruchu ako štatistickú jednotku (hmotné vyjadrenie jeho spotreby), ekonomicko-peňažné hodnotenie sledujúce účastníka ako zdroj príjmov (hodnotové vyjadrenie spotreby), individuálne hodnotenie (vnímanie účastníka ako jednotlivca s jeho subjektívnymi potrebami, ktoré sa odrážajú vo výške a štruktúre spotreby), sociálno-kultúrne hodnotenie (účastník ako

sociálna bytosť vstupujúca do vzťahov s ďalšími účastníkmi, s poskytovateľmi služieb a najmä rezidentmi) a globálne dopady cestovného ruchu na národné hospodárstvo, ktoré hodnotia priame a nepriame dopady cestovného ruchu prostredníctvom dvoch globálnych ukazovateľov, a to satelitného účtu cestovného ruchu a platobnej bilancie. Základom pre všetky ostatné hodnotenia je štatistické hodnotenie cestovného ruchu. K základným sledovaným ukazovateľom v rámci štatistického monitoringu patria: počty návštevníkov v pasívnom, aktívnom a domácom cestovnom ruchu, devízové príjmy a výdavky, úroveň spotreby, geografická segmentácia dopytu, spotrebiteľské správanie a ďalšie. Na hodnotenie dopytu po cestovnom ruchu je potrebné zvoliť adekvátne prístupy jeho merania. UNWTO, OECD a jednotlivé členské štáty Európskej únie využívajú na tieto účely práve štatistiky ubytovacích zariadení, a to aj napriek ich nedostatkom (napr. viacnásobné započítavanie tých istých osôb, abstrahovanie od časti turistov ubytovaných v súkromí a pod.). Štatistiky zachytávajúce počty návštevníkov, počet ich prenocovaní, dĺžku pobytu umožňujú vyjadriť podiel spotreby cestovného ruchu na HDP (spotrebná kvóta cestovného ruchu) či intenzitu cestovného ruchu (podiel prenocovaní rezidentov na HDP). Nezachytávajú však individualitu návštevníka, ani kvalitatívne znaky dopytu, preto sa pobytové štatistiky dopĺňajú údajmi získanými primárnym prieskumom (v bydlisku návštevníkov, v mieste ich pobytu, pri prechode hraníc alebo počas cestovania) (Pompurová 2013).

CIEĽ A METODIKA

Cieľom predkladaného príspevku je prezentovať výsledky analýzy vybraných výkonových ukazovateľov ubytovacích zariadení cestovného ruchu na Slovensku v období rokov 2000 – 2014 s akcentom na obdobie po vstupe Slovenska do Európskej únie v roku 2004. Analýze boli podrobené sekundárne štatistické údaje zhromaždené Štatistickým úradom SR (ŠÚ SR) o počte domácich a zahraničných návštevníkov v ubytovacích zariadeniach cestovného ruchu, ich prenocovaniach, výške devízových príjmov a výdavkov na zahraničný cestovný ruch. Hlavným dôvodom výberu skúmaného obdobia bol vstup Slovenska do EÚ v roku 2004. Vychádzali sme z predpokladu, že tým sa Slovensko stalo pre zahraničie dôveryhodnejšou krajinou hodnou návštevy. Použitie verejne dostupných dát pre uskutočnenú analýzu umožňuje jej opakovateľnosť a možnosť ďalšieho výskumu. Vybrané výkonové ukazovatele cestovného ruchu sme analyzovali použitím vhodných matematicko-štatistických metód. Z opisnej štatistiky boli použité aritmetický priemer, štandardná odchýlka (vyjadruje, ako sú namerané hodnoty vzdialené od strednej hodnoty), variačný koeficient (predstavuje relatívnu mieru variability), medián (prostredná hodnota z hodnôt zoradených podľa veľkosti) a kvartily.

VÝSLEDKY A DISKUSIA

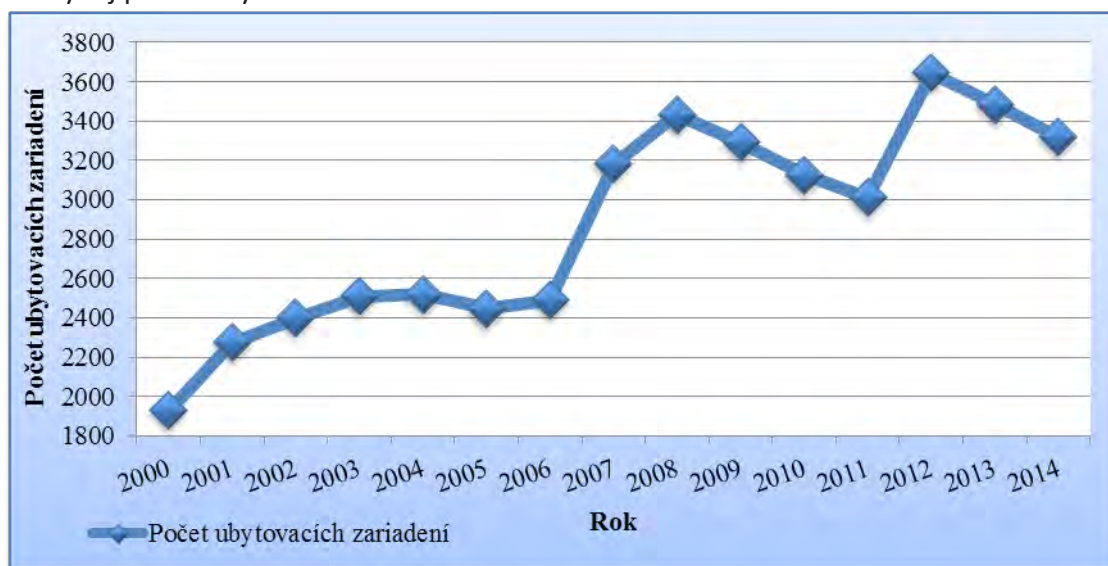
Koncom 20. storočia došlo v cestovnom ruchu najmä k prehlbovaniu medzinárodnej spolupráce, ktorá bola dôsledkom narastajúcej globalizácie. Globalizačné zmeny vo svojom cestovnom ruchu muselo rešpektovať aj Slovensko, ktoré v tomto období stále prechádzalo zložitou transformáciou. Podmienky, v ktorých pôsobilo slovenské hotelierstvo na prahu 21. storočia charakterizovali najmä tieto faktory: nedostatočná prezentácia krajiny na trhu cestovného ruchu v Európe a vo svete (výnimkou nebola stále častá zámena so Slovinskom), nízky podiel zahraničného kapitálu v cestovnom ruchu, nízky počet hotelov zaradených do medzinárodných hotelových sietí, rastúca miera nezamestnanosti a následne pokles kúpnej sily obyvateľstva spôsobovala pokles domácich hostí v ubytovacích zariadeniach (Šedivá 2001).

VÝVOJ POČTU UBYTOVACÍCH ZARIADENÍ CESTOVNÉHO RUCHU NA SLOVENSKU V OBDOBÍ ROKOV 2000 – 2014

Aj napriek uvedeným problémom vzrástol počet ubytovacích zariadení na Slovensku v období rokov 2000 až 2008 1,7 krát a počet lôžok 1,4 krát. Vzrástol aj počet nehotelových (parahotelových) zariadení, zahŕňajúcich turistické ubytovne, chatové osady a kempingy z počtu 977 v roku 2000 na 1 454 v roku 2008. Počet stálych lôžok v týchto zariadeniach vzrástol z počtu 45 845 v roku 2000 na 59 823 v roku 2008. V roku 2008 bolo na Slovensku 3434 ubytovacích zariadení s počtom stálych lôžok 136 091, z toho 2 767 zariadení hotelového typu (hotely, motely, botely a penzióny) ponúkalo 129 936 lôžok. Až 3,3-násobný nárast počas obdobia rokov 2000 – 2008 zaznamenali penzióny, keď sa ich počet zvýšil z 216 (s počtom stálych lôžok 6 353) v roku 2000

na 717 (s počtom stálych lôžok 19 739) v roku 2008, čím sa stali významným konkurentom hotelov najmä v menších mestách a rekreačných strediskách. Od roku 2009 do roku 2011 sme zaznamenali pokles celkového počtu ubytovacích zariadení, pod ktorý sa s najväčšou pravdepodobnosťou podpísal globálna hospodárska kríza. V roku 2012 sme zaznamenali opätovný nárast na celkový počet 3643, ktorý poklesol do roku 2014 o necelých 9%.

Graf 1: Vývoj počtu ubytovacích zariadení cestovného ruchu na Slovensku v rokoch 2000 - 2014

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ŠÚ SR

Vývoj počtu návštevníkov ubytovacích zariadení cestovného ruchu na Slovensku v období rokov 2000 - 2014

Vstupom Slovenska do EÚ v roku 2004 sa predpokladal zvýšený záujem zo strany zahraničia navštíviť novú členskú krajinu. Rok 2004, ktorý bol pre krajinu prelomovým, zaznamenal rast celkového počtu návštevníkov až o necelých 17 % v porovnaní s rokom 2000. Zahraniční návštevníci naozaj častejšie navštevovali našu krajinu po vstupe do EÚ o čom svedčí 34 % - ný nárast počtu návštevníkov zo zahraničia oproti roku 2000. Dôležitým krokom bolo aj otvorenie hraníc súvisiace so vstupom do Schengenského priestoru v roku 2007. Záujem navštíviť krajinu rástol. Na základe dostupných štatistických údajov môžeme konštatovať, že počet návštevníkov sa každoročne zvyšoval a v roku 2008 bola preknaná hranica 4 miliónov návštevníkov ubytovaných v zariadeniach cestovného ruchu na Slovensku. Tento trend však ďalej nepokračoval a v dôsledku globálnej hospodárskej krízy sa celkový počet návštevníkov v roku 2009 oproti roku 2008 znížil o 17 %. V prípade zahraničných návštevníkov išlo o pokles 27 % a o pokles 10 % pri domácich návštevníkoch. Zaujímavé je sledovať vývoj počtu domácich a zahraničných návštevníkov v roku 2010. Zatiaľ, čo sa počet domácich návštevníkov v predkrízovom roku 2008 znižuje, počet zahraničných sa zvýšil o viac ako 2 % v porovnaní s rokom 2009. Po rokoch stagnácie nasledovali roky stabilizácie cestovného ruchu. Celkový počet návštevníkov sa zvyšoval a v roku 2013 znovu dosiahol hranicu 4 miliónov, avšak bolo to o 34 140 návštevníkov menej ako v rekordnom roku 2008, ktorý doposiaľ nebol preknaný. Rok 2013 priniesol opäť menší pokles domácich ako aj zahraničných návštevníkov o 7 %. Tabuľka č. 1 poskytuje prehľad indikátorov vývoja celkového počtu návštevníkov v ubytovacích zariadeniach v období pred vstupom do EÚ (2000 – 2004), bezprostredne po vstupe do EÚ (2004 – 2014) a súhrn oboch sledovaných období (2000 – 2014). Priemerný počet návštevníkov v období pred vstupom do EÚ dosahoval 3 203 783 a v čase členstva v EÚ táto hodnota zaznamenala nárast v priemere o 433 665, čo tvorí rast o 13,5 %. Počas obdobia tesne po vstupe až po rok 2014 sa celkový počet všetkých návštevníkov v priemere líšil od priemerného stavu návštevnosti o 272 918,1, z čoho je známy aj variačný koeficient, a teda rozdiel medzi štandardnou odchýlkou a aritmetickým priemerom, ktorý zaznamenal 7,5 %. Medián hodnôt sledovaného obdobia po vstupe do EÚ až do roku 2014 sa dostal na úroveň 3 583 879, čo je stredná hodnota celkového počtu návštevníkov. V priebehu štvrťiny obdobia rokov 2004 – 2014 návštevnosť podľa prvého kvartilu dosahovala minimálne 3 410 222 osôb a maximálne 3 775 908 osôb.

Tabuľka 1: Indikátory vývoja počtu návštevníkov v ubytovacích zariadeniach cestovného ruchu na Slovensku v období rokov 2000 - 2014

Obdobie	Aritmetický priemer	Štandardná odchýlka	Variačný Koeficient	Medián	1. kvartil	3. kvartil
2000 - 2004	3 203 783	254 645,6	7,98%	3 244 485	3 160 748	3 373 540
2004 - 2014	3 637 448	272 918,1	7,50%	3 583 879	3 410 222	3 775 908
2000 - 2014	3 519 091	335 942,2	9,55%	3 446 442	3 377 447	3 750 886

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ŠÚ SR

NÁVŠTEVNOSŤ UBYTOVACÍCH ZARIADENÍ CESTOVNÉHO RUCHU ZAHRANIČNÝMI NÁVŠTEVNÍKMI NA SLOVENSKU PODĽA KRAJINY TRVALÉHO POBYTU V OBDOBÍ ROKOV 2000 – 2014

Z dostupných sekundárnych dát sme zhromaždili počet zahraničných návštevníkov podľa krajiny ich trvalého pobytu. Najprv sme určili celkový počet návštevníkov ubytovaných v ubytovacích zariadeniach, ktorých krajina ich pôvodu je členom EÚ, a taktiež sme porovnávali počet návštevníkov ubytovaných v ubytovacích zariadeniach z krajín, ktoré nie sú členom EÚ. Je nevyhnutné zdôrazniť, že počet návštevníkov je ovplyvnený vstupom jednotlivých členských štátov do EÚ, nakoľko sa ich počet menil v priebehu sledovaného obdobia 2004 – 2014. Pred rokom 2004 bol počet členských štátov EÚ iba 15, po roku 2004 spolu so Slovenskom vstúpilo do EÚ aj ďalších deväť krajín, v roku 2007 prijali členstvo dve krajiny a v roku 2013 jedna krajina. Je teda zrejmé, že pred rokom 2004 bol počet návštevníkov z EÚ výrazne nižší a z krajín mimo EÚ vyšší ako po roku 2004 z dôvodu rozšírenia členských štátov EÚ. Medzi krajiny mimo členstva EÚ sme zaradili všetky krajiny, ktoré nie sú členmi spoločenstva spolu s kandidátskymi krajinami, ktoré sa ešte len pripravujú prijať členstvo. Je dôležité pripomenúť skutočnosť, akou bol aj vstup do Shengenského priestoru v roku 2007, kedy nastal voľný pohyb osôb medzi členskými krajinami.

V každom roku sledovaného obdobia bol dominantný počet návštevníkov z členských štátov EÚ, pričom v roku 2008 dosiahol hodnotu až 1 517 219 návštevníkov. V roku 2009 sa v dôsledku krízy cestovalo menej, čím sa výrazne znižoval aj tento ukazovateľ. V nasledujúcich rokoch sa ukazovateľ opäť zvyšoval až do roku 2014, kedy sme zaznamenali pokles o necelých 10 % oproti roku 2013. Nižšie hodnoty od hodnoty dosiahnutej v roku 2014 tohto ukazovateľa sme zaznamenali už iba v krízovom období. Počet návštevníkov z nečlenských krajín predstavoval podstatne nižšie hodnoty ako vyššie spomínaný ukazovateľ. Najviac návštevníkov z krajín nepatriacich medzi členské krajiny EÚ navštívilo SR v roku 2013 a najmenej v roku 2009. Rok 2014 v porovnaní s rokom 2013 znamenal pokles návštevníkov mimo členských krajín o 21,43 %.

Tabuľka 2 znázorňuje jednotlivé indikátory vývoja počtu návštevníkov, ktorých sme rozdelili na návštevníkov z krajín EÚ a z krajín nepatriacich do EÚ. Pozorovali sme vývoj v obdobiach obdobne ako pri celkovom počte návštevníkov a hodnotili sme ho na základe aritmetického priemeru, štandardnej odchýlky, variačného koeficientu, mediánu a 1. a 3. kvartilu. Priemerný počet návštevníkov z členských krajín v období rokov 2004 – 2014 sa pohyboval okolo 1 257 908 a priemerný počet návštevníkov z krajín nepatriacich do EÚ dosahoval v tom istom období hodnotu 263 599, čo predstavuje rozdiel 994 309. Podiel priemerného počtu návštevníkov z členských krajín v období rokov 2004 – 2014 bol 82,68 % a podiel návštevníkov z iných krajín ako členských bol 17,32 %.

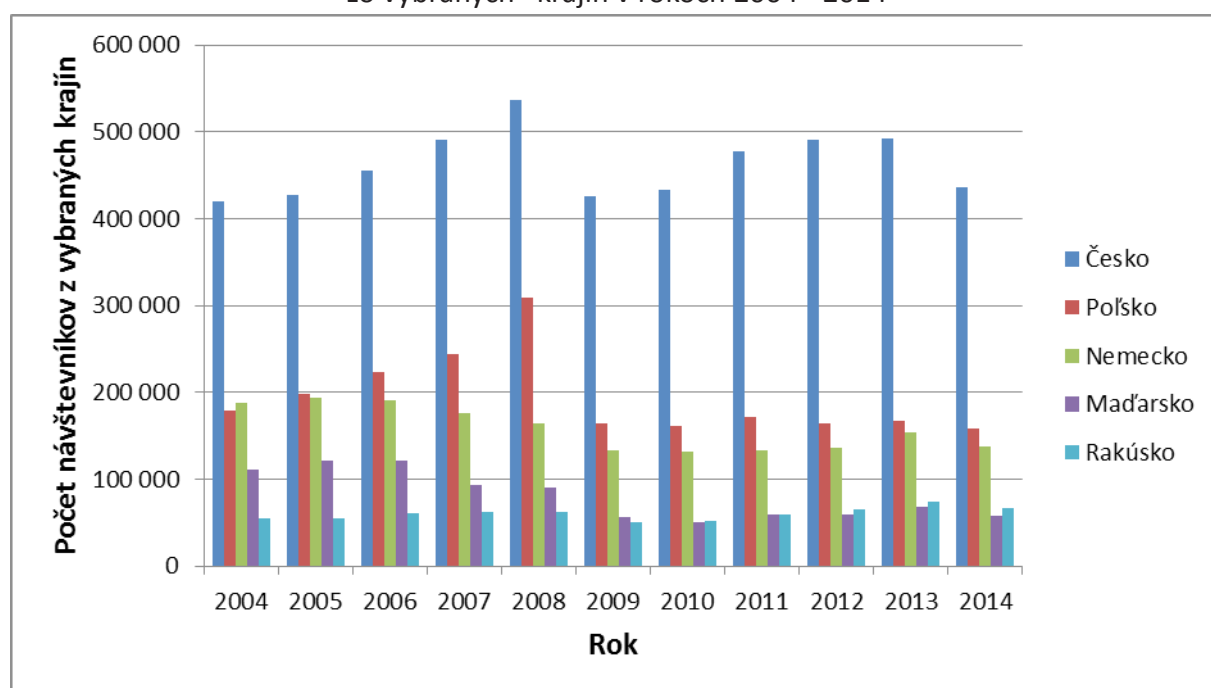
Tabuľka 2: Indikátory vývoja počtu návštevníkov v ubytovacích zariadeniach cestovného ruchu na Slovensku z krajín EÚ a krajín mimo EÚ

Obdobie	Aritmetický priemer	Štandardná odchýlka	Variačný koeficient	Medián	1. kvartil	3. kvartil
Návštevníci z krajín EÚ						
2000 - 2004	524 689	329 492,6	62,8%	388 317	350 109	390 353
2004 - 2014	1 257 908	129 6684,9	10,31%	1 218 581	1 177 061	1 321 043
2000 - 2014	1 017 860	426 804,9	41,93%	1 192 115	748 722	1 284 049
Návštevníci z krajín mimo EÚ						
2000 - 2004	767 015	329 492,6	42,96%	868 990	750 562	998 474
2004 - 2014	263 599	54 163,1	20,55%	259 580	227 733	288 582,5
2000 - 2014	435 067	303 162,1	69,68%	268 246	243 025	565 326

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ŠÚ SR

Najväčší počet zahraničných návštevníkov prichádza na Slovensko zo susedných štátov. Z Českej republiky navštívilo ročne Slovensko v priebehu rokov 2004 – 2014 v priemere 462 469 návštevníkov, z toho najviac v roku 2008 (537 180). Slovensko je zaujímavou cieľovou destináciou aj pre poľských návštevníkov, v priemere ich prišlo ročne 194 763. Najviac opäť v predkrízovom roku 2008, a to 308 437. Nemeckých návštevníkov bolo ročne v priemere 158 241, pričom najväčší záujem prejavili o Slovensko hneď po vstupe do EÚ v roku 2005, kedy ich prišlo 194 158, neskôr sa ich návštevnosť znižovala. Maďarsko taktiež patrí medzi krajiny najviac vysielajúce turistov na Slovensko. Najvyšší počet návštevníkov z Maďarska Slovensko zaznamenalo v roku 2006 (121 981), prepád návštevnosti nastal v roku 2009 (56 111) a v roku 2010 (51 324). Jednou z hlavných príčin bolo zavedenie jednotnej meny euro od roku 2009 na Slovensku a devalvácia maďarského forintu, čím sa tovary a služby na Slovensku stali pre maďarských turistov drahšími. Na piatom mieste v rámci vysielajúcich krajín je Rakúsko, z ktorého sa v posledných rokoch počet turistov prichádzajúcich na Slovensko zvyšuje. Prehľad návštevnosti zo spomínaných top 5 krajín je prezentovaný v nasledujúcom grafe 1. V súčasnosti okrem susedných štátov Slovensko zaznamenáva nárast návštevníkov z takých krajín ako sú Taliansko, Veľká Británia, USA, Rusko, Ukrajina a Francúzsko.

Graf 2: Vývoj počtu zahraničných návštevníkov v ubytovacích zariadeniach cestovného ruchu na Slovensku zo vybraných krajín v rokoch 2004 - 2014

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ŠÚ SR

VÝVOJ POČTU PRENOCOVANÍ NÁVŠTEVNÍKOV V UBYTOVACÍCH ZARIADENIACH CESTOVNÉHO RUCHU NA SLOVENSKU

Medzi ďalšie významné ukazovatele ubytovacej štatistiky patrí počet prenocovaní a priemerný počet prenocovaní návštevníkov v ubytovacích zariadeniach, kde využívajú služby, a tým napomáhajú ekonomike generovaním príjmov. Celkový počet prenocovaní od vstupu Slovenska do EÚ nemal vždy rastúcu tendenciu a nedá sa s určitosťou povedať, že táto skutočnosť spôsobila nárast prenocovaní návštevníkov. Ešte pred vstupom do EÚ celkový počet prenocovaní sa vyvíjal priaznivo a v roku 2002 dosiahol hodnotu 12 306 192. Ak porovnáme tento priaznivý rok s rokom 2004, dozvieme sa, že išlo o pokles prenocovaní o 12,66 %. Tento ukazovateľ začal znova rásť v roku 2006 až do roku 2008, kedy ukazovateľ dosiahol najvyššiu hodnotu spomedzi celého analyzovaného obdobia. Kríza so sebou priniesla aj pokles prenocovaní, avšak potešujúce bolo, že od tohto roku celkový počet prenocovaní začal medziročne pomaly rásť. Pokles však nastal v roku 2014 oproti roku 2013 o 5 %. Na základe toho môžeme uviesť, že vývoj počtu prenocovaní sa ukazoval najlepší v predkrízovom období. Nasledujúca tabuľka znázorňuje vývoj počtu prenocovaní domácich a zahraničných návštevníkov v období rokov 2000 - 2014, z ktorého vidíme dominanciu prenocovaní domácich návštevníkov nad zahraničnými.

Tabuľka 3: Vývoj počtu prenocovaní návštevníkov v ubytovacích zariadeniach cestovného ruchu na Slovensku

Rok	Počet prenocovaní návštevníkov				Priemerný počet prenocovaní			
	Spolu	Domáci	Zahraniční		Spolu	Domáci	Zahraniční	
			Z EÚ	Iné			Spolu	Z EÚ
2000	10 540 700	6 797 900	1 281 687	2 461 113	3,8	3,9	3,6	4,2
2001	11 319 092	6 941 536	1 473 661	2 904 195	3,6	3,6	3,6	4,2
2002	12 306 192	7 263 117	1 670 786	3 372 289	3,6	3,5	3,6	4,3
2003	12 058 956	7 094 564	1 608 188	3 356 204	3,6	3,6	3,6	4,1
2004	10 748 537	6 073 542	4 027 992	647 003	3,3	3,3	3,3	3,4
2005	10 732 754	5 860 712	4 148 920	723 122	3,1	3,1	3,2	3,2
2006	11 137 565	6 004 032	4 312 468	821 065	3,1	3,0	3,2	3,2
2007	11 566 632	6 367 936	4 380 489	818 207	3,1	3,0	3,1	3,1
2008	12 464 104	7 202 628	4 530 174	731 302	3,1	3,1	3,0	3
2009	10 391 069	6 621 933	3 205 895	563 241	3,1	3,2	2,9	2,9
2010	10 367 330	6 560 721	3 169 514	637 095	3,1	3,2	2,9	2,9
2011	10 524 738	6 486 103	3 282 712	755 923	2,9	3,1	2,8	2,8
2012	10 908 200	6 806 999	3 233 566	867 635	2,9	3,0	2,7	2,7
2013	11 486 571	7 146 562	3 307 680	1 032 329	2,8	3,0	2,6	2,6
2014	10 900 434	6 995 966	2 976 516	927 952	2,9	3,1	2,6	2,6

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ŠÚ SR

Ďalším dôležitým ukazovateľom je priemerný počet prenocovaní. Je žiaduce, aby sa návštevníci zdržali na Slovensku čo najdlhšie. Zhromaždené fakty však ukazujú, že priemerný počet prenocovaní sa znižuje najmä pri zahraničných návštevníkoch. Zatiaľ čo počet návštevníkov rastie, priemerná dĺžka pobytu sa skracuje. Najvyššie hodnoty vykazovali štatistiky v roku 2000, kedy sa táto hodnota pohybovala okolo 3,8 dní. V roku 2004 prenocoval návštevník v priemere 3,3 dní. Klesajúci trend naďalej pokračoval až do roku 2013, kedy tento ukazovateľ dosiahol najnižšiu hodnotu za sledované obdobie, 2,8 dní. Priemerný počet prenocovaní domácich návštevníkov klesal pomalšie, ako priemerný počet prenocovaní zahraničných návštevníkov. Rok 2014 dosiahol rast tohto ukazovateľa. Prostredníctvom údajov sme si určili medián – strednú hodnotu priemerného počtu prenocovania všetkých návštevníkov, ktorá ukázala, že návštevník prenocoval v ubytovacom zariadení 3,1

dní. Najviac prenocovaní za sledované obdobie 2004 – 2014 sa uskutočnilo v Žilinskom kraji - v priemere 2 229 029, nasledoval Prešovský kraj, ktorý dosiahol v priemere 2 197 228 prenocovaní a najviac navštevovaný Bratislavský kraj uskutočnil iba 1 771 181 prenocovaní. V Bratislavskom kraji ide o krátkodobé pobyty, zatiaľ čo v ostatných dominujúcich krajoch ide o dlhodobejšie pobyty, čo môže byť spôsobené najmä rozvojom aktivít v oblasti tvorby produktov cestovného ruchu a výraznejšími marketingovými aktivitami kúpeľných podnikov v oboch krajoch. V týchto krajoch sa návštevníci zdržiavajú dlhšie z dôvodu účasti na kúpeľnom cestovnom ruchu, ktorý hrá významnú úlohu v cestovnom ruchu na Slovensku.

ZÁVER

Vývoj cestovného ruchu na Slovensku bol v nedávnej histórii pozitívne, ale aj negatívne ovplyvňovaný rôznymi spoločenskými, politickými, sociálnymi či globálnymi faktormi. Medzi najdôležitejšie patrí transformácia ekonomiky po roku 1989 a s ňou súvisiaca malá a veľká privatizácia podnikov cestovného ruchu, otvorenie vonkajších hraníc, rozdelenie Československa na dva samostatne fungujúce štáty, vznik rôznych organizácií cestovného ruchu, vstup Slovenska do EÚ a následne do Schengenského priestoru, zavedenie jednotnej meny a finančná kríza. Nielen tieto spomenuté udalosti sa podpísali pod súčasný stav cestovného ruchu na Slovensku. Členstvo Slovenska v Európskej únii ovplyvnilo aj postavenie cestovného ruchu v ekonomike štátu. V súčasnosti sa to nepochybne spája s jeho rozvojom, zvyšovaním produktivity a konkurenčného tlaku ponúkať kvalitnejšie služby, čo je v súvislosti s rastúcimi požiadavkami na rozsah a komplexnosť služieb u návštevníkov prvoradá. Rast kvality služieb, ako jedného z dôležitých determinantov konkurencieschopnosti na trhu cestovného ruchu, je potrebné zabezpečovať kvalifikovanou pracovnou silou, vytvorením vhodného podnikateľského prostredia, čo vedie k tvorbe pracovných miest s motivujúcimi pracovnými podmienkami a investíciami do inovácií a nových technológií pri poskytovaní služieb. V prezentovanom príspevku sme sa zamerali na analýzu vývoja vybraných výkonových ukazovateľov cestovného ruchu (návštevnosť, počet prenocovania, výška devízových príjmov a výdavkov) od roku 2000 do roku 2014 s akcentom najmä na obdobie po vstupe do EÚ. Zvýšenú dynamiku rozvoja slovenského cestovného ruchu v rokoch 2006, 2007 a v prvom polroku 2008 zastavili následky hospodárskej krízy. Kombináciou troch faktorov – zavedenie eura, devalvácia mien zdrojových trhov a globálnej hospodárskej krízy došlo najmä v 1. štvrtroku 2009 k poklesu výkonov v CR na Slovensku o 30%. Prvé pozitívne čísla zažil CR na Slovensku v polovici roku 2010 (Hamarnehová, Šenková, 2011). Z výsledkov analýzy je ďalej zrejmé, že sa na raste výkonov cestovného ruchu na Slovensku podieľal a ďalej podieľa najmä domáci cestovný ruch, čo je z hľadiska vývoja príjmov a výdavkov v CR pozitívny jav. Príčinou nemusí byť len zvýšený záujem občanov Slovenska o domáci cestovný ruch. V tomto roku tieto výsledky ovplyvnilo aj niekoľko ďalších faktorov, napr. rast kvality a konkurencieschopnosti ponúkaných produktov, geopolitický vývoj v Európe a zvyšovanie poznateľnosti značky Slovensko prostredníctvom organizovania významných medzinárodných podujatí (Svetový pohár v zjazdovom lyžovaní v Jasnej, ME v krasokorčuľovaní v Bratislave, slovenské predsedníctvo v Rade EÚ). Doterajší vývoj návštevnosti Slovenska za prvé dva kvartály roka 2016 naznačuje predpoklad veľmi úspešnej letnej turistickej sezóny, ktorá môže patriť k najlepším v histórii Slovenska (SACR, 2016).

Príspevok bol vypracovaný ako jeden z výstupov v rámci riešenia projektu KEGA 020 PU-4/2015.

LITERATÚRA

- [1] GÚČIK, M a kol. *Manažment cestovného ruchu*. Banská Bystrica: Slovak-Swiss Tourism, 2006. ISBN 80-88945-84-4.
- [2] HAMARNEHOVÁ, I. a A. ŠENKOVÁ. *Analytický pohľad na vývoj vybraných ukazovateľov cestovného ruchu v Českej a Slovenskej republike v období rokov 1989 – 2010*. In: *Journal of Tourism and Services*. Praha, VŠO, o.p.s., 2011, č. 2, s. 7 – 34. ISSN 1804-5650.
- [3] KASPAR, C. *Základy cestovného ruchu*. Banská Bystrica: EF UMB, 1995. ISBN 80-901166-5-5.
- [4] PALATKOVÁ, M. a J. ZICHOVÁ. *Ekonomika turizmu*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3748-5.
- [5] POMPUROVÁ, K. Metodologické hľadiská vyjadrenia a hodnotenia dopytu po cestovnom ruchu. In: *Ekonomická revue cestovného ruchu*. Banská Bystrica, EF UMB, 2013, roč. 46, č. 1, s. 15-29. ISSN 0139-8660.
- [6] SACR. *Dovolenka na Slovensku je tento rok dobrý nápad. Naša krajina sa stáva obľúbenou destináciou*. Tlačová správa. SACR 2016. [online]. [cit. 2016-09-12]. Dostupné z: <http://www.sacr.sk/novinky/dovolenka-na-slovensku-je-tento-rok-dobry-napad-nasa-krajina-sa-stava-oblubenou-destinaciou/>
- [7] SLÁDEK, G. a kol. 2001. *Podnikanie a štandardy v pohostinstve a hotelierstve*. Bratislava: Miroslav Mračko, 2001. ISBN 80-8057-327-1.
- [8] ŠENKOVÁ, A., J. MITRÍKOVÁ a S. ANTOLÍKOVÁ. Analysis of the selected trends in tourism and hotel industry in Slovak Republic in 1989 – 2000 (on the example of the chosen region in Slovak republic). In: *Economic annals*. 2015, no. 1-2, pp. 62-65. ISSN 1728-6220.
- [9] ŠEDIVÁ, Z. Strategické smerovanie slovenského hotelierstva na prahu 21. storočia. In: *Ekonomická revue cestovného ruchu*. Banská Bystrica, EF UMB, 2001, roč. 34, č. 4, s. 195-199. ISSN 0139-8660.
- [10] SITA, 2016: *Turistov na Slovensku rapídne pribudlo, môže za to geopolitický vývoj*. [online]. [cit. 2016-09-12]. Dostupné z: <http://www.etrend.sk/ekonomika/turisti-sa-valia-na-slovensko-medzirocne-ich-bolo-skoro-o-patinu-viac.html>
- [11] Štatistický úrad SR – Pracovisko ŠÚ SR v Prešove. *Cestovný ruch v Prešovskom kraji*. Prešov. 2014.
- [12] Štatistický úrad SR. *Slovstat*. [online]. [cit. 2016-09-15]. Dostupné z: <http://www.statistics.sk/pls/elisw/MetaInfo.explorer?obj=18&cmd=go&s=1004&sso=4&so=9>

KONTAKT

Ing. Anna Šenková, PhD.

Prešovská univerzita v Prešove

Fakulta manažmentu

Katedra turizmu a hotelového manažmentu

Konštantínova 16

080 01 Prešov

E-mail: anna.senkova@unipo.sk

THE QUALITY OF CATERING SERVICES IN THE CONTEXT OF HYGIENE AND CUSTOMER SATISFACTION

Pavλίna Pellešová
Klára Václavínková

KVALITA CATERINGOVÝCH SLUŽEB V KONTEXTU HYGIENY A SPOKOJENOSTI ZÁKAZNÍKA

ABSTRAKT

The paper discusses the quality of catering services, with a particular focus on hygiene and operation of certification available in this area. The aim of article is to determine how to approach the operators of restaurants in Karvina to ensure the quality of catering services in connection with hygiene and customer satisfaction, and make recommendations for the implementation of new trend. The quality can be seen both from the customer's perspective and from the perspective of internal regulations, which focus on food safety. The need to promote special events in restaurants is based on the objective of ensuring a steady supply of customers. Restaurant operators know about it obviously and try to enrich their range of such products. In conclusion, we recommend the implementation of the current trend in the menu of restaurants and specifically support of regional gastronomy.

Klíčová slova: quality food, service, hygiene, HACCP

ABSTRACT

Příspěvek pojednává o kvalitě cateringových služeb se zvláštním zaměřením na hygienu a uplatňování certifikací, které jsou k dispozici v této oblasti. Cílem článku je určit, jak přistupovat k provozovatelům restaurací v Karvině, aby byla zajištěna kvalita stravovacích služeb v souvislosti s hygienou a spokojeností zákazníka, a dát doporučení pro realizaci nového trendu. Kvalita může být nahlížena jak z hlediska zákazníka, tak i z hlediska vnitřních předpisů, které se zaměřují na bezpečnost potravin. Potřeba podporovat speciální akce v restauracích je založena na záměru zajišťovat stálý příliv zákazníků. Provozovatelé restaurací to samozřejmě vědí a snaží se obohacovat svůj sortiment takových produktů. Na závěr doporučujeme zavádění současného trendu do nabídky restaurací a zvláště podporu regionální gastronomie.

Keywords: kvalita potravin, servis, hygiena, HACCP

INTRODUCTION

Catering services are among the basic tourism services. They provide customer satisfaction of their basic human needs and of eating. The paper discusses the quality of catering services, with a particular focus on hygiene and operation of certification available in this area. The aim of article is to determine how to approach the operators of restaurants in Karvina to ensure the quality of catering services in connection with hygiene and customer satisfaction. The authors of the article will focus on preliminary research by questionnaires. The result of the survey will be the data that will be used for further research in the area, which should lead to proposals of appropriate marketing strategies in the field of catering facilities.

Hospitality & Tourism Industry is one of the leading job creators in the world. The industry employs more than 98 million people directly, representing over 3 percent of all employment. When indirect and induced impacts are included, the industry contributes to around one in every eleven jobs worldwide. The share of world employment in Travel & Tourism is greater than that for the auto manufacturing and chemicals manufacturing industries combined, across every region of the world. Furthermore, the outlook for the industry is relative positive: job growth in Travel & Tourism is „forecast“ to average 1.9 percent per year over the next decade, compared with 1.2 percent annual growth forecast for total jobs in the global economy. (Kajzar, 2015)

CATERING SERVICES

Catering services are among the powerful business sector across Europe. Eating is the basis of tourism development. Quality and availability of this service has great impact on prosperity. With the advent of European regulations in this area, much has changed. Most of the parameters were vague and European legislation unreadable. Czech legislation in this sector and the stricter regulations, including laws, specifically describe all rights and obligations of the food business operator and thus give him a clear description of what responsibilities to fulfill. European legislation is benevolent, speaks more generally and descriptively. Supervisory authority of this activity is upon the regional health authorities, because they check and approve taking into account the Czech law. (Vašítková, 2008).

Types of catering services:

- Contracting providers of catering services, providing food in the operating systems of the customer.
- Catering facilities in hotels and tourism centers.
- Entertainment complexes that offer meals - casinos, theaters ...
- Stylish or casual meals when visiting attractive sites.
- Eating in the transport sector - airplanes, trains or coaches.
- Pubs, bars, taverns, serving food although the main activity of the bar is soft and alcoholic drinks.
- Catering services delivered home - today's trend: package diets.
- Fast food restaurants.
- Cheap restaurants and buffets.
- Restaurants owned by chains.
- Independent restaurants owned by individuals.
- Institutional catering - schools, hospitals ...

Catering services are not sold only by operators but also those who implement marketing specific destinations and attractions. It must be said that the offer and the quality of catering services is an essential product for most operators. Marketing of food services has many specifics. (Payne, 1996)

The product is variable and its nature consists of the following elements:

- Food as main product is immediately ready for distribution, requires a high level of aesthetic quality and the method of visual presentation.
- Persons who serve food should be professionally proficient. It puts the emphasis on skills, speed, accuracy, and of course proper training. The most applicable ability is to communicate with customers.
- An integral part of each gastronomic establishment's quality is decoration, comfort and overall atmosphere of the place where the food is served. It does not matter whether it is a restaurant or fast food.
- Also important is the location of the store. Its location determines the type of most frequent customers.
- Opening hours and days are of key importance.
- The customer will also appreciate the variety of payment options - cards, meal vouchers, etc ...
- Menu composition with the entire range of meals should reflect the newest trends. (Kostková, 2014)

For special services such as home delivery, etc. is needed to adapt to the specific requirements of marketing services. Prices of catering are formed by the sum of costs and profit margin. Important is the use of discounts. Discounts will be used to revive the interest of the customer's term, when demand declines, or for group orders, which represent larger volume orders.

The national system of quality of tourism services, which is currently being built in the Czech Republic, has for a few years existed in some tourist developed countries, such as Spain or Switzerland. Experience from these countries can illustrate the fact that traditional systems of quality management standards ISO 9001 and ISO 14001 are appropriate for actors of tourism too. Although the implementation of these standards brings improvement in tourism businesses and professionalizes their management and improves corporate culture, it provides no added value especially in marketing or competitive position in the market. Another downside of these systems is their high financial demands, which is very difficult to accept by tourism bodies, which consist mainly of small and medium-sized enterprises. Most businesses in tourism are even classified as micro-enterprises with fewer than 10 employees. These standards are too general and too few take into account the specificity of entities operating in the tourism market, which is more than in any other sector focused on the satisfaction of the end customer. For these reasons, in the field of tourism, these systems have never very established. A similar trend can be seen in other sectors of the national economy, which for years created special rules (standards), e.g. Automotive (ISO / TS 16949), public administration (CAF), and many others, where the needs of these sectors are better reflected¹.

The national system of quality of tourism services is primarily designed for small and medium-sized businesses operating in the tourism sector, which is able to systematically assist in improving service quality and gaining expertise. On the formation of the Ministry for Regional Development the system is working with representatives of professional associations, which represent the most significant segments of tourism, for which the system is created. Currently it counts with the support of hotels, gastronomy and catering, travel agencies and travel agents, guides, wellness services, services of rural tourism, tourist information centers, and operators of lifts. The system is not set up to allow the subsequent involvement of other segments of tourism, including infrastructure.

CRITICAL CONTROL POINT SYSTEM HACCP

When implementing HACCP in a particular facility first it is necessary to establish the working group. The working group is composed of at least the group leader and three other members. They should be people, who know the place well and know how to operate manufacturing processes and are acquainted with the technical possibilities of the establishment. If the operator has no training and he lacks experience, he should turn to professional help.

¹ E-Všudybyl, 2016. *Ministerstvo pro místní rozvoj pokračuje ve vytváření národního systému kvality.* [online] Available at: <http://e-vsudybyl.cz/clanky/ministerstvo-pro-mistni-rozvoj-pokracuje-ve-vytvareni-narodniho-systemu-kvality-sluzeb-cestovniho-ruchu-2715.html>

This working group then identifies the factory so that it will define the manufacturing business activity, i.e. the range of raw materials used by the menu and descriptions of manufacturing processes in preparation of meals. In describing the product the group should focus on product formulation, packaging, storage, date of minimum durability. Based on this information they can then draw a diagram of the manufacturing process. Furthermore, responsible working group is continuing focusing on the general principles of the HACCP system. (Regulation No. 852/2004)

Critical point is the technology department, process or operation of the manufacturing process, which is the greatest risk of breach of safety. The aim is to understand the critical limit of characters and their values that form the boundary between tolerable and intolerable situation at a critical point.

Monitoring system is the observation and measurement set of characters specifying procedure for assessing whether a critical point appears in managing the state. Mastered the state is the state where they are at critical points followed established procedures and values, characters are permissible in the state. (Act. No 110/1997)

Corrective action is an action to be taken if the monitoring system shows that it has exceeded the critical value and the critical point is no longer dominated.

Verification procedure is meant to assess whether the critical points of the plan to effectively control a significant hazard, and whether the plan complies.

It is necessary to introduce a registration system-evidence, which contains documentation and all documents necessary to implement a system of critical points and then the records of its operation. Evidence includes the definition of manufacturing activities and responsibilities of food business, the product specifications and diagrams of production processes. The records also include the incorporation of the seven fundamental principles of the HACCP system. A record must be kept of changing the system of critical points, the monitoring of critical points, critical limits of the crossing at control points and corrective actions related to that crossing. The results of the verification procedures and conducted internal audits should be noted. An important part of the documentation is information about how it was loaded with goods, which have been shown a risk of failing state.

The procedure is based on the principles of the HACCP system, means the use of all HACCP principles, then it means that the operator of the catering company is able to prove that he knows all the possible sources of health hazards that may arise in implementing the food production activities. The aim of this is that the operator was able to prove that the potential risk is controlled. All staff of food businesses must be aware of potential danger. This ensures the prevention of that risk does not appear and there is no threat to consumer health.

In conclusion, the functional implementation of the HACCP system is a very difficult process. Precondition for the successful implementation and operation is also well equipped manufacturing facility. It should be born in stainless steel surface treatment, in compliance with storage conditions and rigorous staff training on personal hygiene and service. Just need a number of adjustments in the financial service is the reason onerous.

The main problems the operators face are:

- Economic problems related to costs, as new facilities.
- Technical adjustments in operation and their cost.
- Need for staff training about personal hygiene.

HACCP own work is often hampered by ignorance and absence of information by the creators, the emerging need to have HACCP to develop tailor-made for the specialized company or expert.

The legislation makes clear speaking, but its condition can be better implemented into the food business to scale. For gastronomic operations with few employees are recommended to implement procedures based on HACCP principles submitting GMP (Good manufacturing practice) conditions. Hospitality operator should be aware that it is better in terms of sustainability of the system to have to compile the control of critical points for peace and for expert assistance. Investment of this nature is always worthwhile. This will result in improved competitiveness and a positive view of a customer who is more demanding on the services offered. The HACCP system is an indicator of high quality and gourmet quality certified facilities.

LEGISLATION

Quality of food plants is determined primarily by ensuring hygienic food production / food. The operator can navigate under applicable legislation. For the Czech Republic it is these laws and decrees:

- Act no. 258/2000 Coll. Public Health Protection.
- Decree no.252 / 2004 Coll., Laying down hygienic requirements for drinking and hot water and the frequency and scope of drinking water control.
- Decree no. 38/2001 Coll. on hygienic requirements for products intended for contact with food and meals.
- Act no. 110/1997 Coll. on foodstuffs and tobacco products.
- Laws providing oversight on food law:
- Act no. 146/2002 Coll. by the Czech Agriculture and Food Inspection Authority.
- Law no. 64/1986 Coll. the Czech Trade Inspection.
- Act no. 634/1992 Coll., On consumer protection.
- Act no. 552/1991 Coll., On state control.
- Decree no. 137/2004 Coll. The hygienic requirements for catering services and on principles of personal and operational hygiene in epidemiologically important activities
- Furthermore, this European regulation:
- Regulation of the European Parliament and the Council no. 178/2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety (last amendment 202/2008).
- Regulation of the European Parliament and the Council no. 852/2004 on the hygiene of foodstuffs.
- Regulation of the European Parliament and the Council no. 853/2004 laying down specific hygiene rules for food of animal origin (Królová, 2010).

Control of dining options performs Regional Health Authority, specifically the Department for food hygiene and objects of common use. The Department has the following duties. State health supervision is carried out in the public catering, food above the occurrence of food borne diseases and manufacturers, importers and distributors of articles of common use (cosmetics, products intended for contact with food, toys and products for children under three years of age). Furthermore, the Department carries out tests knowledge hub, providing samples for a national reference laboratory for frozen foods and conducted tests verifying the knowledge of persons engaged in the production and marketing of foods and meals on the market and in the manufacture of cosmetic products.

CERTIFICATION OF FOOD SERVICE

Certification is important for customer communication. Authors lists the most important certifications in the Czech Republic. It will be ascertained number of restaurants with these certificates.

CZECH SPECIALS

Czech Specials is a partnership project of the agency Czech Tourism, the Czech Association of Hotels and Restaurants and Chefs Association of the Czech Republic. The project aims to raise awareness of regional

gastronomy of Czech Republic and was established to encourage restaurants that offer traditional Czech gastronomy fair in a modern concept. The project presents Czech cuisine as varied in individual regions, full of unique dishes, a wide range of methods for their preparation. Czech restaurant is a place where tourists can count on high-quality services. Czech Specials is also a certification mark, which is to ensure that in certified restaurant guests receive a traditional Czech food in adequate quality².

CERTIFICATION OF THE ASSOCIATION OF HOTELS AND RESTAURANTS CZECH REPUBLIC

Association of Hotels and Restaurants of the Czech Republic, together with its European umbrella organization HOTREC have been working for several years to support the official uniform classification of accommodation facilities in CR. It has been operating in the Czech Republic on a voluntary basis since 2004. The material Official Standard Classification was developed in collaboration with AHR CR UNIHOST and the support of the Ministry for Regional Development and Czech Tourism agency³.

Association of Hotels and Restaurants of the Czech Republic under Government Resolution dated 17. 7. 1999 no. 717 and supported by the Ministry for Regional Development and the Czech Tourist Authority – Czech Tourism establish a "unified official classification of accommodation facilities in Czech Republic categorized in hotel, hotel garni, guesthouse, motel and hotel" for the period 2015-2020. Since 1993 Association of Hotels and Restaurants has been a member of the European HOTREC umbrella hotels and restaurants throughout the European Union. Classification systems of individual countries point to a gradual harmonization of members HOTREC which adopted a document of 21 criteria integrating these European classification systems. AHR ČR on the basis of the activities developed in the field of building classification system in the Czech Republic, adopted in 2010, the offer to extend national classification at the international level. Official uniform classification of accommodation facilities in the Czech Republic became part of the European system Hotelstars Union, which currently unifies the classification criteria within the Czech Republic, Germany, Austria, Hungary, Switzerland, Sweden, Netherlands, Luxembourg, Lithuania, Latvia, Estonia, Malta, Belgium, Denmark and Greece. Hotelstars Union guarantees the same quality parameters⁴.

This article aims to make recommendations for the introduction of new trends. The authors foresee the possibility of application of regional cuisine.

Regional gastronomy is based on culinary tourism. Culinary tourism is defined as travel for unique and remarkable culinary experiences of all kinds. Regional cuisine supports the project nostalgia heritage. The aim of this project is to offer domestic and foreign visitors to experience the best of regional gastronomy. Heritage trails are conducted by ECEAT (European Centre for Ecological and Agricultural Tourism) and other partners. An important certification, mainly for foreign clients, is the certificate Czech Specials. In Karvina there is only one certified restaurant Golf Resort Restaurant Lipiny. (Čuka, Václavíková, 2014)

² Czech specials, 2016. *Představení projektu*. [online] Availableat: <http://www.czechspecials.cz/about-us/>

³ Hotel stars.eu, 2016. *Hotel stars union*. [online] Availableat: <http://www.hotelstars.cz/#>

⁴ Hotel stars.eu, 2016. *Metodika 2015*. [online] Availableat: <http://www.hotelstars.cz/resources/files/Metodika-2015-2020.pdf>

MATERIALS AND METHODS

The method is questionnaire survey. The main goal of marketing research is to provide relevant and objective information on market situation, especially information about our customers. Beyond basic information like who is in the age group to which it belongs, where and what to buy, we need to also know how and whether it is satisfied or dissatisfied with the contrary, what they would like to or respectively might need (Kotler, 2002). Marketing research plan specifies:

- The types of data to be collected;
- Method of collection (methods, techniques, samples);
- Methods of analysis, research budget;
- Determination of the exact specific tasks;
- Drawing up a timetable for action.

Conducting research:

- Defining the problem to be solved,
- Specification of required information,
- Identification of sources of information,
- Elaboration of research project,
- Establishment of methods for collecting the information (Kotler, 2002).

Structure of the questionnaire was given to 13 questions. The first question was open: How long do you operate in the market? Questioning reported number of years. Closed question followed by the number of employees. The Options were 1-10, 11-50, 51-250, 251 - or more. The third question concerned HACCP and was closed. Do you have introduced HACCP system in its entirety? Response options: Yes, only as critical control points and replaces the document Good manufacturing practice. Followed by the question: Who will this system introduced? and the options were - we created it own or a specialized company: ... Here was the opportunity to present the company name. The fifth question concerned the mandatory employee training and was closed with a Yes or No: Do you provide regular training on the principles of critical control points? (CCP). The sixth question was: Do you consider the need to have this system in place as beneficial for your business? Options: Yes, No, or if you answered no, please indicate why you think so? The seventh question was open: What is your opinion HACCP benefits for the company? This was closed the first part of the quality in terms of HACCP and food safety. Followed by a section on the quality of the customers' perspective. The eighth question was closed and was: How would evaluate the satisfaction of your customers? Reply options: questionnaire, personal interviews or not evaluated. Other queries focused on certification: Do you have any of these certifications? Options: Czech specials, Certification of Hotels and Restaurants Association CZECH REPUBLIC, No, or Other (please specify)... The tenth question concerned the benefits of certification and was closed: Do you think that this certification will help increase availability? Yes or no. Followed by a closed question: Do you offer any special promotions for customers? (Thematic evenings, special menus, etc.?) Is followed by an open question: If yes, please specify:... The last question was also open: you have for your customers loyalty program? Options: Yes or No (please, what). The results were processed to a percentage and frequency. This is preliminary research, data collection will continue. The questionnaire included open and closed questions, it was possible to use tables or graphs. These were processed only two questions, because of the large number of open questions, it is mainly text commentary.

RESULTS

The aim of the questionnaire was to find out how the owners of catering operations put the quality in their businesses. Individual issues and their results are evaluated in the following chapter. The research was conducted in the fall of 2015 and owners of 60 restaurants in Karvina and the surrounding area. Students were engaged in research and handed questionnaires restaurant owners. Return was 50%. The data

obtained will be used for general conclusions with which the authors will continue to work. There follows the extensive research that will describe the relationship of restaurateurs to quality and food hygiene rules. The questionnaire in the first two issues segmented the respondents by length of presence in the market and number of employees, secondly followed a section focusing on hygiene and HACCP. The third part was focused on quality from the customer perspective.

The first research question focused on the length of the effect on the market. We can see from Table 1, the largest number of companies have 11-50 employees.

Table 1: Number of employees

Number of employees	Absolute frequency
1-10	12
11-50	15
51-250	3
251 and more	0

Source: own processing

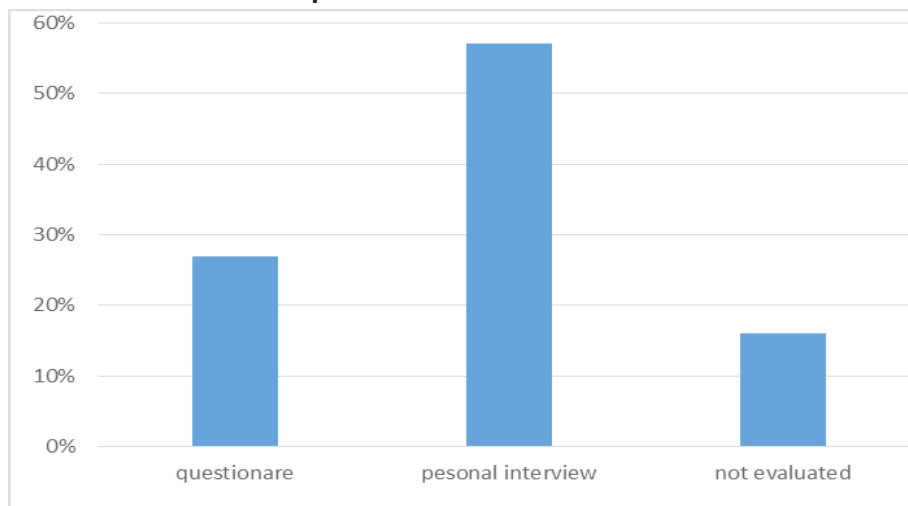
An important indicator of quality is the HACCP system which ensures a safe and wholesome food operation. Obligation to have a system in place is defined by current legislation. Regulation 853/2004 says that it is compulsory to have the system of HACCP. But it can not be replaced by a document: Critical Control Point system or replace GMP. According to the survey results it is clear that it is introduced as critical control points. Only 10 companies reported that they have fully implemented HACCP. Nine of respondents have only critical control points, then there is no substitute for good manufacturing practice.

The topic also related to question number 4. The aim was to determine whether the HACCP left to create a specialized company or on their own. There is only 3 respondents, who replied that he uses the services of specialized firms. On that basis, there is only one answer to the fifth "Who are you introducing a system" and that the company Gastronom International.

The fifth question verifies compliance with the HACCP principles in operation. Objective was to determine whether employees are regularly trained to the principles of the CCP. Here, 100% of respondents answered yes.

Question 6th "Do you consider the need to have this system in place as beneficial for your business?" Was positively evaluated in 15 cases, it is considered a benefit and one respondent replied that he did not. We can therefore conclude that the operators of catering enterprises deemed critical control points system to be beneficial, facilitating their orientation in the field of industrial hygiene and allowing to respond flexibly to changes in legislation on food safety. 7th question was open: "What do you think the benefits of HACCP for the company are?" appears: Quality, hygiene, the customer knows it... Minimize the occurrence of unhealthy foods, increasing the confidence of the public... Only two respondents replied.

Also important information on the issue of evaluation of customer satisfaction is provided. 27% detects feedback via a questionnaire, 57% rely on personal interview, and 16 % said that contentment does not validate.

Graph 1: Customer satisfaction

Source: own processing

The questionnaire revealed that the 5 devices have approached both the quality certification and Czech specials and the Association of Hotels and Restaurants; it was the companies belonging to the group of 10 to 50 employees. One respondent stated that they were given certificate Czech specials.

Question number 10 "Do you think that this certification will help increase availability?" Respondents who have the certification in the company have responded in 80% these certifications have helped increase availability.

The last part of the questionnaire deals with marketing communication and quality from the customer perspective. Special events for customers, offering 80% of respondent's restaurants. Therefore there is seen a clear intention to communicate with the customer, based on the marketing mix. The penultimate question was open and asked for concrete examples of special events. Here is a list of results: dance party, goose feast, Brunch, pork feasts, special menus, different steak Wednesday, a typical menu dishes - German or Greek, international menu, and barbecue. It is interesting that did not regional cuisine. These trends are currently very popular. It's based on the use of local raw materials or that it works with unconventional materials and techniques.

The last question was focused on a loyalty program like 10th free food, collecting points like. Here, only 3 respondent replied that he provide the discount for loyal customers.

DISCUSSION

The questionnaire revealed that the operators of restaurants, catering facilities, care about their quality both in terms of hygiene, and in terms of communication with the customer. A good, but not surprising finding, is the fact that 100% of respondents have implemented in the enterprise system of critical control points. This was to be expected, given that it is a duty required by law enshrined in the regulations of the European Union. It is alarming that a minimum of only three operators have a HACCP system is creating a specialized company. It should be noted that HACCP created by a person without expertise is superficial, inadequate and does not reflect reality. The research showed that employees are trained in food hygiene. The law is given the duty of training and retention of documentation. This is in line with legislation. Substantial information drawn from a survey was also found to customers. Most of them, i.e. 57 % detects feedback from their clients taken by the oral interview. The form of a personal interview with the customer is definitely useful because it provides an immediate response, the problem may just be the answer authenticity, not everyone is willing and able to openly criticize during the personal confrontation. Certifications are not too frequent in Karvina region. This issue will continue to be explored and pursued. Yet detected data are less conclusive due to the size of the sample. For the factor with the greatest influence we consider the possibility of offering special offers and loyalty programs. Special event offers surveyed 80% of the companies, and it is clear that these actions are

considered by operators as the most beneficial for maintaining clientele and attracting new customers. When summing up, we specify what form of special events should also affect the increase in traffic.

CONCLUSION

In conclusion we can say that the quality caterer is an important concept with great influence on availability. The aim of article was to determine how to approach the operators of restaurants in Karvina to ensure the quality of catering services in connection with hygiene and customer satisfaction, and make recommendations for the implementation of new trends. The quality can be seen both from the customer's perspective and from the perspective of internal regulations, which focus on food safety. Food safety in restaurants is fixed and enshrined in legislation. It is the duty of every owner of the restaurant to have established functional HACCP system. These factors are fixed and the customers feel that you get on the table food safe made from high quality, healthy ingredients. The factors, which an operator can use to increase the marketing communications, are namely special events, events and the like. The questionnaire showed that the respondents for their customers hold special events as seen from results. We can say that the way of organizing special events is correct. In conclusion, we recommend the implementation of the current trends in the menu of restaurants and specifically in support regional gastronomy.

Regional cuisine is one of the trends of our time. It is one of the possibilities of promoting tourism in the area. Conditions for regional gastronomy are the selection of suppliers, using quality local ingredients and adequate publicity. Suppliers of quality meat, vegetables and other raw materials can create a good business name. It must also promote, together with dish. customer will appreciate when you will know where the raw material comes from.

The need to promote special events in restaurants is based on the objective of ensuring a steady supply of customers. Restaurant operators obviously try it and enrich their range of such products. The article was written in order to determine how the operators of catering equipment build on this issue and in the end also to suggest ways to encourage higher quality. Research will follow the broader nature study, which should in the end provide recommendations how to create marketing strategies in businesses offering catering services.

LITERATURE

- [1] ČUKA, P., VÁCLAVÍNKOVÁ, K. Regional gastronomy as a means to promote tourism in the Moravian-Silesian region. 17th International Colloquium on Regional Sciences. Hustopece: MU Brno, 2014. ISBN 978-80-210-6840-7.
- [2] KAJZAR, P. Soft Skills Needed in Hospitality & Tourism Industry. Mezinárodnívědecká conference Aktuální trendy lázeňství, hotelnictví a turismu. Karviná: SU OPF, 2015. ISBN 978-80-7510-140-2.
- [3] KOSTKOVÁ, M. Služby cestovního ruchu. Karviná: SU OPF, 2014. ISBN 978-80-7248-968-8.
- [4] KOSTKOVÁ, M. Managament hotelového provozu. Karviná: SU OPF, 2011. ISBN 978-80-7248-633-5.
- [5] KOTLER, P. Marketing management. Millenium Edition. Boston: Person Custom Publishing, 2002. ISBN 0-536-63099-2.
- [6] PAYNE, A. Marketing služeb. Praha: Grada Publishing, 1996. ISBN 80-7169-276-X 15.
- [7] VAŠTÍKOVÁ, M. Marketing služeb efektivně a moderně. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-5037-8.
- [8] Regulation No. 113/2005 Coll. of 4 March 2005 on the labeling of foodstuffs and tobacco products
- [9] Regulation No. 852/2004 Food hygiene
- [10] Regulation No. 853/2004 Regulation of the EP and of the Council laying down specific hygiene rules for food of animal origin
- [11] Regulation of the European Parliament No. 178/2002 laying down general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures relating to food safety - Article 8, Article 18
- [12] Regulation of the European Parliament No. 834/2007 No. 834/2007 on organic production and labeling of organic products and repealing Regulation (EEC) No 2092/91
- [13] Act No. 110/1997 Coll. The Ministry of Agriculture, Food and Tobacco Products

KONTAKT

doc. Ing. Pavlína Pellešová, Ph.D.

Department of Tourism and Leisure Activities
Silesian University in Opava School of Business Administration in Karvina
Univerzitní nám. 1934/3, 733 40 Karviná
Czech Republic
+420 596 398 313
pellesova@opf.slu.cz

Mgr. Klára Václavínková

Department of Tourism and Leisure Activities
Silesian University in Opava School of Business Administration in Karvina
Univerzitní nám. 1934/3, 733 40 Karviná
Czech Republic
+420 596 398 513
vaclavinkova@opf.slu.cz

PODPORA TURISMU Z PROGRAMU ROZVOJE VENKOVA V KONTEXTU UDRŽITELNOSTI: TURISTICKÁ OBLAST MORAVSKÝ KRAS

Ondřej Konečný

PROMOTION OF TOURISM BY RURAL DEVELOPMENT PROGRAMME IN THE CONTEXT OF SUSTAINABILITY: MORAVIAN KARST TOURIST AREA

ABSTRAKT

Program rozvoje venkova ČR pro období 2007-2013 byl jedním z nástrojů rozvoje turismu v Česku, který měl za cíl rozvíjet zejména udržitelné formy turismu. Potřeba podporovat tyto formy turismu se zvyšuje v území s hodnotnými a chráněnými ekosystémy. Rozvoj turismu v nich totiž představuje riziko zvýšení zátěže na chráněné přírodní prostředí. Takovým územím je bezesporu turistická oblast Moravského krasu a okolí, součást regionu Jižní Moravy, kterému se článek věnuje. Hodnocení turistické atraktivity a podpory na základě studia nabídky a poptávky turistických oblastí regionu Jižní Moravy a podpořených projektů (opatření III.1.3 Programu rozvoje venkova) ukázalo, že turistický význam a zátěž řešeného území turismem je slabá. Dále bylo zjištěno, že třebaže se podpořené projekty lokalizovaly spíše v turisticky méně exponovaných obcích Moravského krasu, směřovány byly do objektů s vyšší ubytovací kapacitou a potenciálně tak zvyšující turistickou zátěž území a tedy diskutabilně přispívající k udržitelnému rozvoji řešeného území.

Klíčová slova: cestovní ruch, program rozvoje venkova, návštěvnost, environmentální rizika, turistická oblast, Moravský kras

ABSTRACT

The Rural Development Programme of the Czech Republic in the period 2007-2013 was one of the mechanisms of tourism development in the Czech Republic which aimed at developing of sustainable forms of tourism. The need to develop such forms of tourism is even greater in areas of valuable, protected environment since tourism development in these areas increases a risk of their exploitation. The tourist area of the "Moravian Karst and its surroundings" (part of the South Moravia tourist region) analysed in the article definitely represents such a valuable and protected area. Based on a study of supply and demand of the South Moravia tourist areas and of the financially promoted projects (under the measure III.1.3 of Rural Development Programme), an analysis of tourist attractiveness and support of tourism indicates that tourist importance and exploitation of the area is rather weak. Furthermore, it was found that although the promoted projects were located in less exposed municipalities of the Moravian Karst area in terms of tourism, they were targeted at larger accommodation facilities. In other words, these projects may rather contribute to a further enhancing of tourist exploitation of the area and thus their benefit to sustainable development can be considered as disputable.

Keywords: Tourism, Rural Development Programme, Tourist Attendance, Environmental risks, Tourist Area, the Moravian Karst

ÚVOD

Turistický region Jižní Moravy je jednou z nejoblíbenějších turistických destinací Česka, jehož atraktivita je postavena jak na kulturně-historickém potenciálu (folklór, tradice, památky), tak na přírodním potenciálu (Vystoupil a kol., 2006). Tento přírodní potenciál je zejména založen na vápencových útvarech dvou oblastí vytvářející atraktivní prostředí, které láká velký počet návštěvníků. Jedná se o lokalitu Pavlovských vrchů a území Moravského krasu. Třebaže obě lokality spojuje vysoká turistická a přírodní hodnota a základní hornina - vápenec, Pavlovské vrchy jsou dominantním komplexem vystupujících vápencových stěn v rovinatém a nížinném povrchu jižní Moravy, zatímco území Moravského krasu lokalizované severně od Brna je atraktivní zejména množstvím jeskyní (a jeskynních systémů), skal, výraznými žleby a konkrétně propastí Macocha (Migoň, 2011).

Unikátní přírodní ekosystémy těchto dvou oblastí jsou velkoplošně chráněny a jsou známy jako Chráněná krajinná oblast (CHKO) Pálava a Chráněná krajinná oblast Moravský kras. Vysoká turistická poptávka po návštěvě těchto oblastí se dostává do rozporu s potřebami ochrany přírody a krajiny a proto je nezbytný důsledný management rozvoje cestovního ruchu v daných územích. Zvyšující se zájem o tyto lokality znamená narůstající tlak na chráněné a často unikátní ekosystémy, které by mohly být nevratně poškozeny v důsledku rozvoje neregulovaného masového cestovního ruchu (van Beynen, Townsend, 2005).

Právě rozvoj cestovního ruchu byl jednou z důležitých priorit regionální politiky v období 2007-2013, v rámci níž směřovaly do českých regionů prostředky zejména ze zdrojů Evropské unie (Vystoupil, Šauer, 2010). Za nejdůležitější nositele podpory v turistickém regionu Jižní Moravy lze uvést Regionální operační program (tzv. ROP) regionu soudržnosti Jihovýchod a program s celorepublikovou působností – Program rozvoje venkova České republiky (PRV). Druhý jmenovaný měl na rozdíl od „ROPů“ za cíl podporovat zejména šetrnou turistiku v „lokálních rozměrech“, která by měla znamenat minimální zátěž pro místní životní prostředí (základ ideje venkovského turismu). V kontextu výše uvedeného se tedy tato podpora může jevit v diskutovaných lokalitách jako žádoucí a rozvíjející zejména udržitelný cestovní ruch.

Předkládaný článek má proto za cíl ukázat, v jakém rozsahu a struktuře směřovaly prostředky z PRV do posuzované turistické oblasti Moravský kras a okolí (vůči jiným turistickým oblastem regionu Jižní Moravy). Dalším cílem příspěvku je odpovědět na otázku, zda podpořené projekty skutečně naplňují ideu rozvoje šetrného cestovního ruchu v řešené oblasti a nezvyšují environmentální rizika spojená s nekontrolovaným nárůstem počtu příjezdících návštěvníků a turistů.

TEORETICKÉ ZARÁMOVÁNÍ ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

Krasové oblasti jsou popisovány jako jedinečná území, které mají významný turistický potenciál (Vystoupil a kol., 2011) a Moravský kras není výjimkou. Migoň (2011) jej srovnává s územími v Polsku a konstatuje, že díky množství a diverzitě krasových povrchových forem je Moravský kras regionem výjimečné geoturistické hodnoty. Turistická atraktivita krasových území však z důvodu množství přijíždějících návštěvníků zatěžuje křehký ekosystém, který je pro tyto oblasti charakteristický (Parise, Pascali, 2003; Xiao, Weng, 2007). Jak popisuje Sauro (1993) na příkladu vybraného území Alp v Itálii, právě rozvoj turismu byl jedním z nejdůležitějších dopadů lidské činnosti na studované prostředí. Dopady turismu na přírodní prvky jsou studovány řadou autorů (van Beynen, Townsend, 2005) a v případě špatného managementu je nesporné, že turistické a rekreační aktivity mají potenciál být hrozbou pro přírodní a kulturní krajinu (Sun, Walsh, 1998).

Krasové prostředí je ještě více zranitelné, pokud je turistická atraktivita vytvářena jeskyněmi resp. jeskynními systémy s krápníkovou „výzdobou“. Jeskyně totiž lákají množství návštěvníků, jejichž počty mohou dosahovat stovek tisíc za jeden rok (Pulido-Bosch a kol., 1997; Baker, Genty, 1998; Ikner a kol., 2007). Pět zpřístupněných jeskyní Moravského krasu (viz Obrázek 2) ročně láká mezi 300-400 tisíci návštěvníky za rok a v roce 2015 nejvíce z nich zavítalo do Punkevních jeskyní (175 tisíc) (ČTK, 2016). Riziko vysokého počtu návštěvníků jeskyní je spojováno s mikroklimatickými, biologickými a fyziologickými změnami těchto prostor (Pulido-Bosch a

kol., 1997; Baker, Genty, 1998; Calaforra a kol., 2003; Ikner a kol., 2007, Russell, MacLean, 2008). Stranou pozornosti odborníků však nestojí ani dopady turismu na krasové prostředí v souvislosti s kontaminací vody, která se v tomto prostředí nachází (Metcalf a kol., 2011).

Je proto evidentní, že případný rozvoj krasového území prostřednictvím turismu musí vycházet z dobrého managementu a uvědomění si environmentálních rizik spojených s podporou cestovního ruchu. V jiném případě by se totiž z turismu mohl stát meč s dvojím ostřím, který sice na jedné straně přináší požadované ekonomické benefity, ale na druhé straně může nenávratně poškodit místní prostředí (Zhong a kol., 2011). Snaha o (zejména ekonomické) oživení řady oblastí se v období integrace Česka do EU mimo jiné projevila tím, že rozvoj turismu byl hojně podporován prostřednictvím celé řady dotačních programů (Konečný, 2015). Vzhledem k diskutované křehkosti krasového prostředí se jako nezbytná jeví podpora udržitelných forem turismu, které minimalizují dopady na hostitelské prostředí. Vezmeme-li dále v úvahu, že krasová krajina je nejvíce oceňována v rámci tradičního turismu orientovaného na přírodní komponenty (Navrátil a kol., 2013), jako jednu z vhodných udržitelných forem turismu lze jmenovat venkovský cestovní ruch (Sznajder, Przezborska, Scrimgeour, 2009; Ryglová, Burian, Vajčnerová, 2011; Konečný, 2013). Ten by měl být venkovský ve svém měřítku (tj. malé budovy, malá sídla apod., nízká kapacita ubytování) a na venkovskou turistiku by se tedy mělo spíše nazírat jako na potencionální nástroj ochrany přírody a krajiny a trvale udržitelného rozvoje než jako na urbanizační a rozvojový nástroj (Stříbrná, 2005). Proto nebývají jako součást venkovské turistiky chápány horská a přímořská centra cestovního ruchu s velkými ubytovacími kapacitami, do nichž každoročně přijíždí desetitisíce turistů (Lane, 1994).

Studie hodnotící využití dotačních prostředků (jak ze zdrojů EU, tak ČR) za účelem rozvoje území (obec, mikroregion, kraj, stát) jsou poměrně častá a jsou bezesporu motivována společenskou relevancí tématu či velikostí a rozsahem podpory (Kolářová, Boukalová, 2013; Šranková, 2014). Směřování podpory je hodnoceno nejen v obecné rovině, ale také v závislosti na tématu udržitelnosti (Fukalová a kol., 2013) či v článku řešeného tématu cestovního ruchu. Studie hodnotící podporu cestovního ruchu jsou pak nejčastěji zpracovávány na základě dvou přístupů: dle zdrojového programu/fondu (SROP – Šauer, 2009; Fialová, Šenkýřová, 2015; ROP – Vystoupil, Šauer, 2010; Šedivá Neckářová, 2011; přeshraniční spolupráce - Studzieniecki, Korneevets, 2016) nebo jako komplexní podporaturismu napříč fondy v řešeném území (mikroregion – Létalová, Jánský, 2011; Trojan, Smetanová, 2011; kraj - Jarábková, Majstříková, 2016). Podpora cestovního ruchu z Programu rozvoje venkova je hodnocena méně často, nicméně systematickou pozornost jí věnuje například Kalábová (2015) nebo Jarábková a Majstříková (2016). Právě tyto autorky analýzu provádějí konkrétně na venkovský turismus v Nitrianském kraji (Slovensko). Nastavením podpory turismu v rámci politiky rozvoje venkova nejsou jak Česko, tak Slovensko v Evropské unii výjimkou. Cíl „zlepšení kvality života ve venkovských oblastech a diverzifikace venkovské ekonomiky“ byl totiž ukotven jako jeden ze tří cílů politiky v období 2007-2013 daných Nařízením Rady (ES)(č. 1698/2005). Bylo však na členských státech unie, jaký rozsah a úlohu v rámci tohoto cíle přisoudí cestovnímu ruchu.

Protože je forma podpory turismu z jednotlivých programů velmi různorodá, řada autorů diskutuje nad otázkou, kterou vznášejí Fialová a Šenkýřová (2015, s. 24), zda pomohly tyto peníze skutečně rozvoji turismu nebo spíše rozvoji soukromých podnikatelů a správě majetku obcí. Ucelený, synergický a promyšlený charakter však dle Šauera (2009) projektům chyběl (analýza SROP v letech 2004-2006). Vystoupil a Šauer (2010) upozorňují, že v rámci ROP (2007-2009) byla podpora projektů venkovské turistiky kromě několika lokálních ubytovacích zařízení zatím minimální. V dalších výzvách proto doporučili orientaci jednotlivých regionů na specifické, funkčně a prostorově integrované projekty venkovské turistiky (ekoturismus, agroturistika, vinařská turistika). Propojení zhodnocení podpory cestovního ruchu, rozsahu turistické návštěvnosti a případných environmentálních rizik však v odborné literatuře chybí.

METODIKA PRÁCE

Naplnění výše uvedených cílů si vyžádalo získání a následné zpracování několika zdrojů dat. Protože jsou za základní územní jednotku výzkumu zvoleny turistické oblasti (vymezené agenturou Czechtourism v roce 2010; Perlín, Vágner, 2010), zachycení nabídky a poptávky zkoumaných oblastí bylo provedeno v období let 2012-2015, k níž vydává Český statistický úřad údaje (Veřejná databáze [online]):

- Nabídka (počet ubytovacích zařízení a lůžek) a
- poptávka (počet hostů, počet přenocování).

Údaje Českého statistického úřadu byly dále využity za účelem: zachycení návštěvnosti v obcích sledovaného území/územní koncentrace turistů turistické oblasti Moravský kras a okolí (na základě údajů z Veřejné databáze)(1) a rozsahu ubytovacích kapacit (na základě Územně analytických podkladů (ČSÚ a územně analytické podklady[online]) a Seznamu zařízení (Hromadná ubytovací zařízení České republiky [online]))(2).

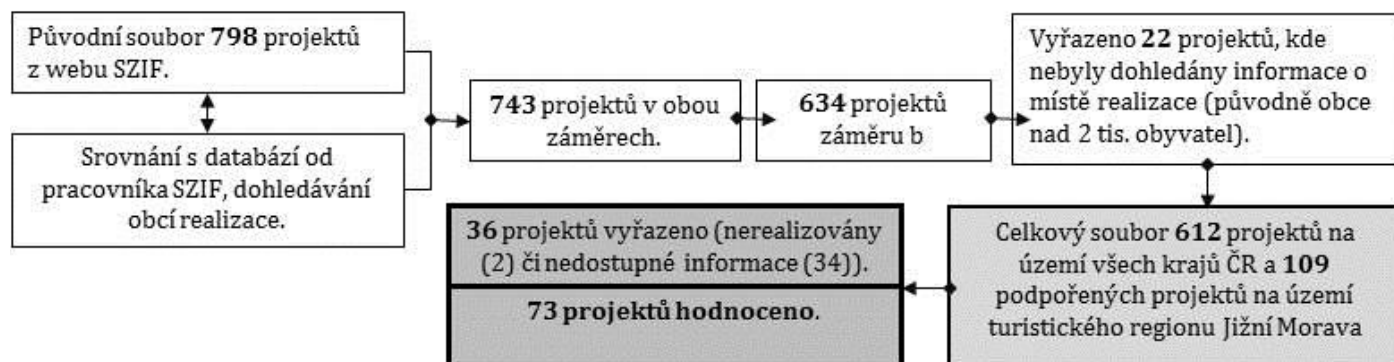
Hlavní cíl článku je zpracován na základě vytvoření databáze relevantních projektů podpořených v rámci Programu rozvoje venkova České republiky 2007-2013. Podporu cestovního ruchu pokrývá Osa III, která se dále člení na tři priority a její relativní váha na finanční alokaci z Evropského fondu pro zemědělství a rozvoj venkova činila 17 % (MZe, 2016). Tato osa si kladla za cíl podporovat rozvoj životních podmínek na venkově a diverzifikaci ekonomických aktivit. Stěžejní pro podporu turismu bylo opatření III. 1.3 Podpora cestovního ruchu, které rozvíjelo aktivity zaměřené na podporu rozvoje cestovního ruchu na venkově, zejména ve spojení s využitím přírodního a kulturního dědictví oblasti. Cílem bylo vytvořit pracovní místa a zajistit vyšší příjmovou úroveň obyvatel venkova rozvojem a diverzifikací aktivit na venkově a podporou venkovské turistiky, zejména v oblasti využití potenciálu zemědělských farem v agroturistice. Toto opatření je dále děleno do dvou záměrů (MZe ČR, 2007):

- Záměr a) Podpora byla určena zejména na zajištění služeb pro pěší turistiku, vodáctví, budování a značení pěších tras, vinařských stezek, odpočinkových míst, hiposteze, nákup a výstavba doprovodné zeleně a
- záměr b) v rámci tohoto záměru byla podporována zejména výstavba malokapacitních ubytovacích a stravovacích zařízení, půjčoven sportovního vybavení a objektů a ploch pro sportovně rekreační využití.

Vzhledem k účelu a rozsahu podpory jsou v článku hodnoceny pouze projekty v rámci tzv. záměru b). Jednou z podmínek podpory bylo, že projekty mohou být realizovány pouze v obcích do 2000 obyvatel.

Analyzované soubory byly zpracovány z vyhlášených výsledků podpořených projektů oblasti podpory cestovního ruchu (opatření III. 1. 3.) publikovanými Státním zemědělským intervenčním fondem (SZIF). Tyto poté byly komparovány s databází poskytnutou pracovníkem Státního zemědělského intervenčního fondu. Soubory byly propojeny a u 241 projektů vyvstala potřeba dohledat obec realizace projektu, přičemž 47 projektů nebylo možné místopisně lokalizovat (viz Obrázek 1). Soubor byl dále zúžen o 109 projektů směřovaných na podporu naučných stezek. Protože bylo dále vynecháno 22 podpořených projektů, u nichž nebylo možno dohledat skutečné místo realizace namísto uvedeného sídla žadatele (sídlo nad 2 tis. obyvatel), základní soubor čítal 612 projektů realizovaných na území všech krajů České republiky (kromě hlavního města Prahy). Z tohoto počtu bylo 18 % (109 projektů – vstupní hodnocení) lokalizováno na řešeném území turistického regionu Jižní Moravy, nicméně soubor detailně analyzovaných projektů musel být ještě následně ponížen o 36 projektů (projekty buď nebyly realizovány, či k nim nebylo možno získat požadované informace).

Obrázek 1: Postup zpracování databáze projektů podpořených v rámci opatření III.1.3. Programu rozvoje venkova České republiky 2007-2013

Zdroj: upraveno podle Drápalová, 2016

Finálně vytvořená databáze 73 projektů podpořených v rámci oblasti podpory cestovního ruchu v regionu Jižní Moravy byla následně detailněji analyzována dle řady kritérií na základě znalosti obce realizace a předmětu podpory (kontaktování osoby žadatele prostřednictvím elektronické pošty, sociálních sítí nebo telefonní komunikace). Celkový obraz využití podpory z PRV ve sledované oblasti Moravského krasu a okolí tak byl posuzován na základě podílu počtu projektů a finanční alokace vzhledem k dalším turistickým oblastem Jižní Moravy. Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu v území v kontextu environmentálních rizik a návštěvnosti pak byla hodnocena prostřednictvím znalosti podoby záměru (velikost lůžek, rozsah podpory, agroturismus...) a lokalizace projektů (turisticky exponované lokality či turisticky periferní území).

VÝSLEDKY A DISKUZE

ATRAKTIVITA TURISTICKÝCH OBLASTÍ JIŽNÍ MORAVY: NABÍDKA A POPTÁVKA

Turistický region Jižní Moravy dlouhodobě patří k nejnavštěvovanějším regionům Česka. Pomineme-li Prahu, je jediným regionem čítající roční návštěvnost větší než jeden milión turistů (v roce 2015 – 1,5 mil.) a na celkovém podílu přijíždějících turistů do Česka se podílí devíti procenty. Návštěvnost tohoto regionu se zvyšovala v období let 2012-2015 rychlejším tempem než ve většině ostatních turistických regionů a po Praze zaznamenal nejvyšší absolutní nárůst (nárůst o více než 200 tisíc osob). Vzhledem k převládající povaze produktu regionu (absence lázeňství a horských středisek) je však celorepublikový význam regionu v oblasti přenocování nižší (6,5% podíl). Hodnoty přenocování tohoto regionu proto nedosahují čísel nejen Prahy, ale i dalších turistických regionů (Západočeské lázně, Krkonoše a Podkrkonoší). Z toho lze vyvodit, že hodnota průměrného počtu přenocování je velmi nízká (2,0 přenocování) – a dokonce vůbec nejnižší ze všech turistických regionů Česka. Pozitivní faktem je, že tempo nárůstu počtu přenocování mezi roky 2012-2015 bylo vůbec nejrychlejší ze všech regionů (nárůst o 18 %).

Počtem hromadných ubytovacích zařízení (HUZ) (813 v roce 2015) je turistický region Jižní Moravy v Česku nadprůměrným. Pouze dva regiony (Krkonoše a Podkrkonoší, Jižní Čechy) disponovaly větší nabídkou HUZ. Nabídka ubytovacích zařízení se však nezvyšuje, neboť počet HUZ se snížil ve všech regionech Česka a na Jižní Moravě poklesl srovnatelně jako v celém Česku o 7 % (v období let 2012-2015). Počet lůžek se však snižoval pomaleji (na Jižní Moravě pouze o dvě procenta), což ukazuje, že rušené zařízení byly spíše menší ubytovací kapacity. Jižní Morava byla po Praze druhým nejvýznamnějším regionem v Česku z hlediska počtu lůžek a dokonce vykazovala nejvyšší podíl penzionů v rámci ubytovacích zařízení. Ty totiž tvořily téměř polovinu ubytovacích zařízení řešeného regionu.

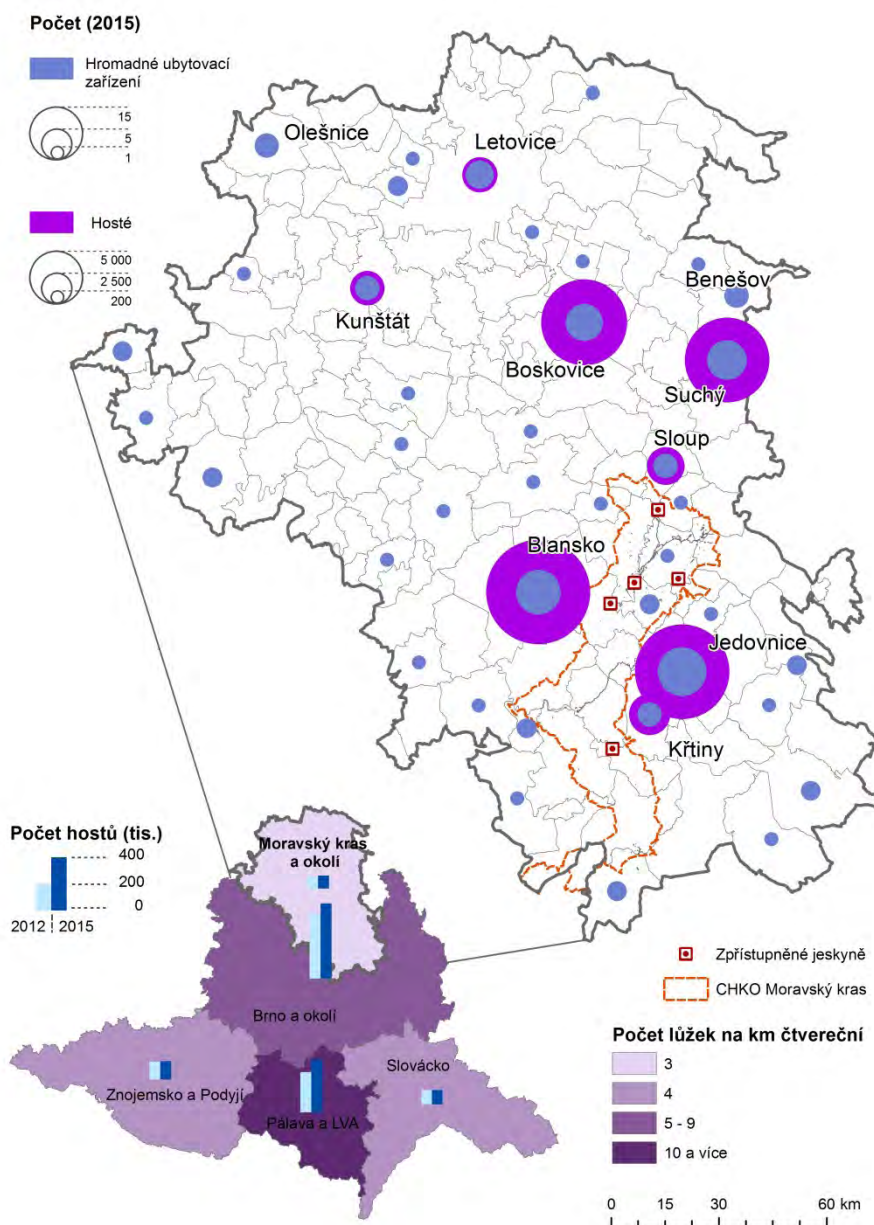
Na vysoké návštěvnosti se jednotlivé turistické oblasti Jižní Moravy podílejí odlišně, neboť téměř ¾ příjezdů jsou realizovány pouze ve dvou z pěti oblastí – „Brno a okolí“ a „Pálava a Lednicko – Valtický areál“ (viz Obrázek 3). Řešená oblast Moravského krasu je tou vůbec nejméně navštěvovanou. Celkový počet 116 tis. hostů v roce 2015 představoval 8% podíl na návštěvnosti regionu. Rozdíly mezi turistickými oblastmi

jižní Moravy se zvětšovaly, neboť k rychlejšímu tempu nárůstu turistů docházelo právě ve dvou turisticky nejvýznamnějších oblastech. Osmiprocentní podíl má oblast Moravského krasu i v případě počtu přenocování regionu (za poklesu významnosti) a dlouhodobě si drží nízkou průměrnou hodnotu v přenocování (2,1 noc). Tato hodnota je však nepatrně vyšší než v oblastech Brna a Pálavy a Lednicko – Valtického areálu.

Vzhledem k celkové poptávce po turismu v oblasti Moravského krasu a okolí pak není překvapující, že nabídka HUZ je vůči ostatním oblastem Jižní Moravy nižší a z 90 objektů v roce 2012 klesla na 81 zařízení v roce 2015 (desetiprocentní podíl v rámci turistického regionu Jižní Moravy). Významnou roli v této nabídce hrají hotely s třetinovým zastoupením, zatímco penziony jsou v Moravském krasu lokalizovány vůbec nejméně významně ze všech pěti oblastí Jižní Moravy. Celková kapacita zařízení oblasti (dle počtu lůžek) pak tvořila v rámci regionu Jižní Moravy menší podíl než samotný počet zařízení (9 %), což značí nižší průměrný počet lůžek na jedno zařízení (48 lůžek na 1 HUZ). Jak na Pálavě, tak na Znojemsku však byla velikost HUZ ještě menší. To patrně souvisí s rozvojem vinařského turismu, který je charakteristický spíše malokapacitními zařízeními typu penzionů (Foret, Konečný, Klusáček, 2014). Na druhou stranu, oblast Pálavy vykazuje nejvyšší zátěž turismem, ať již z pohledu poptávky (počet návštěvníků) či nabídky (počet HUZ či lůžek), zatímco oblast Moravského krasu je zatížena vůbec nejméně.

V rámci řešené oblasti Moravského krasu se turistická návštěvnost koncentruje do jihovýchodní části oblasti, když pouze deset obcí eviduje alespoň 3 hromadná ubytovací zařízení. Právě v této části území je lokalizováno CHKO Moravský kras, zatímco severní a západní část území má spíše kopcovitý charakter s četnými lesy (Svratecká hornatina). Ve výše zmíněných deseti obcích pak bylsoustředěnyvíce než 2/3 turistů cestujících do této oblasti v roce 2015. Čtyři ze sedmi těchto center jsou úzce spjaté s územím chráněné krajinné oblasti Moravský kras a leží v její blízkosti (Obrázek 2). Tyto čtyři centra pak soustředila 38 % přijíždějících turistů a 40 % přenocování oblasti v rámci 28 hromadných ubytovacích zařízení (tj. 35 % oblasti Moravský kras a okolí). Na druhou stranu, alespoň jedno zařízení bylo lokalizováno celkově ve 40 ze 152 obcí turistické oblasti. V oblasti Pálava a Lednicko – Valtický areál je však podíl obcí s lokalizací alespoň 1 HUZ ještě vyšší.

Obrázek 2: Vybrané charakteristiky cestovního ruchu turistických oblastech Jižní Moravy (mapa dole) a centra turismu v oblasti Moravský kras a okolí (mapa nahoře)(pozn. v obcích s méně než třemi HUZ není počet hostů publikován)

Upraveno podle: Veřejná databáze [online]; ČSÚ a územně analytické podklady [online].

ROZVOJ TURISMU PROSTŘEDNICTVÍM PROGRAMU ROZVOJE VENKOVA: CESTA K UDRŽITELNÉMU ROZVOJI PŘÍRODNĚ CHRÁNĚNÉHO ÚZEMÍ?

Jak bylo výše uvedeno, podpora turismu byla v období let 2007-2013 významně ukotvena v celé řadě dokumentů a podporována z mnoha programů jak z evropských, tak národních zdrojů. Jedním z nich byl i Program rozvoje venkova vycházející z Národního strategického plánu rozvoje venkova ČR se zřejmou podporou cestovního ruchu ve venkovských oblastech. Samotný PRV ČR 2007-2013 uváděl, že venkovský cestovní ruch není dosud v České republice plně rozvinut a že dostatečně není využíván ani potenciál zemědělských farem v oblasti agroturistiky (Konečný, 2013).

Z Výroční zprávy (MZe ČR, 2015) vyplývá, že v rámci programu bylo plánováno uvedení 1050 tzv. nových činností o investici 144 mil. Eur (tj. 22 % prostředků určených na osu III). K roku 2014 však bylo plnění na 45 % v případě nových činností a 83 % v případě finanční alokace. Důvodem tohoto nepoměru byla povaha podpořených projektů, které se zejména zaměřovaly na budování nebo modernizace ubytovacích

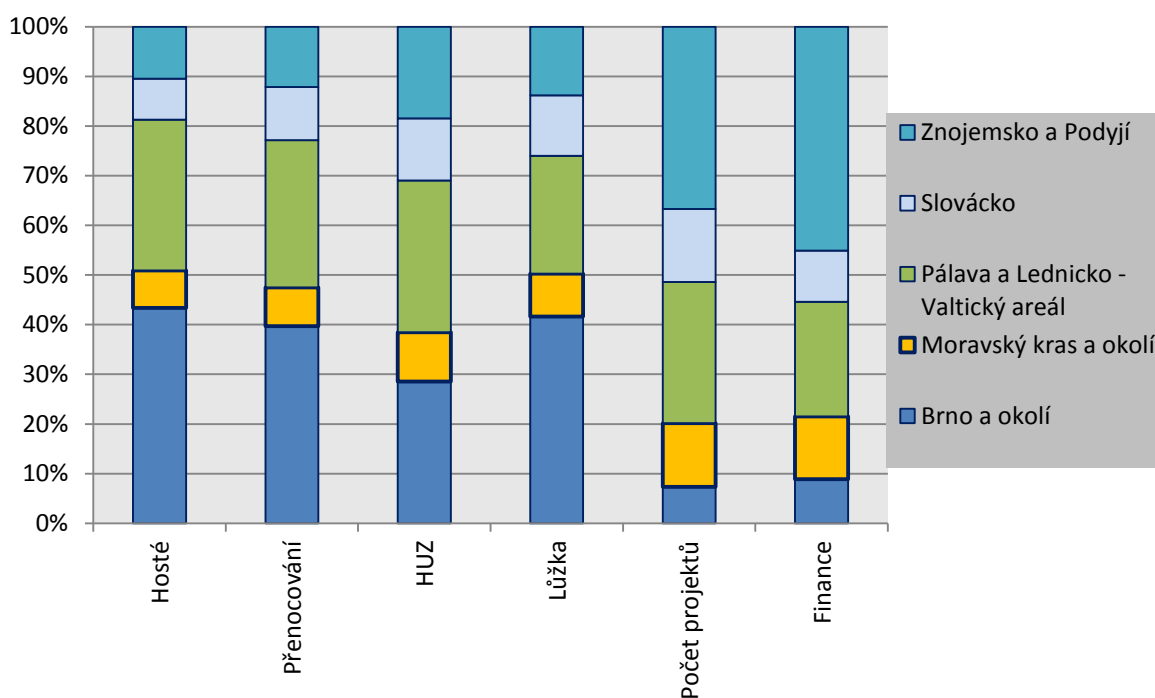
či stravovacích kapacit (80 % projektů), jenž jsou finančně více náročné. Zaměření se na tyto typy projektů však dokumentují i jiné studie (viz např. Vystoupil, Šauer, 2010). V rámci projektů podpořených z PRV již bylo realizováno uvedení přibližně 5,4 tisíc lůžek, což je např. více lůžek než kolika disponuje řešená turistická oblast Moravský kras a okolí.

Turistický region Jižní Morava soustředil v rámci šetřené podpory 18 % podpořených projektů a 16 % alokovaných financí Česka. Představoval tak region, jehož aktéři v cestovním ruchu byli vůbec neúspěšnější (dle počtu projektů a výše financí). Až za nimi skončili dle počtu také významní žadatelé ze Středních Čech, Jižních Čech či Vysočiny. Počet podpořených projektů na Jižní Moravě předčil druhý turistický region v pořadí – Střední Čechy – o jednu třetinu. Nejvýznamnější je region Jižní Moravy i v případě, že počet projektů či výši financí přepočteme na rozlohu nebo počet obyvatel regionu. Znamená to, že do regionu evidující jednu z nejvyšších turistických zátěží směřovalo největší množství prostředků z řešeného programu a lze předpokládat, že se tlak na hostitelské prostředí ještě zvýrazní.

V rámci turistického regionu Jižní Moravy však byly podpořené projekty rozvoje cestovního ruchu („základních 109 projektů“) lokalizovány v území nerovnoměrně. Toto tvrzení lze doložit těmito údaji:

- Alespoň jeden z projektů byl podpořen pouze v 10 % obcí regionu (67 obcí) tj. v jedné z deseti obcí regionu.
- Ve 29 obcích (43 %) byly podpořeny alespoň dva projekty, největší počet projektů (5) byl soustředěn v příhraniční obci Hnanice na Znojensku.
- V turistické oblasti Znojensko a Podyjí se soustředilo 37 % projektů a 45 % finanční alokace. Počet podpořených projektů a výše investic v této oblasti je vyšší než souhrnné hodnoty za Brno a okolí, Moravský kras a okolí a Slovácko dohromady.

Obrázek 3: Zastoupení jednotlivých turistických oblastí Jižní Moravy (v %) ve vybraných charakteristikách cestovního ruchu v roce 2015 (počet hostů, přenocování, HUZ a lůžka) a v období let 2007-2013 (počet projektů a výše financí v rámci podpory turismu z PRV)

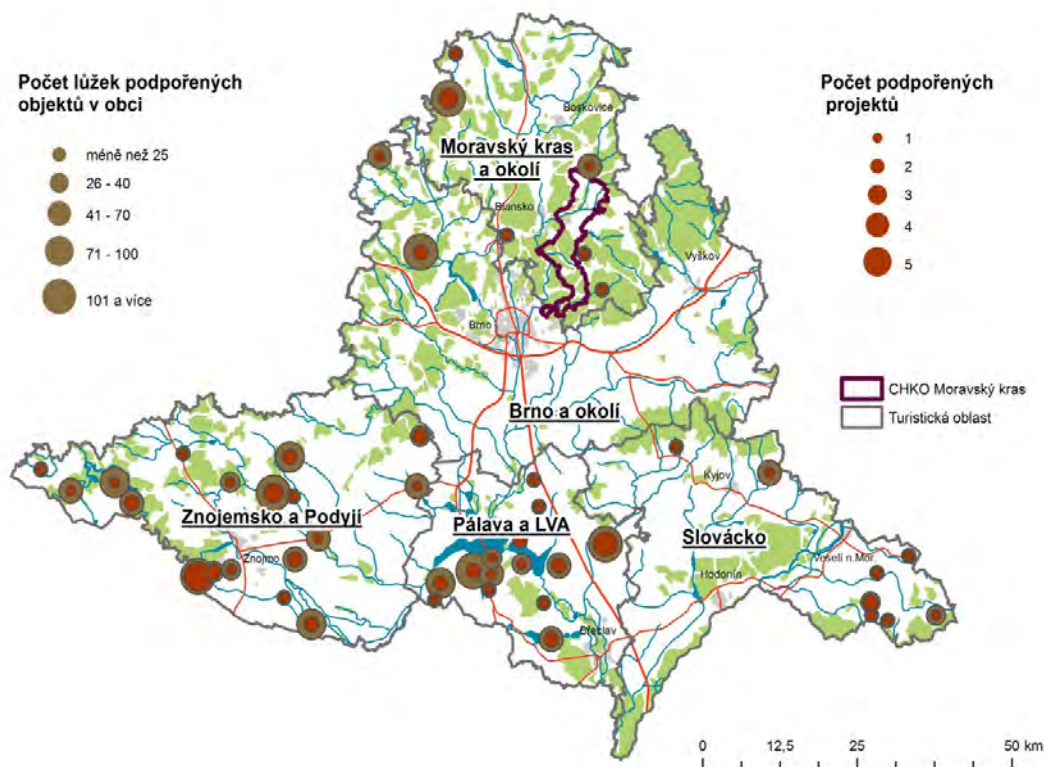
Upraveno podle: ČSÚ a územně analytické podklady [online]; Osa III - Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova [online]; Veřejná databáze [online].

Přestože je turistická oblast Brna a okolí nejvýznamnějším centrem turismu podle dostupných charakteristik, není překvapivé, že podpora z PRV byla v této území vůbec nejslabší. Protože se jednalo o podporu cestovního ruchu na venkově, podmínky PRV nedovolovaly realizovat tyto projekty v obcích větší než dva tisíce obyvatel. To znamená, že aktéři cestovního ruchu v Brně či dalších atraktivních center turismu (např. Slavkov u Brna) nemohli podpory využít. Je však překvapivé, že aktéři v turismu blízkého zázemí Brna nebyli motivováni se o tyto prostředky ucházet či v nich nebyli úspěšní. Severní lem Brna již přísluší do řešené turistické oblasti Moravský kras, a jak bylo řečeno, tato oblast vyjma blízkosti velkého centra disponuje také významnými přírodními faktory pro rozvoj cestovního ruchu. Patrně z tohoto důvodu počet projektů podpořených v této oblasti převyšoval turistickou oblast Brna a okolí. Přesto se však jednalo pouze o 13 % projektů a financí turistického regionu Jižní Moravy. Nejen vzhledem k zachycenému počtu hostů či kapacitě ubytovacích zařízení, se nejvýznamněji soustředily projekty (i finance) do oblasti Znojemska a Podyjí a dále do oblasti Pálavy a Lednicko – Valtického areálu. Potenciál spojení vína a turismu této oblasti (Foret, Konečný, Klusáček, 2014) tak patrně hraje důležitou roli i při podpoře venkovského turismu a lze konstatovat, že podpora turismu z PRV doplňovala a „vyvažovala“ nedostatky čerpání ROPů (Vystoupil, Šauer, 2010).

Z pohledu lokalizace hromadných ubytovacích zařízení je zřejmé, že projekty zejména zkvalitňovaly nebo doplňovaly stávající nabídku zařízení, neboť více než polovina projektů byla podpořena v obcích, kde již nejméně dvě hromadné ubytovací zařízení stojí. Pouze v 27 % případů se jednalo o obce bez lokalizace zařízení tohoto typu. Znamená to tedy, že podpora primárně směřovala do území s již vytvořenou turistickou infrastrukturou. Udržitelný rozvoj cestovního ruchu resp. celého území je tak postaven před výzvou vyrovnání se se zvyšující se zátěží území turismem. V případě Moravského krasu byla ale situace jiná. Podpora projektů rozvoje venkovského turismu se lokalizovala především do území s nízkou zátěží – v 11 ze 14 případů se v obci nacházelo maximálně jedno hromadné ubytovací zařízení. Z významnějších center turismu této oblasti byly projekty podpořeny pouze ve Sloupu a Křtinách (důvodem je však i podmínka realizace v obci do 2 000 obyvatel). Z tohoto zjištění lze vyvozovat, že environmentální rizika spojená s růstem turistické zátěže v turisticky exponovaných obcích území se případnou realizací projektů podpořených v rámci PRV zvyšovat příliš nebudou. Pro konkrétnější zodpovězení této otázky je však nezbytné znát povahu podpořených projektů. Poznání povahy projektů rozvíjejících cestovní ruch na venkově vychází na základě detailnější analýzy podpořených projektů, která však není založena na „všech 109 projektech“, neboť o řadě projektů nebylo možné získat doplňující informace. Proto se počet hodnocených projektů regionu Jižní Moravy snížil na 73. V některých případech se potvrdilo, že žadatelé příslibenou podporu nevyužili a přehodnotili svůj podnikatelský plán. Ve většině případů však nebylo možné získat detailnější informace a proto nemohly být do zevrubnější analýzy zahrnuty. Např. v oblasti Moravský kras se nevyužit dotaci rozhodl jeden žadatel, další tři projekty nebylo možno nikterak ověřit a ve dvou případech nebylo možné odlišit podpořený projekt již od fungujícího objektu.

Turistické oblasti Moravský kras (8 projektů) a Brno (pouze tři projekty) byly jedinými, kde žadatelé z řad právnických osob dosahovali alespoň poloviny subjektů. Ve všech ostatních oblastech byly významněji zastoupeny fyzické osoby, zejména vinaři. Výsledky potvrzují obecný trend v Česku, neboť v polovině projektů se jednalo o stavbu nového ubytovacího zařízení a ze třetiny o rekonstrukci. Pouze jeden z deseti projektů byl koncipován jako přestavba nevyužívaného zemědělského objektu pro podnikání v turismu, přitom revitalizace nevyužívaného zemědělského objektu do oblasti cestovního ruchu může být přínosná z více pohledů (viz Klusáček a kol., 2013). Jednalo se tedy o rozvoj agroturismu, který byl PRV významně zmiňován. Ukázalo se však, že vazba na agroturismus není příliš velká, když se prokázala u jedné pětiny podpořených projektů a pouze ve dvou případech ji lze spojit s rozvojem ekoagroturismu. Výstavba nových ubytovacích objektů se týkala pouze oblastí spojovaných s vinařskou turistikou (Pálava, Slovácko, Znojensko), zatímco v Moravském krasu významně převažovaly přestavby. Zkvalitnění již stávající infrastruktury Moravského krasu a okolí tak nepředstavuje tak velké nebezpečí zvýšení turistické zátěže a s ní spojených environmentálních rizik, jako stavba nových objektů. Protože se nejednalo o projekty skokově navyšující ubytovací kapacity, vývoj v řešeném území lze v pohledu udržitelného rozvoje území označit za setrvalý.

Obrázek 4: Podpořené projekty rozvoje cestovního ruchu z PRV ČR 2007-2013 v turistickém regionu Jižní Moravy

Upraveno podle: Osa III - Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova. [online]; vrstvy ARCCR 500.

Na druhou stranu, kapacita podpořených zařízení však ve více než polovině projektů překračuje z pohledu venkovského turismu idealizovanou kapacitu 25 lůžek (Stříbrná, 2005). V Moravském krasu to byla přesně polovina objektů podpořených projektů a pouze v oblasti Slovácka jsou více podporované zařízení o nižší ubytovací kapacitě (téměř čtyři pětiny objektů měly kapacitu do 25 lůžek). Průměrná kapacita podpořených zařízení proto na Slovácku činí pouze 21 lůžek a blízko k idealizované hranici měly také projekty oblasti Pálava a Lednicko – Valtického areálu (29 lůžek). V této oblasti se však projekty koncentrovaly do turisticky nejexponovanějších území. Potvrdilo se tak zjištění Šauera (2009), který ukázal, že počet projektů podporujících rozvoj turismu koreluje s turistickou atraktivitou daným míst. Je nezbytné uvést, že projekty v Moravském krasu (průměr 37 lůžek) a zejména Brně a okolí (64 lůžek) byly zacíleny na kapacitně větší objekty. Přestože se tedy v oblasti Moravského krasu jednalo o méně projektů, vyšší kapacita podpořených ubytovacích zařízení nevytvářela příznivé předpoklady rozvoje venkovského turismu, který by měl být ze své podstaty dlouhodobě udržitelný.

ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ

Řešená oblast Moravského krasu a okolí má v celém turistickém regionu Jižní Moravy poměrně specifickou pozici. Třebaže disponuje značnými přírodními předpoklady pro rozvoj turismu (turismus je uskutečňován z větší části v chráněné krajinné oblasti Moravský kras), celková roční návštěvnost a nabídka pro potenciální hosty je nejmenší ze všech turistických oblastí tohoto regionu. Tato skutečnost se odráží v nejnižší zátěži území turismem (dle počtu lůžek), což lze vzhledem k zranitelnosti cenného krasového prostředí považovat za cestu k udržitelnému rozvoji území prostřednictvím cestovního ruchu. Taktéž nízký počet projektů podpořených z Programu rozvoje venkova směřující převážně do obcí s nerozvinutým cestovním ruchem nebrání v myšlence nezvyšování stupně zátěže území a zamezení zvýšení rizika znehodnocení chráněného prostředí v budoucnosti. Toto si lze dovolit tvrdit i na základě vědomí, že projekty směřovaly v největší míře do zkvalitnění stávající infrastruktury a nabídky ubytování, než do staveb nových zařízení (tyto projekty naopak převládaly v turistických oblastech spojovalých s vinařskou turistikou).

Pozitivní hodnocení je však nezbytné doplnit několika připomínkami, jež výslednou vývojovou trajektorii oblasti a pohled na možná environmentální rizika spojená s „masovými“ formami turismu staví do částečně jiného světa.

Moravský kras je vystaven značnému počtu jednodenních příjezdů (blízkost Brna) projevující se mimo jiné vysokou návštěvností jeskyní, jejichž prostředí je na zvýšení počtu návštěvníků velmi citlivé. Tyto jednodenní návštěvy oblasti nejsou v oficiálních statistikách cestovního ruchu evidovány.

Struktura a průměrná kapacita ubytování oblasti Moravský kras a okolí nenaplnuje ideje udržitelného (venkovského) turismu, neboť v řešené oblasti převládají hotely (v jiných oblastech jsou to penziony) a průměrný počet lůžek na jedno ubytovací zařízení je vyšší pouze v oblasti Brno a okolí (městský a kongresový cestovní ruch).

Podpořené projekty turismu z Programu rozvoje venkova směřovaly zejména do této formy ubytování disponující vysokým počtem lůžek koncentrující turisty do dané oblasti.

Jak je již výše diskutováno, rozsah podpory turismu z PRV nebyl v řešené oblasti tak významný jako v jiných územích, kde je kvalitativní hodnocení podpořených projektů turismu potřebnější. Nabízí se tedy v kontextu řešeného tématu v dalším výzkumu posoudit, zda byla tato nízká úroveň podpory resp. malý počet projektů patrná i v jiných dotačních programech stimulující rozvoj cestovního ruchu (ROP, IOP, národní program...), a které nebyly primárně zaměřeny na udržitelné formy turismu. V případě vyšší intenzity využití těchto zdrojů podpory lze očekávat zvýšení turistického tlaku na lokalitu, který se může následně odrážet v poškozování přírodních složek hodnotného a chráněného prostředí a odklonu od udržitelného rozvoje území.

Tento článek vznikl za finanční podpory grantového projektu GAČR č. 16-13231S „Vodní prostředí v krasu: dopad lidských aktivit na "geomikrobiologii" a projektu IGA FRRMS (06/2015) „Rozvoj venkovského turismu v České republice: cesta k multifunkčnímu venkovu podporovaná Evropskou Unií“.

LITERATURA

- [1] Baker, A., Genty, D. (1998): Environmental pressures on conserving cave speleothems: effects of changing surface land use and increased cave tourism. *Journal of Environmental Management*, roč. 53, s. 165-175.
- [2] Calaforra, J. M., Fernández-Cortés, A., Sánchez-Martos, F., Gisbert, J., Pulido-Bosch, A. (2003): Environmental control for determining human impact and permanent visitor capacity in a potential show cave before tourist use. *Environmental conservation*, roč. 30, č. 2, s. 160-167.
- [3] ČSÚ a územně analytické podklady[online]. Český statistický úřad, 2016 [cit. 29.8.2016]. Dostupné z:<https://www.czso.cz/csu/czso/csu_a_uzemne_analyticke_podklady>
- [4] ČTK. Návštěvnost jeskyní v Moravském krasu se loni zvýšila[online]. Týden, 2016 [cit. 7.9.2016]. Dostupné z:<http://www.tyden.cz/rubriky/relax/cestovani/navstevnost-jeskyni-v-moravskem-krasu-se-loni-zvysila_369936.html>
- [5] Drápelová, M. (2016): Agroturismus nebo jiné formy venkovského turismu? Analýza podpory cestovního ruchu na venkově prostřednictvím PRV. Diplomová práce. Mendelova univerzita v Brně, Brno.
- [6] Fialová, D., Šenkýřová, T. (2015): Monitoring efektů projektů cestovního ruchu podpořených v rámci SROP. *Studia Turistica*, roč. 6, č. 1, s. 7-26.
- [7] Foret, M., Konečný, O., Klusáček, P. (2014): Viticulture – Challenge for Tourism Development (Znojmo Case Study Area). *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, roč. 62, č. 2, s. 339-346.
- [8] Fukalová, P., Rychlíková, V., Vyskot, I., Vejtasová, K. (2013): Vyhodnocení udržitelného rozvoje Zlínského kraje. In: *Region v rozvoji společnosti 2013*. Mendelova Univerzita, Brno, s. 81-92.
- [9] Hromadná ubytovací zařízení České republiky[online]. Český statistický úřad, 2016 [cit. 29.8.2016]. Dostupné z:<<https://vdb.czso.cz/huz/index.jsp>>
- [10] Ikner, L. A., Toomey, R. S., Nolan, G., Neilson, J. W., Pryor, B. M., Maier, R. M. (2007): Culturable Microbial Diversity and the Impact of Tourism in Kartchner Caverns, Arizona. *Microbiological ecology*, roč. 53, s. 30-42.
- [11] Jarábková, J., Majstríková, L. (2016): Vybrané finanční nástroje podpory vidieckeho cestovného ruchu v Nitrianskom samosprávnom kraji. In: Klímová, V., Žítek, V. (eds.) XIX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků. Masarykova univerzita, Brno, s. 1016–1024.
- [12] Kalábová, M. (2015): Rekreační funkce lesa – vyhodnocení programu rozvoje venkova 2007 – 2013 v jednotlivých krajích. In: Klímová, V., Žítek, V. (eds.) XVIII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků. Masarykova univerzita, Brno. s. 508-514.
- [13] Klusáček, P., Krejčí, T., Martinát, S., Kunc, J., Osman, R., Frantál, B. (2013): Regeneration of agricultural brownfields in the Czech Republic – Case study of the South Moravian Region. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, roč. 61, s. 549-561.
- [14] Kolářová, A., Boukalová, K. (2013): Distribuce dotačních prostředků OP Životní prostředí mezi kraje ČR. In: *Region v rozvoji společnosti 2013*. Mendelova Univerzita, Brno, s. 155-164.
- [15] Konečný, O. (2013): Agroturistika a venkovská turistika: venkovský cestovní ruch v České republice. Mendelova univerzita v Brně, Brno. 140 s.
- [16] Konečný, O. (2015): Turnover of rural tourism support in the Czech Republic: changes in programming periods. In: *Proceedings ICABR 2015*. Mendel University in Brno, Madrid. s. 491-501.
- [17] Lane, B. (1994): What is rural tourism? *Journal of Sustainable Tourism*, roč. 2, č. 1 + 2, s. 7–21.
- [18] Létalová, P., Jánský, J. (2011): Podpora cestovního ruchu ve vybraných mikroregionech ČR. In: *Regionální rozvoj a cestovní ruch*. VŠPJ, Jihlava, s. 123-131.
- [19] Metcalfe, C. D., Beddows, P. A., Gold, G., Metcalfe, T. L., Li, H., Lavieren, H. V. (2011): Contaminants in the coastal karst aquifer system along the Caribbean coast of the Yucatan Peninsula, Mexico. *Environmental Pollution*, roč. 159, č. 4, s. 991-997.
- [20] Migón, P. (2011): Development of karst phenomena for geotourism in the Moravian Karst (Czech Republic). *Geotourism*, roč. 26-27, č. 3-4, s. 3-24.
- [21] Ministerstvo zemědělství ČR (2007): Program rozvoje venkova České republiky - 2007-2013. MZe ČR, Praha.

- [22] Ministerstvo zemědělství ČR (2015): Výroční zpráva o implementaci Programu rozvoje venkova ČR 2007 – 2013 za rok 2014. MZe ČR, Praha, 195 s.
- [23] Navrátil, J., Pícha, K., Martinát, S., Knotek, J., Kučera, T., Balounová, Z., White, V. L., Švec, R., Rajchard, J. (2013): A model for the identification of areas favourable for the development of tourism: a case study of the Šumava mts. and South Bohemia tourist regions (Czech Republic). *Moravian Geographical Reports*, roč. 21, č. 1, s. 25-40.
- [24] Osa III - Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova [online]. Státní zemědělský a intervenční fond. 2016 [cit. 30.8.2016]. Dostupné z: < <https://www.szif.cz/cs/eafrd~osa3> >
- [25] Parise, M., Pascali, V. (2003): Surface and subsurface environmental degradation in the karst of Apulia (southern Italy). *Environmental Geology*, roč. 44, s. 247-256.
- [26] Perlín, R., Vágner, J. (2010): Turistické regiony České republiky. *CzechTourism a ministerstvo pro místní rozvoj České republiky. Informace České geografické společnosti*, č. 1, s. 38-41.
- [27] Pulido-Bosch, A., Martín-Rosales, W., López-Chicano, M., Rodríguez-Navarro, C. M., Vallejos, A. (1997): Human impact in a tourist karstic cave (Aracena, Spain). *Environmental Geology*, roč. 31, č. 3/4, s. 142-149.
- [28] Russell, M., MacLean, V. (2008): Management issues in a Tasmanian tourist cave: Potential microclimatic impacts of cave modifications. *Journal of Environmental Management*, roč. 87, s. 474-483.
- [29] Ryglová, K., Burian, M., Vajčnerová, I. (2011): Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi. Grada, Praha. 312 s.
- [30] Sauro, U. (1993): Human impact on the karst of the Venetian Fore-Alps, Italy. *Environmental geology*, roč. 21, s. 115-121.
- [31] Stříbrná, M. (2005): Venkovská turistika a agroturistika. ProfiPress, Praha, 65 s.
- [32] Studzieniecki, T., Korneevets, V. (2016): The role of the European neighbourhood policy instrument in the tourist development of the Lithuanian – Polish – Russian borderland. In: Klímová, V., Žitek, V. (eds.). XIX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků. Masarykova univerzita, Brno, s. 1135–1143.
- [33] Sun, D., Walsh, D. (1998): Review of studies on environmental impacts of recreation and tourism in Australia. *Journal of Environmental Management*, roč. 53, s. 323-338.
- [34] Sznajder, M., Przezbórska, L., Scrimgeour, F. (2009): Agritourism. CABI, Wallingford. 300s.
- [35] Šauer, M. (2009): Veřejná podpora cestovního ruchu (příklad SROP 2004-2006). *Regionální studia*, č. 1, s. 19-27.
- [36] Šedivá Neckářová, A. (2011): Formy podpory rozvoje Kraje Vysočina z prostředků Evropské unie, státu a kraje se zaměřením na cestovní ruch. In: *Regionální rozvoj a cestovní ruch*. VŠPJ, Jihlava, s. 267-274.
- [37] Šranková, V. (2014): Use of European Funds in Czech municipalities. In: *Region v rozvoji společnosti 2014*. Mendelova univerzita v Brně, Brno, s. 883-892.
- [38] Trojan, J., Smetanová, Z. (2011): Aplikace regionální politiky při možnostech rozvoje mikroregionu Novoměstsko (s akcentací udržitelného cestovního ruchu). In: *Regionální rozvoj a cestovní ruch*. VŠPJ, Jihlava, s. 312-320.
- [39] Van Beynen, P., Townsend, K. (2005): A Disturbance Index for Karst Environments. *Environmental Management*, roč. 36, č. 1, s. 101-116.
- [40] Veřejná databáze [online]. Český statistický úřad, 2016 [cit. 29.8.2016]. Dostupné z: < <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=uziv-dotaz#k=5&pvokc=428&uroven=509&w=>> >
- [41] Výroční zpráva o implementaci Programu rozvoje venkova ČR 2007 - 2013 za rok 2012 [online]. Státní zemědělský a intervenční fond. 2016 [cit. 30.8.2016]. Dostupné z: < http://eagri.cz/public/web/file/272073/Vyrocní_zpráva_PRV_za_rok_2012.pdf >
- [42] Vystoupil, J., Holešínská, A., Kunc, J., Maryáš, J., Seidenglanz, D., Šauer, M., Tonev, P., Viturka, M. (2006): Atlas cestovního ruchu České republiky. MMR, Praha. 158 s.
- [43] Vystoupil, J., Holešínská, A., Kunc, J., Seidenglanz, D., Šauer, M., Tonev, P. (2011): Geografie cestovního ruchu České republiky. Aleš Čeněk, Plzeň. 318 s.
- [44] Vystoupil, J., Šauer, M. (2010): Regionální operační programy jako nástroj podpory cestovního ruchu v ČR. *Regionální studia*, č. 1, Praha, s. 38-50.

- [45] Vystoupil, J., Šauer, M., Holešinská, A., Kunc, J., Tonev, P., Seidenglanz, D. (2011): Geografie cestovního ruchu České republiky. Aleš Čeněk, Plzeň, 318 s.
- [46] Xiao, H., Weng, Q. (2007): The impact of land use and land cover changes on land surface temperature in a karst area of China. Journal of Environmental Management, roč. 85, s. 245-257.
- [47] Zhong, L., Deng, J., Song, Z., Ding, P. (2011): Research on environmental impacts of tourism in China: Progress and prospect. Journal of Environmental Management, roč. 92, č. 11, s. 2972-2983.

KONTAKT

Mgr. Ondřej Konečný, Ph.D.

Ústav regionálního rozvoje a veřejné správy
Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií
Mendelova univerzita v Brně
třída Generála Píky 2005/7
613 00 Brno
E-mail: ondrej.konecny@mendelu.cz

TURISTICKÉ ROZHLEDY

NOVÉ TRENDY V CESTOVNÍM RUCHU V PERU – TURISTIKA SOUŽITÍ

Olga Vilímková

NEW TRENDS IN TOURISM IN PERU – EXPERIENCE OF THE LOCAL LIFE

ABSTRAKT

Článek představuje nové trendy v oblasti cestovního ruchu – turistiky soužití v některých komunitách v andské oblasti Peru. Uvádí příklady konkrétních aktivit a jejich dopad na indiánské obce. Konstatuje se zájem o tento druh turistiky ze strany všech zúčastněných stran: návštěvníků, cestovních kancelářů i obyvatel venkova. Dopad programů turistiky soužití na životní prostředí a každodenní život vesničanů je převážně pozitivní. Pro místní obyvatele znamená nezanedbatelný finanční příjem, návštěvy turistů přispívají ke zlepšení kvality bydlení a zájem návštěvníků o indiánskou kulturu a duchovní tradice posiluje revitalizaci etnické identity. Mezikulturní komunikace je velkým přínosem pro všechny zúčastněné. Nicméně je třeba mít na zřeteli také rizika, která může přinést masivní a nekontrolovaný nárůst turistického ruchu, který ve svém důsledku může představovat negativní účinek na život obyvatel i přírodní prostředí.

Klíčová slova: turistika soužití, Peru, rozvoj andských komunit, revitalizace etnické identity

ABSTRACT

The article describes a new trend in tourism – the possibility for tourists to experience common life in some communities in the Peruvian Andes; it gives specific examples of these activities and of their impact on some indian villages. This kind of tourism is becoming increasingly popular with all partners in the equation: visitors, travel agencies and the local people. The impact of these tourist programs on the environment and on the everyday life of the villagers is mostly positive. For the local people it brings a considerable amount of additional income; tourist visits also contribute towards the improvement of the living conditions, and their interest in indian culture and spiritual traditions helps to revitalize ethnic identity. Inter-culture communication is of benefit to all the participants. It is important, however, to bear in mind the possible negative impact on the life of the people and on the environment that large-scale, uncontrolled touristic development can lead to.

Keywords: Tourism of everyday experience, Peru, development of Andean communities, revitalization of ethnic identity

ÚVOD

V posledních letech dochází v andské oblasti Peru k velkému rozvoji turistiky, v Latinské Americe nazývané „turismo vivencial“ – turistika soužití (s domorodým obyvatelstvem). O rozvoj tohoto druhu cestovního ruchu mají zájem všechny zúčastněné strany: turisté (zahraniční i národní), cestovní kanceláře i obyvatelé vesnic. V článku se zaměříme na zkušenosti z andských oblastí, které jsou zapojeny do projektů rozvoje turistiky soužití, na to, jaké výhody přináší daný způsob cestovního ruchu vesnickým komunitám a jaký dopad má na život obyvatel venkova a životní prostředí. Nejdříve se budeme soustředit na některé obce u jezera Titicaca (v departmentu Puno), kde se provozuje turistika soužití už delší období, posléze na obce departmentu Cusco, kde rozvoj tohoto druhu cestovního ruchu začíná.

Vzhledem k tomu, že se jedná o aktuální téma, k problematice nebyly publikovány souhrnné studie. Existuje ovšem mnoho dílčích publikovaných materiálů: článků a zpráv o realizovaných rozvojových projektech, např. zprávy Komise pro rozvoj vývozu a cestovního ruchu v Peru (Comisión de Promoción del Perú para la Exportación y el Turismo, PROMPERÚ¹), zprávy Institutu regionálního rozvoje (Centro de Estudios para el Desarrollo Regional, CEDER²), materiály projektu vzdělávání se zaměřením na udržitelný rozvoj turistického ruchu („Capacitación en estándares de calidad y buenas prácticas de turismo sostenible“), který realizuje Universidad Antonio Ruiz de Montoya (v Limě),³ studie a analýzy neziskových organizací, atd.

Podle Aliady, Cabrery a Cardajala je turistika soužití integrální zkušeností, která umožňuje kontakt se živými kulturami, komunikaci mezi místním obyvatelstvem a cestovateli, možnost sdílet zvyky, slavnosti a každodenní aktivity a na cestovní ruch se pohlíží jako na kulturní výměnu. Autoři oddělují turistiku soužití (turismo vivencial) od turistiky účasti na pracovních a dalších aktivitách (turismo participativo), kterou definují jako zkušenost kulturní výměny mezi venkovany a návštěvníky, přičemž se klade důraz na aktivní účast turistů při každodenních pracovních aktivitách a výsledkem dané aktivity je pro komunity přímý ekonomický zisk.⁴

Tento článek se opírá o mé osobní zkušenosti z pobytů v andských komunitách v letech 1994-2015. V těchto letech jsem podnikla více než 50 cest do Peru. V roce 2001 jsem pracovala po dobu jednoho školního roku (9 měsíců) jako dobrovolná učitelka ve vysokohorské andské vesnici Pucamarca, okres Chinchero, department Cusco. Ostatní cesty jsem uskutečnila jako průvodkyně cestovních kanceláří a koordinátorka rozvojových projektů, realizovaných andskými komunitami s finanční podporou Nadačního fondu Inka, který jsem založila v roce 2002.⁵ Projekty byly realizovány ve více než 60 obcích andského regionu departmentu Cusco.

ZÁKLADNÍ PODMÍNKY ROZVOJE TURISTIKY SOUŽITÍ: POLITICKÁ STABILITA REGIONU A POSÍLENÍ INFRASTRUKTURY

V posledních letech se stabilizovala politická situace v Peru, což s sebou přineslo občanskou bezpečnost. V roce 1992 byl uvězněn Abimael Guzmán, vůdce hnutí Světlá stezka, které provádělo teroristické aktivity zvláště v regionu And od roku 1980. Po zatčení vůdce a významných velitelů skupin se hnutí rozpadlo, byly ukončeny aktivity jeho ozbrojených jednotek i státní armády, která likvidovala paramilitární skupiny a jejich podporovatele (dobrovolné i z donucení), rovněž potenciální sympatizanty z řad venkovského obyvatelstva.

¹ Komise spadá pod ministerstvo zahraničního obchodu a cestovního ruchu, <http://www.promperu.gob.pe/>, konzultováno 1. 5. 2016.

² Nezisková organizace. Viz <http://ceder.org.pe/web/?p=52>, konzultováno 1. 5. 2016.

³ María Eugenia de Aliaga, Rodrigo Cabrera Nieri, Omar Carbajal Barreda. *Capacitación en estándares de calidad y buenas prácticas de turismo sostenible*. Lima: Universidad Antonio Ruiz de Montoya / Asociación Odebrecht Perú, abril de 2011, 19 p., dostupné na: http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=8&ved=0CFoQFjAH&url=http%3A%2F%2Fwww.isur.org.pe%2Fpublicaciones%2Fdescarga%2F49&ei=ZTNOVeKyl8z5Uoa_gcAE&usg=AFQjCNHxnxPFEDdY59Uasaz3CaxyJu3iyw, konzultováno 1. 5. 2016.

⁴ Aliaga, Cabrera, Carbajal, op. cit.

⁵ www.inkaperu.cz

Skončilo období násilí (Época de violencia).⁶

Potenciální turisté, kteří by cestovali po andském venkově v letech 1980-1990, byť po hlavních silnicích, by riskovali život. Z důvodů ohrožení na životě nebylo možné přebývat v andských vesnicích za účelem poznání místního života a tradic. Ani turisté ani cestovní kanceláře neměli zájem na tak rizikové aktivitě, jakou by byla organizace pobytů cestovatelů na venkově. Turistika, při které by bylo možné poznat život na peruánském venkově - mimo hlavní turistické trasy a nejnavštěvovanější místa - neexistovala.⁷

Dalším významným faktorem napomáhajícím rozvoji cestovního ruchu na venkově je značné snížení počtu lokálních blokád, manifestací a dalších aktivit obyvatel venkova, rozhořčených z různých důvodů. V reakci na tyto vyhrcoené protesty zemědělců, horníků a dalších profesních skupin, spojené často s blokádami silnic na mnoha kilometrech, pálením pneumatik, poškozováním mostů i letišť, byl v některých oblastech vyhlášen také výjimečný stav nebo docházelo k vojenskému či policejnímu zásahu proti demonstrujícím. Cestovní ruch tak byl značně omezován (k nelibosti turistů, cestovních kancelářů a všech dalších participujících na ziscích z cestovního ruchu).⁸ Současná situace míru a bezpečí je pro rozvoj cestovního ruchu zásadním faktorem.

Lze konstatovat celkové zlepšení infrastruktury v zemi.⁹ Existuje nabídka ubytování všech kategorií, od levných penzionů pro mladé po hotely vysoké kvality. Nabídka ubytování je dostupná ve městech a rovněž na venkově v okresních střediscích i některých obcích. Od 90. let minulého století se staví silnice, které dnes vedou do mnoha dříve izolovaných oblastí. Ještě před 4-5 lety se jako hlavní dopravní prostředek mezi okresním městem a malými obcemi v horách používali koně nebo pro nošení nákladů lamy.¹⁰ Dnes lidé běžně jezdí na motocyklech nebo auty. Díky rozšiřující se síti silnic se zlepšila také nabídka možnosti cestování minibusy nebo sběrnými taxíky (colectivos). Před 4-5 lety bylo třeba pro cestu ze střediskové obce do vzdálenější komunity počítat např. se dvěma dny (pěšky nebo na koni), dnes se stejná trasa zvládne minibusem za 5 hodin. V oblastech, kde existovaly prašné silnice, po kterých bylo možné cestovat nákladními automobily, se dnes běžně pohybují osobní automobily. Možnosti cestování zlepšily životní podmínky místním obyvatelům (doprava do práce, prodej místních produktů, návštěvy rodin) a zároveň přispívají k rozvoji turistického ruchu mimo hlavní trasy.¹¹

6 Blíže o hnutí Světlé stezky např. In: Hugo Neira, *Hacia la Tercera Mitad. Perú XVI-XX*, Lima: Editorial Herética, 2005, s. 657-685. O Světlé stezce a hnutí Tupaca Amaru (*Movimiento Revolucionario de Túpac Amaru, MRTA*), se lze dočíst v díle: Rafael Vivance Arana, José Yllanes Choque, *Historia. Compendio Académico*, tomo 2. Cuzco: Academia Raimondi, 2006, s. 243-251.

7 Informace od agentů cestovních kancelářů v Cusku a obyvatel venkova departamentů Cusco, Ayacucho a Arequipa. Osobní výzkum realizován v letech 1994 - 2002 za účelem poznání bezpečných destinací pro skupiny českých cestovních kancelářů.

8 Osobní zkušenosti. Informace o blokáдах silnic např. In: *El Comercio*: <http://elcomercio.pe/noticias/bloqueo-carreteras-521701>, článek s názvem „Když se blokáda silnic stává politickou zbraní“ «Cuando el bloqueo de carreteras se vuelve arma política», ze dne 26. 4. 2015, zpráva o útoku aktivistů proti těžebnímu projektu 7. 5. 2015: <http://peru21.pe/actualidad/tia-maria-opositores-al-proyecto-quemaron-omnibus-interprovincial-matarani-2218319>, článek ze dne 7. 5. 2015; konzultováno 8. 5. 2016.

9 Podle Davida Scowsilla, prezidenta Světové rady pro cestování a turistiku (zkratka v ang. WTTC) se předpokládá rozvoj cestovního ruchu v Peru v příštích 10 letech o 6%, díky investicím do infrastruktury v sektoru soukromém i státním, In: <http://elcomercio.pe/vamos/noticias/turismo-peru-creceria-mas-6-proximos-10-anos-noticia-1755798>, článek ze dne 10. 9. 2014, konzultován 8. 5. 2016.

10 Pro převážení nákladů se používaly lamy. Samec unese až 40 kg. Lamy byly po dobu mnoha staletí nejpraktičtějším dopravním prostředkem ve vysokohorských oblastech, neboť se bez problémů přemísťují po úzkých strmých stezkách a přes houpající se travnaté mosty a nemají potřebu potravy během několikadenních pochodů napříč různými vegetačními pásy, kde se nenachází vhodná pastva. V posledních letech – díky stavbě silnic – jsou lamy a muly nahrazovány motorkami a automobily. Ústní sdělení lokálních obyvatel během četných pobytů autorky s pastýři a zemědělci v Andách. O používání lam se lze více dočíst např. v článku: Stevena S. Webstera, „El pastoreo en Q'ero“, In: Jorge Flores Ochoa, Juan Víctor Nuñez del Prado (eds.), *Q'ero, el último ayllu inka*. Cuzco, Centro de Estudios Andinos, 1983, s. 53-80. Informace o nahrazování lam a mul mechanickými dopravními prostředky získány z osobních pobytů v rámci koordinace projektů NF Inka s peruánskými asociacemi Inka Sumaq Sonqo a Inka Sumaq Yachachiq v letech 2011-2014 v okresech Yanaoca, Livitaca, Tungasuca, Paucartambo, Ocongate a dalších.

11 Osobní zkušenosti z vedení expedic českých a slovenských studentů a sportovců v letech 2010-2012 a ústní sdělení místních obyvatel v rámci přípravy rozvojových projektů, podporovaných nadačním fondem Inka.

Obrázek 1: Obyvatelé Q'eros nakládají pytle s nákladem na lamy v Chajtaquchu, department Cusco, 2003.

Zdroj: archív autorky

Obrázek 2: Ve vysokohorských oblastech se ještě nedávno jezdilo na nákladních automobilech. Fotografie ze studentské expedice, cestující po silnici mezi okresními městy Paucartambo a Ocongate, 2011.

Zdroj: archív autorky

Obrázek 3: Dnes cestují obyvatelé horských oblastí na motocyklech, které jsou běžným dopravním prostředkem, a jejich obliba stále roste. Tinki, 2011.

Zdroj: archív autorky

Turistika soužití se na peruánském venkově může rozvíjet velmi rychle díky některým místním zvykům, jako je např. kolektivní práce ve prospěch komunity. Participace všech obyvatel vesnice na komunálních projektech, např. na stavbách, které budou sloužit obyvatelům vesnice, je velmi silná.¹² Na stavbách pracují brigádnicky nejen muži, ale také ženy. „Jednoduché stavby“ jsou postavené velmi rychle, během dvou měsíců v období sucha. Jestliže rada obce přijme rozhodnutí, které bude podpořeno celou komunitou, a ta se dokáže zorganizovat, příprava materiálního zázemí pro účast obce v cestovním ruchu – turistiky soužití – může být velmi rychlá. Stavba a vybavení ubytovacího zařízení pro potenciální klienty je jedna věc, ale příprava obyvatel vesnice pro návštěvy z jiných oblastí (měst Peru i zahraničí) je věc druhá, neméně obtížná.¹³ Pro dosažení úspěchu v této oblasti je často třeba velkých změn: v úrovni hygieny při přípravě jídel, v sanitárních prostorách i pokojích. Někteří turisté, ačkoli by rádi poznali život indiánských obyvatel And, mají obavy ze štípnutí hmyzem a možných nemocí. Koordinátoři cestovních kanceláří navštěvují domy obyvatel vesnice a vybírají vhodné ubytovací prostory pro nabídky v turistických balíčcích.¹⁴ Přijetí rozhodnutí participace v cestovním ruchu – turistiky soužití – znamená pro zúčastněné vesnické obyvatele, že jsou připraveni poskytnout svůj čas, energii

12 Zkušenosti z realizace projektů NF Inka, např. při stavbách dílen šití a pletení, vesnických knihoven v obcích: Pucamarca, Yanaoca, Santo Domingo, Pataqueña v letech 2002-2014.

Tradice kolektivní práce a vzájemné pomoci (v jazyce quechua *ayni*) je v andské oblasti všeobecně rozšířena. Rodiny a přátelé si vzájemně pomáhají např. při stavbě domů pro novomanžele, při práci na polích, celé komunity spolupracují při opravě cest a mostů, na stavbě obecních domů, dílen, atd. O spolupráci komunit se lze více dočíst v knize Catheriny J. Allen, *La coca sabe. Coca e identidad cultural en una comunidad andina*. Cusco, Centro Bartolomé de las Casas, 2008, s. 79 a 89; také v díle Marie Rostworovskí de Díez Canseco, *Historia del Tahuantinsuyo*. Lima, Instituto de Estudios Peruanos, 2013, s. 69.

13 Podle zástupkyně ředitele PromPerú, Marisol Acosya Torrelli, bylo cílem pro rok 2014 dosáhnout 37 milionů cest do „vnitrozemí“ Peru, což převýšilo počet realizovaných cest z roku předcházejícího o 1 milion. Nárůst národního cestovního ruchu v Peru je připisován také státním reklamním kampaním, např. ¿Y tú qué planés? (A ty, co plánuješ, psáno neotvarem hovorové španělštiny. Viz: http://elcomercio.pe/vamos/noticias/promperu-planea-superar-37-millones-viajes-al-interior-noticia-1720485?ref=flujo_tags_514679&ft=nota_24&e=título, článek ze dne 4. 4. 2014, konzultován dne 15. 5. 2016. Statistiky ohledně cestování v Peru k dispozici na: <http://www.peru.travel/impp/>, konzultováno 15. 5. 2016.

Počet turistů se ve vnitrozemí Peru neustále zvyšuje. Např. v lednu 2016 bylo peruánskými turisty zakoupeno 29 800 vstupenek na Machu Picchu, což znamená nárůst oproti lednu předcházejícího roku o 24%.

In: *Boletín de Inteligencia de Mercados Turísticos* N° 18, Lima, febrero 2016, odstavec: *Tickets electrónicos de nacionales para visitar Machu Picchu aumentan en 24% en el mes de enero*, http://emarketing.peru.travel/mensajeshtm/2016/feb/boletin_feb_intel_2016.html, konzultováno 9. 8. 2016.

14 Ústní sdělení obyvatel obce Umasbamba, okres Chinchero; a José Moreana, majitele cestovní kanceláře Yosemite Cusco, 2014. Nároky na podmínky ubytování a stravování, vyžadované cestovními agenturami, jsou popsány např. v materiálu španělské nadace CODESPA: „Programa RUTAS: Metodología para el fortalecimiento de iniciativas de Turismo Rural Comunitario“ <http://www.codespa.org/blog/publicaciones-notas-tecnicas/metodologia-para-el-fortalecimiento-de-iniciativas-de-turismo-rural-comunitario/?gclid=COqNp9zqyMUCFufkwgodxKYA8A>, konzultováno 9. 8. 2016.

a trpělivost klientům, kteří si přejí pracovat na poli nebo se účastnit dalších každodenních činností, je třeba počítat se „ztrátou času“.

Rozvoj turistického ruchu na vesnicích ve velké míře záleží na kontaktech, které mají obyvatelé s cestovními kancelářemi ve městě. Ačkoli dnes mnozí mladí z venkova studují na vysokých školách ve městech obory, jako je cestovní ruch, vedení podniku i cizí jazyky, jejich možnosti a schopnosti publikování reklam, např. přes internet, jsou omezené. Zjednodušila se ovšem komunikace mezi vesnickými obyvateli a cestovními kancelářemi, a to díky mobilním telefonům, které vlastní většina obyvatel venkova. Pokrytí je rovněž dobré.¹⁵ Další změnou, která přispívá k realizaci projektů na venkově obecně, je zjednodušení administrativních úkonů, spojených s podnikáním v Peru. Obyvatelé vesnic nepotřebují žádat o souhlas s podnikáním v oblasti cestovního ruchu, nejsou povinné registrace ani oznámení o podnikatelské činnosti na žádném úřadě. Ani k provozování restaurace není nutné např. povolení hygienika, zdravotní osvědčení, profesní způsobilost, nevyžadují se žádné doklady a registrace na úřadech. Podmínky pro podnikání v turistických službách na venkově jsou příznivé.¹⁶

V posledních letech je v Latinské Americe velmi oblíbená také tzv. ezoterická turistika, v Peru nazývaná mystická turistika (*turismo místico*), která je úzce svázána s turistikou soužití.¹⁷ Andští kněží (šamani) sdílejí svou moudrost a informace o duchovních tradicích, někdy vedou kurzy duchovního rozvoje pro zájemce, kteří jsou většinou cizinci. Komercializace rituálu je v některých oblastech Peru silně kritizována ze strany některých andských kněží a obyvatel vesnic, jinými je podporována.¹⁸

Je třeba si uvědomit, že v mnoha případech hosté - účastníci obřadu projevují upřímný respekt k Matce zemi a životnímu prostředí a vnímají rituály jako vysoce posvátné. Někteří andští duchovní (šamani) nejenže s cizinci sdílejí své vědomosti a tradiční moudrosti, ale upřímně se těší zájmu o svou kulturu a tradice. Umožňují přenos moudrosti a cítí se hrdi na svou slavnou inckou kulturu. Zájem ze strany zahraničních návštěvníků o civilizaci v Andách napomáhá revitalizaci indiánské identity. Cizinci obdivují tradiční oděvy, rukodělné výrobky, andskou hudbu, tance a někteří mají zájem o jazyk quechua. Toho si všímají mladí indiáni, kteří jsou ovlivněni projevy respektu a obdivu ze strany cizinců k jejich vlastní kultuře a postupně si začínají sami cenit svých kořenů, upevňuje se jejich postoj k aktivitám na vesnici a celkově se posiluje jejich etnická identita.¹⁹

15 Rady pracovníků peruánských cestovních kanceláří obyvatelům obcí jsou žádané (a nezbytné). Existují také obchodní dohody a půjčky (investice) cestovních kanceláří do infrastruktury ubytování a stravování nebo platby předem za služby, očekávané v delším následném období, což přispívá ke garanci stability obchodních vztahů a místním obyvatelům zajišťuje budoucí příjmy. Viz materiál španělské nadace CODESPA *Programa RUTAS*, op. cit.

16 Ústní sdělení koordinátorek rozvojových projektů peruánské asociace Inka Sumaq Yachachiq, červenec 2015, citovány také zkušenosti rady obce Umasbamba, okres Chinchero, kde se začal rozvíjet program turistiky soužití před 5 lety. Administrativní kroky ohledně založení podniku se v Peru zjednodušily obecně. Zatímco pro potvrzení registrace nadace Inka, která podporuje rozvojové projekty v Peru od roku 2002, bylo třeba čtyř let, založení neziskové organizace asociace Inka Sumaq Yachachiq v roce 2014 bylo vyřízeno za pět měsíců.

17 Definice mystické turistiky podle Aliase a Carbajala: „Jedná se o druh turistiky, který se váže k náboženské tematice, k aktivitám duchovního charakteru, při kterých se realizují manifestace víry.“ In: Aliaga, Cabrera Nieri, Carbajal Barreda, *Capacitación en estándares de calidad y buenas prácticas de turismo sostenible*, op. cit.

18 Názory andských duchovních a obyvatel rozsáhlé komunity Q'eros a léčitelů z obce Huasao (Cusco), projevené během mnoha setkání v letech 2008-2002.

19 Tvzení založená na osobních zkušenostech z desetileté spolupráce s indiánskými komunitami v rámci nadačního fondu Inka, jehož aktivity jsou spojeny s revitalizací identity.

Obrázek 4: Obřad uctění Matky země, 2002

Zdroj: archiv autorky

Obrázek 5: Léčitel žádá ducha hory Apu o zdraví a sílu pro svého přítele, 2001.

Zdroj: archiv autorky

Peruánská vláda podporuje cestovní ruch v zemi významnou měrou. Státní úřad pro řízení rozvoje turistiky při ministerstvu zahraničního obchodu a cestovního ruchu (Dirección Nacional de Desarrollo Turístico, del Ministerio de Comercio Exterior y de Turismo, MINCETUR) koordinuje projekty turistického zaměření, které realizují regionální a místní státní úřady. Vláda podporuje projekty, které jsou společensky rentabilní, přispívají k udržitelnému rozvoji, orientují se na ekonomický a společenský rozvoj v zemi. Existuje státní program turistického rozvoje vesnic, který se zakládá na participaci místních obyvatel, což je základním předpokladem k možnému udržení rozvoje turistických aktivit (jakožto doplňkový zdroj příjmů pro místní obyvatele). Cílem programu je – počínaje vesnickými komunitami – přispět k rozvoji udržitelného turistického ruchu jakožto nástroje ekonomicko-sociálního rozvoje Peru. Tento program v současnosti podporuje 72 projektů (také v regionech Puno a Cusco). Byl zaznamenán vzestup zaměstnanosti v cestovním ruchu o 12%, jedná se především o začlenění žen. Podle statistiky úřadu MINCETUR přibližně sto tisíc zahraničních turistů navštívilo venkovské oblasti, kde je cestovní ruch organizován přímo místními komunitami.²⁰ Také některé neziskové organizace a cestovní kanceláře podporují rozvojové projekty v oblasti cestovního ruchu – od průzkumu nabídky služeb na venkově, dopravní dostupnosti, infrastruktury pro uspokojení základních potřeb cestujících, přes přípravu audiovizuálních reklamních materiálů (fotografii, videí), vzdělávání vesničanů (přednáškami a praktickými radami), až po nabídku turistických balíčků. Lze zmínit např. peruánské organizace: Pro Desarrollo Turístico, PRODESTUR,²¹ Asociación Inka Sumaq Yachachiq,²² Asociación de Promoción y Desarrollo Agrario, el Progreso Agrario²³ nebo cestovní agenturu Responsible Travel Peru, RESPONS.²⁴

PŘÍKLADY ROZVOJE TURISTIKY V NĚKTERÝCH ANDSKÝCH KOMUNITÁCH

Některé andské oblasti jsou zapojeny do účasti na cestovním ruchu už více než 30 let, např. komunity na na ostrovech Taquile a Amantani nebo na tzv. plovoucích ostrovech Uros v jezeře Titicaca.²⁵

OSTROVY TAQUILE A AMANTANI V JEZEŘE TITICACA

První turistická nabídka na ostrově Taquile zahrnovala – kromě ubytování a stravy – prezentaci místních lidových tanců, prodej kvalitních rukodělných výrobků, účast na tradičním obřadu uctění Matky země - Pago a Pachamama²⁶ a dopravu v loďkách z Puna na ostrovy a zpět.²⁷ Příchod turistů na ostrovy znamenal pro místní obyvatele nezanedbatelný ekonomický přínos. Rozdělení turistických služeb mezi místní rodiny (ubytování a stravování) bylo pečlivě koordinováno místní radou, aby na finančním zisku participovala většina obyvatel

²⁰ <http://www.mincetur.gob.pe/newweb/Default.aspx?tabid=2333>, on line 9. 8. 2016.

²¹ <https://prodestur.wordpress.com/about/proyectos/>, on line 9. 8. 2016.

²² Informace od koordinátorek asociace Inka Sumaq Yachachic (název v jazyce quechua, Krásný moudrý Inka), jejíž projekty jsou podporované nadačním fondem Inka.

²³ http://www.ongproa.com/turismo_solidario.html, on line 9. 8. 2016.

²⁴ <http://www.responsibletravelperu.com>, on line 9. 8. 2016.

²⁵ Projekt na ostrovech Uros a na Taquile patří mezi první programy turistiky soužití v Peru. Viz <http://munaytaquile.jimdo.com/historia>, on line 9. 8. 2016. Informace získané také z osobních návštěv ostrovů se skupinami českých cestovních kancelářů (přibližně 30 cest) mezi lety 1995 a 2012 anket realizovaných mezi obyvateli ostrova Taquile. Více o kultuře Uros např. In: <https://www.youtube.com/watch?v=z89FPPsYkWM>, on line 9. 8. 2016.

²⁶ Obřad uctění Matky země *Pago a Pachamama* je nejčastějším rituálem v regionu And. Uskutečněním obřadu se vyjadřuje respekt k zemi a duchům hor *Apu*. Posvátným entitám se nabízejí obětiny přírodního charakteru i předměty koupené na tržišti. Mezi přírodniny patří především listy posvátné rostliny koka, zemědělské plodiny: zrnka kukuřice, čočky, fazole, ale také bonbony, okvětní lístky karafiátu, tuk z lamy, atd. K těmto obětinám se často přidávají miniaturní předměty zhotovené z plíšku, cukru a dalších materiálů. Tyto předměty reprezentují přání účastníků obřadu, např. vlastnit stádo lam (přání symbolizováno malou figurkou lamy), mít snoubence (figurka mladíka nebo srdce), mít děti (figurka miminka), práci (minipracovní nástroje), atd. Obětiny se nabízejí duchům blízkých hor na čtyřech světových stranách, nejvyšším horám oblasti a také horám ze země účastníků rituálu. Obětiny se pokládají na bílý papír, představující obřadní stůl, andský kněz (šaman), který řídí obřad, se modlí a vyzývá duchy hor a Matku zemi. Následně se obětiny zabalí do papíru a tento posvátný balíček je spálen na ohni. Z rychlosti spálení obětí a tvaru plamenů lze poznat, jestli posvátné bytosti přírody dar přijaly. Obřad uctění Matky země je popsán např. ve studii Washingtona Rozase, „Los Paqo en Q'ero“, uvedené v knize Jorge Florese Ochoa, Juana Víctora Nuñeze del Prado (ed.). *Q'ero, el último ayllu inka*, s. 143-158. Nebo v knize Jorge Florese Ochoa, Any Marie Fries, *Puna, qheswa, yunga. El hombre y su medio en Q'ero*. Lima: Banco Central de Reserva del Perú, 1989. Česky v knize Olgy Vilímkové: *Peruánské mýty a tradice*, Smart press, 2012.

²⁷ Informace založené na osobních zkušenostech z turistických cest v letech 1994 – 2015 a z rozhovorů s obyvateli ostrova Taquile.

ostrova. Inspirováni úspěchem sousedů (finančními příjmy z cestovního ruchu) také obyvatelé ostrova Amantani začali nabízet balíček turistických služeb, postupem let stále více se přizpůsobujícím přání turistů: obyvatelé se oblékli do uniforem tradičního stylu, zvláště ženy. Na obou ostrovech – Taquile i Amantani se výrazně zlepšily hygienické podmínky, co se týče přípravy jídel, ubytování a hygienických zařízení.

Lze konstatovat, že turistický ruch výrazně ovlivňuje ekonomické podmínky obyvatel zúčastněných vesnic. Zisky z cestovního ruchu přinášejí místním obyvatelům vyšší životní úroveň než přínos z rybolovu nebo pěstování zemědělských plodin - oblast jezera Titicaca se nachází ve vysokých nadmořských výškách s chladným podnebím, na ostrovech je navíc omezena plocha k zemědělskému využití. Zlepšila se nejen úroveň ubytování místních obyvatel, ale také cesty, na ostrovech jsou upravena i náměstí a školy. V tomto případě rozvoje cestovního ruchu ve venkovské oblasti můžeme hovořit o kladném dopadu turistiky na místní komunity, dokonce došlo ke zlepšení podmínek životního prostředí a posílení etnické identity indiánských obyvatel.²⁸

Obrázek 6: Pohled na domky ostrovů Uros

Zdroj: archív autorky

28 Ústní sdělení učitelek škol a koordinátorů projektu rozvoje turistiky soužití. Zkušenosti jsou uvedené také v článku: Aliaga, Cabrera Nieri, Carbajal Barreda, *Capacitación en estándares de calidad y buenas prácticas de turismo sostenible*, op. cit.

Obrázek 7: Obyvatelé ostrova Taquile – prarodiče s vnukem Brayenem, 2005.

Zdroj: archív autorky

OSTROVY UROS: PŘÍKLAD ROZVOJE S NEBLAHÝMI DOPADY

Dalším důsledkem prudkého nárůstu cestovního ruchu na jezeře Titicaca je nekontrolovaná stavba plovoucích ostrovů v mělké zátocě u města Puno. Ostrovy jsou snadno dostupné lodkami, navštěvují se většinou v rámci 2-3 hodinové projížďce z města Puno. Na ostrovech Uros se nabízí kromě výkladu o stavbě ostrovů, domků, člunů a každodenním životě v oblasti v podání místního obyvatele také prodej výrobků (zhotovených především v Punu a v dalších oblastech Peru), také občerstvení a ubytování (turisty využívané zřídka).²⁹

Masivní konstrukce nových ostrovů (mladými z oblasti Uros, z Puna a okolí), při které se používají kromě rákosí totora³⁰ také plastové láhve (jako základní materiál, který je zevnějšku obalen vrstvou rákosí), představují vážnou hrozbu kontaminace jezera Titicaca. Dříve se ostrovy stavěly pouze z přírodního materiálu, rákosí, které se během několika let rozpustilo ve vodě. Obyvatelé poškozených ostrovů se přestěhovali na pevninu nebo si postavili nový ostrov. Staré rákosové ostrovy se rozptýlily a zmizely bez zanechání stopy. Bohužel nelze konstatovat stejný osud zmizení všech pozůstatků po opuštěných rozpadajících se „moderních“, z velké části plastových ostrovů. Stejně riziko kontaminace jezera představují čluny, které byly dříve stavěné pouze z přírodních materiálů a dnes se k jejich ruční výrobě rovněž používají plastové láhve. Tyto lodky se využívají k projížďkám turistů (místní lidé používají dřevěné motorové čluny). V Punu se vedou jednání o zamezení

²⁹ Ukazka z cesty na ostrovy Uros: <http://www.islahananpacha.com/?c=pagina&m=ver&p=historia&idioma=es>, on line 9. 8. 2016.

³⁰ *Totora* - slovo z jazyka quechua označuje rostlinu (*scirpus totora*), která se vyskytuje na jezerech a v mokřinách, podle druhu dorůstá výšky 1-3 metry. V oblasti jezera Titicaca se používá na stavbu ostrovů, domů a člunů.

neřízených staveb ostrovů a lodí, jedná se o ohrožení novým druhem kontaminace jezera. Diskutují se možnosti kontroly aktivit obyvatel ostrovů.³¹ V tomto případě nekontrolovaného masivního rozvoje turistiky se jedná o negativní dopad cestovního ruchu na životní prostředí.³²

Obrázek 8: Místní obyvatel seznamuje turisty s technikou stavby ostrova a každodenním životem Uros, 2014.

Zdroj: archiv autorky

³¹ Ústní sdělení obyvatel ostrovů a z města Puno, srpen 2014.

³² Na jezeře Titicaca v posledních letech kontaminace velmi narůstá. Zhoršení situace je dáno nadměrným demografickým růstem z důvodu příchodu venkovských obyvatel do větších měst, především do Puna a Juliaky v Peru a do Copacabany v Bolívii, ale také kvůli nekontrolovatelnému odvádění odpadu z dalších měst v blízkosti jezera. Otázku řeší Peru společně s Bolívií, jednání se opakovaně účastní prezidenti obou zemí. Viz např. článek ze dne 7. 1. 2016: *Bolivia y Perú acuerdan invertir US\$ 500 millones para recuperar Lago Titicaca*, konzultováno 9. 8. 2016.

Obrázek 9: Lavička zhotovená z plastových lahví a rákosí, Uros, 2014.

Zdroj: archív autorky

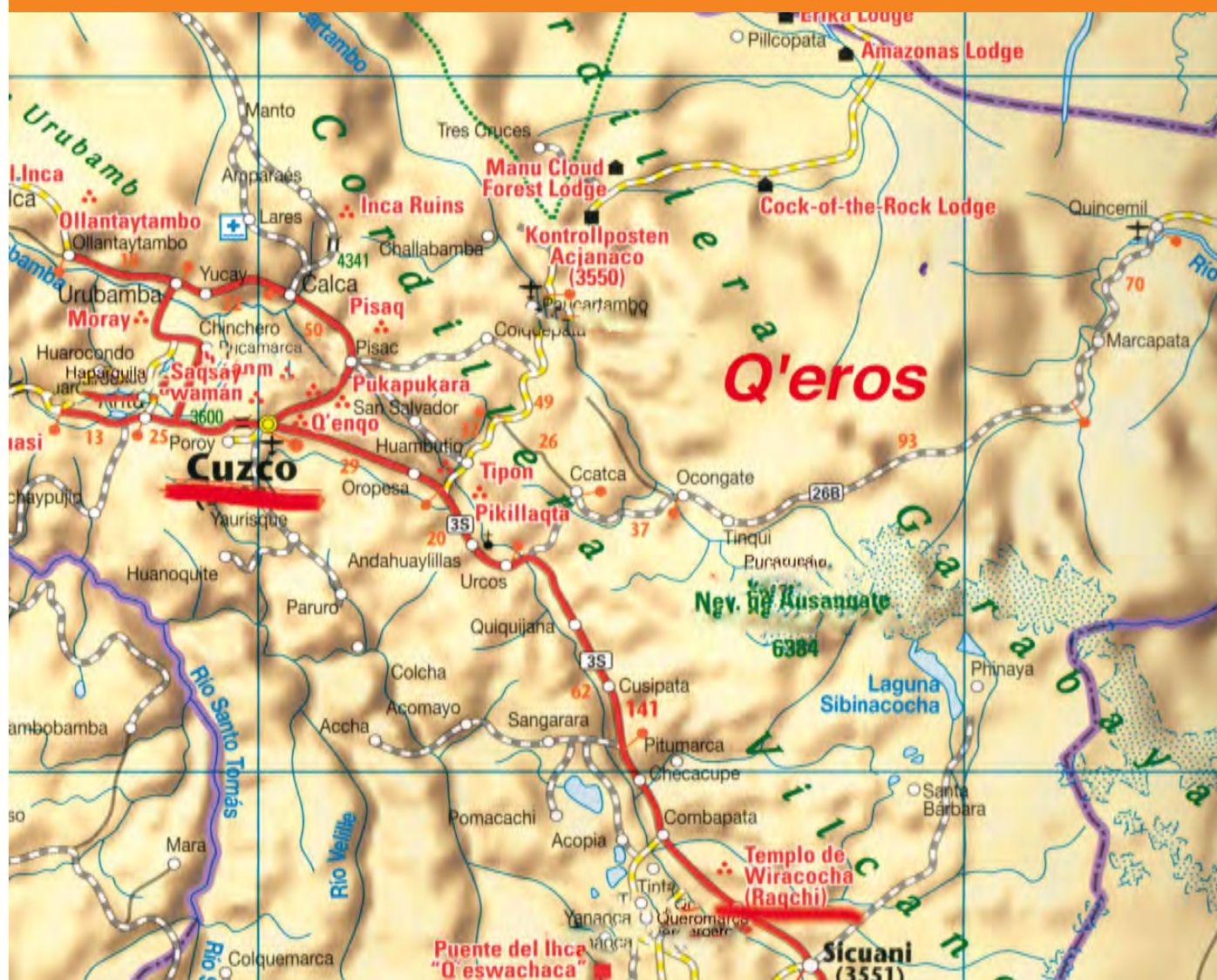
SILLUSTANI, VESNICE NA PEVNINĚ: DALŠÍ NABÍDKA TURISTICKÉHO VYŽITÍ

V blízkosti jezera Titicaca, na odbočce ze silnice mezi městy Juliaca a Puno, se nalézá obec Hatun Qolla. Blízká archeologická lokalita Sillustani je proslavena kamennými věžovitými hrobkami (chullpas) z doby předincké a incké, které se nacházejí na poloostrově v jezeře Umayo. Místní obyvatelé využili zájmu turistů o pamětihodnosti v malebné krajině a upravili své domky do tradiční podoby, případně přistavěli nové.³³

33 Slovo *hatun* v jazyce quechua znamená velký. In: Antonio Cusihaman, *Diccionario quechua. Cusco-Collao*. Cuzco, Centro Bartolomé de las Casas, 2001. V případě mluvy Cusco-Collao se jedná o dialekt jazyka quechua, kterým se hovoří v jižním Peru, v Bolívii a severní Argentíně. Pravopis jazyka není kodifikován a není jednotný, *h* se většinou nevyslovuje a často se také nepíše. In: Olga Vilímková, *Základy jazyka quechua, učebnice pro samouky*, Praha: VSE-Oeconomica, 2005.

Národ *Qolla* byl v minulosti velmi významný. Jedna ze čtyř částí, které tvořily slavnou říši Inků *Tawanstinsuyu* (*tawa* v jazyce quechua znamená čtyři, *suyu* – část) se nazývala *Qollasuyu*. Z hlavního města *Qollů* se nezachovalo prakticky nic, ale pohřebiště elity, kde později pochovávali své významné zesnulé také Inkové, dnes nazývané *Sillustani*, je pozoruhodné, jednak umístěním na poloostrově jezera Umayo a také kvalitními stavbami pohřebních kamenných věží. Viz: <https://www.youtube.com/watch?v=71q7AZ7m1-Y>, nebo <https://www.youtube.com/watch?v=5mTkp7oWyJ0>, on line 12. 8. 2016.

Mapa 1: Jezero Titicaca a laguna Umayo s místy, popisovanými v článku: ostrovy Uros, Taquile, Amantani a obec Hatun Qolla (Atuncolla).

Nápad představit typická tradiční obydlí a každodenní život místních obyvatel se v Hatun Qolla zrodil v 90. letech 20. století a během prvních let své existence byly domy velice pečlivě opečovávané (mnohem lépe než obydlí užívaná k bydlení) a místní obyvatelé předváděli se zaujetím tradiční způsob práce (v mnoha případech se jednalo o metody, používané předky). Zdá se, že se lidé unavili každodenními návštěvami turistů: v současnosti domky nejsou tak malebné jako dříve, z většiny z nich zmizely ukázky tradičních prací jako např. práce na poli nebo tkaní. Ženy i nadále představují turistům chovaná zvířata: lamy a alpy, plodiny nebo tradiční pokrmy, např. různé druhy brambor s omáčkou z hlíny a polévku z quino. Některé potraviny, např. sýry lze koupit, rovněž ruční práce, tkaniny nebo keramice sošky tzv. býčků z Pucary, které jsou vyráběné na místě nebo dovezené z městečka Pucara.³⁴ Poklesla nabídka ukázek tradičních pracovních metod andského zemědělství, rozšířila se ale nabídka ubytování a restauračních služeb od jednoduchého občerstvení až po menu o několika chodech. Místní lidé také neodmítají účast turistů při každodenních pracích: pasení lam a ovcí, práci na poli, při výrobě hliněných nepálených cihel adobe (sušených na slunci). Ve srovnání s jinými lokalitami v Andách je turistický balíček, domluvený a placený na místě, relativně levný. Příjmy z turistického ruchu nejsou jediným zdrojem financí v oblasti, nicméně se jedná o nezanedbatelný příjem. Turistika zde – krátké návštěvy ani delší pobyty za účelem poznání tradičního života v Andách – nemá žádný negativní dopad ani na životní prostředí ani na společenské vztahy mezi místními obyvateli.

³⁴ Býčci z Pucary se umísťují ve dvojicích na střechy domů za účelem ochrany domu a jeho obyvatel před zlými duchy. Spolu s býčky se na střechu mohou připevnit také další symboly ochrany, např. křesťanský kříž. V některých lokalitách je zvykem nalít do keramického býčka nápoj *chicha* (kukuřičné pivo) a vodu. Tyto praktiky je možné pozorovat např. v oblastech Hatun Qolla, Pucara, Pisac. Viz článek antropologa Fredy Reyes Apazy o totemické symbolice býčků z Pucary *La simbología totémica del torito de Pucará*, <http://www.cpap.pe/node/71>; konzultováno 12. 8. 2016.

Obrázek 10: Chullpa, incká hrobka v Sillustani, starém pohřebišti na poloostrově v jezeře Umayo, 2002.

Zdroj: archív autorky

Obrázek 11, 12: Tradiční dům v obci Hatun Qolla, kde se nabízí ubytování a strava a kde je rovněž možné pozorovat tradiční metody práce nebo se účastnit každodenních aktivit rodiny, 2014.

Zdroj: archiv autorky

TURISTICKÁ NABÍDKA V OBCI RAQCHUI

V departmentu Cusco můžeme jako příklad dopadu turistického ruchu na životní prostředí a každodenní aktivity ve vesnici uvést obec Raqchi,³⁵ nachazející se u hlavní silnice na turistické trase mezi městem Cusco a jezerem Titicaca.

Strategická poloha vesnice (výraz používaný místními lidmi z důvodu příznivého umístění obce na turistické trase u hlavní silnice tři hodiny jízdy od Cuska) umožňuje pravidelný přísun návštěvníků, a to hlavně od konce 90. let 20. stol., kdy byla vyasfaltovaná silnice a turisté začali používat místo vlakové přepravy autobusy.³⁶ Při cestě z Cuska plánuje většina turistických autobusových linek zastávku v Raqchi,³⁷ což přináší místním obyvatelům zajímavé příjmy. Cestující se mohou projít po archeologické pamětihodnosti chrámu v Raqchi a prohlédnout si také skladiště z doby Inků, v posledních letech restaurované.³⁸ Vše se nachází v příjemném klidném prostředí s protékajícím potůčkem a rybníkem. V posledních letech lze pozorovat díky turistickému ruchu rozkvět obce Raqchi. Autobusy zastavují v blízkosti obecního náměstí, na kterém se také nachází malý kostel. Na náměstí se nabízejí možnosti občerstvení, sociální zařízení, stojí tu četné stánky s rukodělnými výrobky. Dříve byla obec Raqchi proslavena výrobou keramických předmětů, v současné době se této činnosti věnují jen dvě dílny, kde se nádoby tvarují a vypalují, početnější je množství osob, které keramické předměty malují. Většina předmětů, které se na náměstí prodávají, se dováží z jiných oblastí Peru (Pisac, Cusco, Juliaca).³⁹

Příjem z „rychlých“ turistických služeb během zastávky turistických autobusových linek (sociální zařízení, občerstvení, prodej výrobků) není v Raqchi jediným zdrojem financí z cestovního ruchu. Obec se účastní projektu turistiky soužití – poznání života domorodých obyvatel. Třináct rodin nabízí ubytování ve dvou – třílůžkových pokojích (celkem je ve vsi nabídka 30 lůžek). Ceny ubytování jsou relativně vysoké. Asociace Turismo Vivencial Raqchi, která určuje pravidla, stanovila cenu za balíček služeb na 35 USD a za ubytování jedné osoby se snídaní 25 USD.⁴⁰ Vezmeme-li v úvahu základní podmínky ubytování, např. hygienickou úroveň společných sociálních zařízení umístěných na dvorku, cena (50 USD) za dvoulůžkový pokoj je vyšší než je cena v příjemných penzionech v Cusku. Ačkoli obyvatelé obce prohlašují, že se jedna o všeobecně platnou cenu, je běžnou praxí, že cizinci platí vyšší ceny než peruánští turisté, jejichž počet neustále roste.⁴¹ Cizinci stejně tak jako Peruánští využívají turistických balíčků služeb, které zahrnují kromě ubytování se snídaní také možnost zúčastnit se každodenních aktivit, návštěvu keramické dílny a vycházku na vyhlídku nad vesnicí.

³⁵ Údaje o této komunitě jsou založeny na materiálech peruánské správní rady nadace Inka, která podporovala v letech 2003 -2008 místní talentované studenty.

³⁶ Silnice mezi městy Cusco a Puno, která prochází 1 km od obce Raqchi byla vyasfaltovaná v rámci projektu **Proyecto de Desarrollo del Corredor Puno-Cusco**, 1998. K projektu stavby silnice patří rozvoj koridoru v oblasti sociálně-ekonomické: rozvoj městsko-venkovských vztahů, posílení vzniku mikropodniků, rozvoj podnikatelských aktivit v oblasti obchodu a rozvoj místních trhů zboží a služeb. In: http://www.ifad.org/evaluation/public_html/eksyst/doc/thematic/pl/peru_s.html. Společnost IFAD (International Fund for Agricultural Development), pracující v rámci OSN, realizuje investice ve prospěch venkovského obyvatelstva. Konzultováno 30. 4. 2016.

³⁷ Autobusové společnosti, které na cestě mezi městem Cusco a jezerem Titicac pravidelně zastavují v Raqchi: <http://www.inkaexpress.com.pe/>, www.peruboliviaexpeditions.com, <http://www.titicacatour.com/bus-turistico-cusco-puno/>, spol. Perú Bus: <http://www.cuscopunobus.com>, <http://www.turismomer.com.pe/servicio-turistico-cusco-puno-bus-puno-cusco-ruta-del-sol-tours-en-puno.html>, http://www.turismoboliviaperu.com/pagesp/peru/bus_turistico.php, konzultováno 30. 4. 2016.

³⁸ O archeologické lokalitě v Raqchi je možno se více dočíst v publikaci: René Rodríguez Arque. *Raqchi, maravilloso y majestuoso parque arqueológico*. Cuzco: Inetgraff, bez uvedení roku publikace. Také In: Valentín Quispe Maxi. *Raqchi, Ignoto y Misterioso Complejo Arqueológico*. Sicuani: Canchis, 1999.

³⁹ Ústní sdělení prodávajících žen na tržišti v Raqchi, červenec 2014.

⁴⁰ Ceny, požadované prezidentem asociace *Turismo Vivencial Raqchi* v červenci 2014; osobní zkušenost z práce vedení zájezdu do Peru.

⁴¹ Tento rozdíl v cenách se neobjevuje na turistických letáčkách, ale patří k běžné praxi v regionu.

Obrázek 13: Foto z náměstí v Raqchi, 2010.

Zdroj: archiv autorky

RAQCHI INSPIRUJE DALŠÍ OBCE

Úspěchy obyvatel Raqchi – finanční příjmy pro rodiny a výrazné zlepšení životního prostředí vesnice (upravené čisté ulice, opravené domy) – se probírají v okolních i vzdálenějších obcích (např. v Mosoqllaqta nebo Santo Domingo⁴²), jejichž obyvatelé znají Raqchi z doby před 15 lety, kdy se vesnice nelišila od okolních obcí. Růst životní úrovně a zlepšení obecního prostředí inspiroují komunální rady v oblasti. Příklad Raqchi, jehož obyvatelé se dokázali zorganizovat, sjednotit a respektovat rozhodnutí prezidenta a obecní rady, což je dle vyjádření představitelů okolních vesnic základní podmínkou k úspěchu, povzbuzuje k následování.

Výše zmíněné obce Mosoqllaqta a Santo Domingo (okres Acopia) se nacházejí v „oblasti Čtyř jezer“. Leží přímo na břehu lagun a mohou poskytnout zajímavou turistickou nabídku: krásnou krajinu s jezery, pustými pláněmi pastvin a výhledy na zasněžené vrcholy pohoří Cordillera Vilcanota včetně pohledu na nejvyšší horu Ausangate, měřící téměř 6 400 m n. m., výlet k travnatému mostu Qeswachaca, klenoucím se přes kaňon řeky Apurimac (pravidelné obnovování mostu 1x ročně se udržuje od dob říše Inků), čistý vzduch, tradiční gastronomii (bio-stravu) a účast na každodenních aktivitách: rybolovu, pasení lam a ovcí, práci na poli, atd. Turistický rozvoj by mohla ovlivnit nedávno vyasfaltovaná silnice (dokončena 2014), která prochází komunitami altiplana, vysokohorské planiny (3800 - 4200 m n. m.). Kvalitní přístupová cesta je dle vyjádření místních rad obcí základní podmínkou rozvoje oblasti včetně turistického ruchu. Vesnické rady v současné době diskutují o přijetí nabídky vzdělávacích kurzů, poskytovaných cestovními kanceláři a některými okresními státními úřady pro obyvatele obcí za účelem rozvoje turistiky soužití.⁴³

Obrázek 14: Qeswachaca, travnatý most přes řeku Apurimac, 2013. Obyvatelé obce Hampatura ho každoročně obnovují při použití tradičních metod.

Zdroj: archiv autorky

⁴² Ústní sdělení představitelů zmíněných obcí během přípravy rozvojových projektů, podporovaných asociací Inka Sumaq Yachachiq, respektive nadačním fondem Inka, 2012-2014.

⁴³ Informace ohledně vzdělávacích kurzů poskytnuty ženami, které pronajímají pokoje turistům ve svých domcích v rámci projektu turistiky soužití v obci Umasbamba, okres Chinchero, červenec 2014. Ve filmu *Turismo Vivencial en las islas de Taquile y Uros* praxi vzdělávacích kurzů zmiňuje také žena z ostrova Uros. In: <https://www.youtube.com/watch?v=yLiXvYW-xG0>, min. 5:03 reportáže, on line 14. 8. 2016.

KOMUNITA Q'EROS: PŘÍKLAD ZMĚN V OBLASTI CESTOVNÍHO RUCHU

V souladu s ekonomickým rozvojem Peru⁴⁴ lze v zemi v posledních letech zaznamenat změnu v turistických destinacích a míst navštěvovaných v rámci turistiky soužití. V některých oblastech se tento typ turistiky nově rozvíjí, jinde dochází k jeho utlumení nebo přímo opuštění, hlavně v souvislosti s demografickým vývojem oblasti. V některých oblastech se obyvatelé stěhují do nižších poloh údolí And, vesnice se vylidňují a z hlediska turistiky soužití s domorodým obyvatelstvem se ztrácejí atraktivní možnosti účastnit se každodenního života – pasení lam, práci na poli, stavby tradičního domku stejně tak jako možnost účasti na obřadech uctění Matky země. Díky růstu nabídky pracovních příležitostí také v Andách (stavby silnic, komunálních center, práce v dolech) se mnozí obyvatelé vysokohorských obcí, kde se věnovali především pastevectví, přestěhovali do nižších poloh údolí. V důsledku lokálních demografických změn turisté ztrácejí zájem o návštěvu opuštěných vesnic. Jako příklad změny turistické destinace může posloužit dříve velmi oblíbená oblast komunity Q'eros (nacházející se mezi městy Paucartambo a Ocongate), navštěvovaná vysokohorskými turisty i zájemci o poznání života andských pastevců včetně jejich duchovních tradic.

Mapa 2: Region Cuska, kde se nachází území komunity Q'eros

Q'eros byli pokládáni za poslední žijící Inky, svébytné ayllu.⁴⁵ Pěší pochod územím obývaným Q'eros trval 6 dní. K nošení nákladů se používaly muly nebo lamy, doprovázené místními pastýři – průvodci, v jejichž vesnicích bylo možno poznávat každodenní život. Životní podmínky Q'eros byly z důvodu chladného klimatu velmi obtížné; obyvatelé využívali podmínek vegetačních pásem,⁴⁶ pro chov lam a pěstování brambor (cca 3500 m n. m.) a pěstování kukuřice (2800- 3000 m n. m.), žili v neustálém pohybu mezi pastvinami a poli (pochod mezi vysoko položenými pastvinami a poli kukuřice trval několik dní). Bydleli v malých domcích bez oken, postavených z kamene, se střechou ze suché trávy. Ve vysokých polohách nerostou stromy, a proto ženy používaly k vaření vysušené exkrementy zvířat. Děti od útlého věku se věnovaly pasení lam. Lze chápat, že

⁴⁴ V článku tisku *La Prensa* ze dne 30. 4. 2015 byla publikována prognóza ministerstva hospodářství a financí Peru ohledně růstu ekonomiky země o 5,5% na období 2016-2018, In: <http://laprensa.peru.com/economia/noticia-mef-economia-crecera-55-promedio-entre-2016-2018-43385>, on line 14. 8. 2016.

⁴⁵ Dle tvrzení antropologa Jorge Florese Ochoa během kurzu o tradicích v Andách na Universidad Nacional San Antonio Abad de Cusco v roce 2002. O tradičním životě Q'eros se lze více dočíst v knize: Jorge Flores Ochoa, Juan Víctor Nuñez del Prado (eds.). *Q'ero, el último ayllu inka*, op. cit. (Ayllu, v jazyce quechua znamená inckou rodovou linií, velkorodinu, která zahrnuje všechny příbuzné.) Také In: Juan Flores Ochoa y Ana María Fries, *Puna, qheswa, yunga. El hombre y su medio en Q'ero*, op. cit.

⁴⁶ Vegetační pásma, která se odlišují - vlivem rozdílné nadmořské výšky – různými klimatickými podmínkami a vegetací.

zvláště mladí rádi využili pracovních možností ve střediskových obcích v údolích. V zalidněnějších centrech se nabízí – podle názoru mladých – také kvalitnější vzdělání pro děti a pestřejší nabídka trávení volného času.⁴⁷ V současné době v tradičně obydlené zóně Q'eros jsou některé vesnice opuštěné, v jiných žije nemnoho starších obyvatel. Jen velmi málo mladých zůstalo v oblasti, kde se věnují tradičnímu chovu lam a ovcí. Nabídka cestovních kanceláří pro turisty, cestující do And za účelem poznání tradičního života indiánů a jejich duchovních obřadů a praktik, se přesunula do center údolí nebo do nově vybudovaných středisek na okraji měst.⁴⁸

Obrázek 15, 16: Ze života Q'eros: rodina před tradičním domkem; pastýřka, 2003.

Zdroj: archiv autorky

⁴⁷ Sdělení stipendistů Q'eros, kterým nadační fond Inka poskytoval podporu v letech 2002-2008. Migrace venkovanů do měst v regionu Cusco popsal Hideo Kimura: „Los orígenes en el campo“. In: Hiroyasu Tomoeda, Jorge Flores Ochoa (eds.). *El Qosqo, antropología de la ciudad*. Cusco: Centro de Estudios Andinos / Ministerio de Educación del Japón, 1992, s. 61-63.

⁴⁸ Osobní zkušenosti z cest v oblasti Q'eros v letech 2012-2014.

ZÁVĚR

Díky hospodářskému rozvoji Peru cestovní ruch v zemi vzkvétá. Rovněž roste počet návštěvníků vysokohorského venkova, jak zahraničních, tak domácích turistů, kteří začínají převažovat. Lze konstatovat velký zájem turistů o poznávání každodenního života indiánských obyvatel v Andách. Cestování v Andách je v posledních letech možné díky stabilní bezpečnostní situaci v regionu, zlepšení infrastruktury, především co se týče dopravní dostupnosti a kvality ubytování. Peruánská vláda podněcuje zahraniční i domácí cestovní ruch prostřednictvím mnoha aktivit a kampaní, např. přes web *¿Y tu qué planés?* (A ty, co plánuješ? Ve španělštině je použit hovorový gramatický novotvar.) Tato kampaň PromPerú získala v roce 2015 od Světové organizace cestovního ruchu cenu Ulises za excelentní nápad a inovaci v oblasti cestovního ruchu. Aktivita, realizované návštěvníky v rámci programu turistiky soužití, jsou spojené s procházkami v přírodě, každodenní pracovní činností na venkově, zvláště oblíbená je možnost trávit čas na pastvě s lamami. Turistický balíček v Andách zahrnuje obvykle ubytování, místní stravu, ukázky rukodělné výroby – tkaní, zhotovování keramických nádob a dalších předmětů. Turisté se mohou účastnit místních slavností a rituálů, např. obřadu uctění Matky země. V oblastech, kde se realizuje program turistiky soužití, lze zaznamenat převážně pozitivní dopad na život místních obyvatel a zlepšení lokálního životního prostředí. Finanční příjmy z turistického ruchu tvoří pouze část zdrojů místních obyvatel, nicméně jejich hodnota je nezanedbatelná. Dalším pozitivním jevem, souvisejícím s cestovním ruchem, je posilování místních tradic. Obdiv cestovatelů vůči tradičním stavbám a oděvům, rukodělným činnostem a zvláště moudrostem předků - duchovnímu bohatství indiánů - povzbuzuje především mladé lidi a přispívá k revitalizaci jejich etnické identity.

Nicméně v některých místech (např. na ostrovech Uros v jezeře Titicaca) masivní turistický ruch - silný zájem cestujících o lokalitu a finanční příjmy plynoucí z permanentní vysoké návštěvnosti (platby za prodané výrobky a poskytované turistické služby) vede k nekontrolovanému rozvoji (stavbám nových ostrovů a člunů s použitím četných plastových lahví), který ve svém důsledku výrazně poškozuje životní prostředí.

V souvislosti s ekonomickým rozvojem Peru a demografickým změnám dochází ke změně v destinacích programů turistiky soužití. Některé oblasti jsou prakticky vyhledávány (vysokohorští pastevci se stěhují do klimaticky příznivějších center v údolích – např. v oblasti Q'eros), jiné se naopak do programu turistiky soužití zapojují (oblast Chinchera, „Čtyř jezer“ v okrese Acopia a mnohé další). Obecně lze konstatovat, že o rozvoj turistiky soužití je velký zájem, jak ze strany turistů a cestovních kancelářů, tak ze strany indiánských vesničanů, nicméně - podle vyjádření vesnických rad - je třeba, aby se obyvatelé obcí dokázali sjednotit a společně vybudovat turisticky žádanou infrastrukturu (hygienické podmínky ubytování a přípravy jídel apod.).

Turistika soužití se v Peru rozvíjí a ve většině případů nejenže neškodí životnímu prostředí, ale dokonce přispívá ke zlepšování podmínek života na vesnici (úprava domků, návsí a cest, čištění okolí od odpadků). Co se týče vztahu místních obyvatel k přírodě, je obecně známo, že indiáni, zvláště pak obyvatelé vysokohorského venkova, mají velmi blízký vztah k přírodě, kterou respektují a uctívají, cítíce přímou závislost života lidí na přírodních silách (také v důsledku zkušeností z častých zemětřesení, sesuvů, silných dešťů nebo naopak dlouhodobého sucha). Na druhé straně množství odpadků, především od nedávné doby používaných plastů, je v okolí vesnic značné.

Turistika soužití přináší zajímavé zkušenosti jak návštěvníkům, kteří mohou obohatit své představy o životě indiánských obyvatel, životě do nedávné doby závislém na přírodních silách a žitím v souladu s přírodou, mohou se naučit slova z jiného jazyka a poznat kulturu a duchovní rozměr vnímání světa jiného etnika; místním obyvatelům přináší jednak zajímavé finanční příjmy, motivaci „zmalebnit svou vesničku“ a její okolí a také příležitost osobního poznání lidí, přicházejících z jiného prostředí. Právě tento společenský vzájemný kontakt, umožněný programy turistiky soužití, pokládají obě strany za nejvíce obohacující.

LITERATURA

- [1] ALIAGA, María Eugenia de, CABRERA NIERI, Rodrigo, CARBAJAL BARREDA, Omar. *Capacitación en estándares de calidad y buenas prácticas de turismo sostenible*. Lima: Universidad Antonio Ruiz de Montoya / Asociación Odebrecht Perú, duben 2011, 19 s., In: http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=8&ved=0CFoQFjAH&url=http%3A%2F%2Fwww.isur.org.pe%2Fpublicaciones%2Fdescarga%2F49&ei=ZTNOVeKyl8z5Uoa_gcAE&usg=AFQjCNHxnxfPEDdY59Uasaz3CaxyJu3iyw, consulta del 1. 5. 2015.
- [2] ALLEN, Catherina J. *La coca sabe. Coca e identidad cultural en una comunidad andina*. Cuzco: Centro Bartolomé de las Casas, 2008. 372 s.
- [3] ARQUE, René Rodríguez. *Raqchi, maravilloso y majestuoso parque arqueológico*. Cuzco: Inetgraff, sin año de publicación. 28 s.
- [4] ASCENCIÓN UGARTE, Felix. *Turismo sostenible en el Perú. Planificación, gestión y desarrollo*. Lima: Universidad Ricardo Palma, 2005. 260 s.
- [5] CUSIHUAMAN, Antonio [1976]. *Diccionario quechua. Cusco-Collao*. Cuzco: Centro Bartolomé de las Casas, 2001.
- [6] DÁVILA GARCÍA, Bruno, ZLATER LOMELLINI, Dusan, ZLATTER CASTRAT, Igor. *Ecoturismo competitivo: propuesta para su implementación en Madre de Díos*. Lima: Pontificia Universidad Católica del Perú – Fondo editorial, 2005. 264 s.
- [7] FLORES OCHOA, Jorge, FRIES, Ana María (eds). *Puna, qheswa, yunga. El hombre y su medio en Q'ero*. Lima: Banco Central de Reserva del Perú, 1989. 85 s.
- [8] FLORES OCHOA, Jorge, NUÑEZ DEL PRADO, Juan Víctor (eds). *Q'ero, el último ayllu inka*. Cusco: Centro de Estudios Andinos, 1983, 230 s.
- [9] FULLER OSORES, Norma. *Turismo y cultura. Entre el entusiasmo y el recelo*. Lima: Pontificia Universidad Católica del Perú – Fondo editorial, 2014, 140 s.
- [10] KIMURA, Hideo. Los orígenes en el campo. In: TOMODEA Hiroyasu, OCHOA, Jorge Flores (eds.). *El Qosqo, antropología de la ciudad*. Cuzco: Centro de Estudios Andinos / Ministerio de Educación del Japón, 1992, s. 61-63.
- [11] ROSTWOROVSKI DE DIEZ CANSECO, María (1999). *Historia del Tahuantinsuyo*. Lima: Instituto de Estudios Peruanos, 2013.
- [12] ROZAS, Washington. Los Paqo en Q'ero. In: OCHOA, Jorge Flores, NUÑEZ DEL PRADO, Juan Víctor (eds.). *Q'ero, el último ayllu inka*. Cuzco: Centro de Estudios Andinos, 1983, s. 143-158.
- [13] VILÍMKOVÁ, Olga. *Základy jazyka quechua, učebnice pro samouky*. Praha: VŠE-Oeconomica, 2005.
- [14] VILÍMKOVÁ, Olga. *Turismo con especial referencia a América Latina*. Praha: Smart Press, 2011. 191 s.
- [15] VIGNA, Anne. Un moyen de sauver les villages. In: *Le monde diplomatique* (7. 2006). www.monde-diplomatique.fr/2006/07/VIGNA/13609, on line 14. 8. 2016.
- [16] WEBSTER, Steven, El pastoreo en Q'ero. *Q'ero, el último ayllu inka*. In: OCHOA, Jorge Flores, NUÑEZ DEL PRADO, Juan Víctor (eds.). *Q'ero, el último ayllu inka*. Cuzco: Centro de Estudios Andinos, 1983, s. 53-80.

Fotografie **Olga Vilímková**, mapy **Renata Štípková**

KONTAKT

PhDr. Olga Vilímková, PhD.

Katedra románských jazyků

Fakulta mezinárodních vztahů, VŠE Praha

nám. W. Churchilla 4

130 67 Praha 3

E-mail: olga.vilimkova@seznam.cz

KORUNA VYSOČINY

ZROD TURISTICKÉ OBLASTI A JEJÍHO MANAGEMENTU V PŘÍMÉM PŘENOSU

Vladimír Vecheta

Koruna Vysočiny je projektem pro spolupráci všech aktérů cestovního ruchu v regionu Žďárska, Novoměstska, Bystřicka, Nedvědicka, Tišnovska, Velkomeziříčska a Bítešska ve východní části Českomoravské vrchoviny, jejímž cílem je vytvoření Turistické destinace Koruna Vysočiny jako turisticky atraktivní oblasti s rostoucím významem pro cestovní ruch.

GENEZE IDEJE TURISTICKÉ DESTINACE

Regiony Žďárska, Novoměstska, Bystřicka, Tišnovska i Velkomeziříčska zahrnují každý na svém území několik význačných turistických cílů jako je hrad Pernštejn, klášter Porta Coeli v Předklášteří u Tišnova, památka UNESCO poutní kostel sv. Jana Nepomuckého ve Žďáru nad Sázavou, moderní Vysočina Aréna s areálem sigletracků u Nového Města na Moravě nebo Centrum EDEN v Bystřici nad Pernštejnem. Celkově však tyto regiony postrádají na „mapě turistického významu“ své dostatečně důležité a viditelné místo, které si zaslouží i díky množství dalších, bohužel méně známých, kulturních pamětihodností, unikátních přírodních krás a příležitostí ke sportu a aktivnímu trávení volného času.

Představitelé jednotlivých regionů se již v minulosti angažovali v myšlence širší strategické spolupráce na rozvoji cestovního ruchu, nicméně tyto aktivity nikdy nedospěly do fáze konkrétní realizace. Města a regiony tak zůstávaly na úrovni aktivit omezené zpravidla pouze na území jednotlivých regionů. Přímé osobní vazby mezi statuárními zastupiteli napříč regiony však dávaly myšlence spolupráce dobrou živnou půdu.

Spouštěcími motivy realizace konkrétních kroků spolupráce na vytvoření destinačního managementu byly v roce 2014 paralelně řešené projekty týkající se více regionů:

- projekt "Cyklistická destinace Novoměstsko", kde protagonisté z NMnM měli zájem o vzájemnou koordinaci cyklistické spolupráce se sousedními regiony Žďárska a Bystřicka. Jedním z výsledků společné plánovací schůzky byl projekt výstavby společné páteřní cyklostezky spojující Žďár, Nové Město a Bystřici.
- souvisle se uskutečnila série jednání o vytyčení evropské páteřní trasy EuroVelo 4, které se týká na území Kraje Vysočina pouze našeho regionu. Na návrh představitelů Bystřicka byl projekt trasy upraven tak, aby se dotkl i významných turistických cílů sousedních regionů - Zelené hory ve Žďáru a Vysočina Arény v Novém Městě, což bylo nakonec akceptováno na úrovni Kraje Vysočina i návaznosti na kraje sousední, a znamenalo podklad pro užší spolupráci zmíněných měst a regionů.

Od takto nastartované spolupráce byl jen krůček k zájmu o koordinaci turistických aktivit regionu „od Žďáru po Nedvědici“ pod společnou hlavičkou. Tehdy šla řeč o vytvoření společné turistické "destinace Žďárské vrchy". Prvním iniciátor projektu bylo nakonec město Bystřice nad Pernštejnem a region Bystřicka, který

na prahu roku 2015 k návrhu založení destinačního managementu na území vlastního regionu předjal i jeho budoucí uplatnění v rámci meziregionální spolupráce se sousedy - pro širší region „Vysočina“ s cílem vytvoření **spojitého turistického prostoru Tišnov – Bystřice – Nové Město – Žďár** (*Tišnovsko – brána Vysočiny, Bystřicko – ráj Vysočiny, Novoměstsko – srdce Vysočiny, Žďársko – hvězda Vysočiny*), který bude společně koordinovat své aktivity a propagaci. K navrženému projektu se následně přihlásilo ještě i Velké Meziříčí, což projekt rozšířilo na celý někdejší žďárský okres.

Přípravě praktické stránky realizace meziregionální spolupráce v cestovním ruchu se na základě zájmu starostů 7 přizvaných měst - **Žďáru nad Sázavou, Nového Města na Moravě, Bystřice nad Pernštejnem, Tišnova, Velkého Meziříčí, Velké Bíteše a městyse Nedvědice** - věnovala pracovní skupina složená z odborných zástupců regionů s cílem na vytvoření podmínek fungování destinačního managementu území. Během projednávání spolupráce byly o záměrech informovány v souladu se strategií i další veřejné subjekty v území ORP regionů - svazky obcí, mikroregiony, města Velká Bíteš a Svatka, lokální MAS i zodpovědní pracovníci krajských úřadů Kraje Vysočina i Jihomoravského kraje, i krajských destinačních agentur Vysočina Tourism a Centrála cestovního ruchu Jižní Moravy; s výsledkem víceméně pozitivního přijetí.

Samotné schválení projektu založení destinace formou sdružení a jeho financování z příspěvků měst bylo projednáno a ratifikováno jednotlivými zastupitelstvy všech 7 zapojených měst a městyse. Formálním aktem vzniku pak byl podpis **Memoranda o rozvoji spolupráce a řízení strategie rozvoje cestovního ruchu ve spojeném regionu Koruna Vysočiny** 3. 9. 2015 v Bystřici nad Pernštejnem.

IDENTITA TURISTICKÉ DESTINACE

Turistická destinace Koruna Vysočiny je aktuálně vymezena jako území přináležející pod správu obcí s rozšířenou působností (ORP), které se staly zakladateli – Žďár nad Sázavou, Nové Město na Moravě, Bystřice nad Pernštejnem, Tišnov a Velké Meziříčí. Území o rozloze cca 2000 km² zahrnuje rozsah někdejšího okresu Žďár nad Sázavou a přilehlého území Tišnovska. Protože čile komunikujeme i s regiony svého okolí, nebráníme se možnosti, že se k aktivitám destinace přidají i subjekty nebo obce sousedních regionů, které organicky k Vysočině přináležejí, i když je odděluje politická hranice jiného kraje. Jde zejména o region severní části CHKO Žďárské vrchy, tedy Hlinecko a Poličko, nebo o nejvýchodnější cíp Vysočiny – Olešnicko.

Všechny zahrnuté regiony mají podobné fyzickogeografické prostředí a společné kulturní tradice, což je v rámci budování turistické oblasti nejpodstatnějším rysem. Tento prvek byl sledován při vytváření vize spolupráce v území, aby nevznikal umělý konglomerát na základě politické shody, ale jednalo se primárně o uchopení pro návštěvníky srozumitelného regionu s jednoznačně pojmenovatelnými rysy a charakteristikami. Proto byla spolupráce budována i přes stávající krajskou hranici mezi Krajem Vysočina a Jihomoravským krajem, která je pouze současným umělým politickým rozdělovníkem jinak vždy geograficky, a především turisticky jednotného území okolo horního toku řeky Svratky od „brány Vysočiny“ v Tišnově, až po její „zelenou střechu“

ve Žďárských vrších. Řeka Svratka se svým jedinečným krajinným reliéfem a souvislým zeleným pásem přírodních lokalit tak představuje jedno ze dvou hlavních pojítek regionů destinace. Tím druhým je historická kontinuita „dopravního spojení“ měst od prastarých obchodních stezek mezi osadami, hrady a kláštery, až po moderní železniční tratě, které zde mezi Tišnovem a Žďárem dokonce tvoří uzavřenou smyčku dvou tras – rychlíkové a regionální, což je prvek, se kterým bude destinace v budoucnu více pracovat jako možností turistické dopravy v oblasti.

Co toto území ve své turistické historii však postrádalo je zaužívaný a všeobecně známý společný **název**. Nejsme Český ráj nebo Slovácko. A pojem Vysočina se vztahuje na jedné straně k daleko rozsáhlejšímu regionu, na straně druhé byl v posledním desetiletí nešťastně zpolitizován, takže je nyní vztažen na území ve správě Krajského úřadu v Jihlavě - Kraj Vysočina. V historických dokumentech markrabství moravského je panství hradu Pernštejn popsáno jako „Horní Svratka“, což je ale pojem, který zůstal jen v historii. Z etnografického hlediska regionalizace zde probíhá rozhraní mezi subregiony Moravského Horácka a Podhorácka, takže ani etnografie nám k jednoznačné identifikaci nepomůže. A moderní marketingový pokus, vycházející z území Bystřicka, pojmenovat turistický region „Zubří země“ dle emblému pánů z Pernštejna – zubra, nepostihuje celé území destinace. Pro účely společného názvu tak bylo sáhnuto k neologismu „**Koruna Vysočiny**“. Ten postihuje jasné určení širšího geografického zařazení regionu – Vysočina – a zároveň přidává určující a rozlišovací přídomek, který má roli poetickou i marketingovou – Koruna. Region se tedy pojímá jako umístěný „nahore“ – z hlediska geografie (severní část Vysočiny, nejvyšší část Vysočiny) a zároveň jako souhrn „the best of“, což už je onen marketingový příznak – „myslíme si, že u nás najdete tu pravou Vysočinu“.

Společný název destinace ji definuje jako společenství unikátních turistických cílů. V jeho rámci ovšem zůstal zájem o zachování specifikace předností jednotlivých zapojených regionů, pročež byla zvolena i symbolika erbovní a přívlastková, která vychází buď z historického užívání nebo možného vhodného uchopení přednosti regionu:

Tišnovsko = brána Vysočiny
Nedvědicko = pohádka Vysočiny
Bystřicko = ráj Vysočiny
Novoměstsko = srdce Vysočiny
Žďársko = hvězda Vysočiny
Velkomeziříčsko = most Vysočiny
Bítešsko = krojovaná Vysočina

DESTINAČNÍ MANAGEMENT

Správa a organizace aktivit turistické destinace Koruna Vysočiny je zajišťována **spolkem Koruna Vysočiny, z.s.**, který má roli destinačního managementu. Spolek je ze svého statutu otevřen členství subjektů ze všech sfér společenského života, pro které je téma cestovního ruchu společné. Vedle 7 zakladatelů z veřejné sféry tvoří nyní členskou základu i první zástupci podnikatelských subjektů a neziskových organizací.

Spolek řídí 12-tičlenná Výkonná rada, ve které je 6 míst vyhrazeno stálým zástupcům zakladatelských měst, 3 místa náleží podnikatelským subjektům a 3 zbývající spolkům, klubům a sdružením. Statutárně spolek zastupuje a Výkonné radě předsedá volený předseda (Michal Šmarda, starosta NMnM) a místopředseda (Zdeněk Navrátil, starosta ZnS), kontrolním orgánem je 3-členná Dozorčí rada, opět s paritním zastoupením veřejného a soukromého sektoru. Každý z členských subjektů zapojených do aktivit destinace má svého zástupce ve Valné hromadě spolku. Spolek má vytvořenu Kancelář managementu destinace se sídlem v Bystřici n. Pern., vedenou ředitelem (Vladimír Vecheta) a 4 zaměstnanci na 0,25 úvazek v dalších ORP městech.

Úlohou takto fungující destinační organizace je napomoci lepší a komplexnější informovanosti a nabídkou turistických příležitostí a služeb zajistit delší pobyt návštěvníka v území, což se pozitivně odrazí i na vyšším ekonomickém profitu z cestovního ruchu pro obce i podnikatele v regionech, a to lépe, než jsou schopny jednotlivé regiony zvládnout samy.

Destinační management má tedy 3 hlavní pilíře činnosti:

- **marketing** (propagace regionu, jeho příležitostí a nabídek, organizace a tvorba turistické nabídky a nových produktů v regionu),
- **koordinace** (propojování informací a zdrojů, rozvoj spolupráce mezi zapojenými subjekty a zapojování nových, zastupování regionu před nadregionálními a národními subjekty),
- **podpora** (certifikační podpora kvality poskytovaných služeb v regionu, podpora projektů připravovaných a realizovaných v regionu, příp. aktivní prodej produktů cestovního ruchu).

Výstupy jednotlivých činností destinačního managementu mají tedy podobu jednak informačních a nabídkových zdrojů směrem k současným nebo potenciálním návštěvníkům, jednak strategické a koordinační podpory pro rozvojové projekty samotných subjektů v území.

Za 1. rok činnosti bylo nastartováno vydávání pravidelných **Turistických novin**, které jako první prezentují souhrnnou nabídku regionů. V roce 2016 vyšly v jarním a podzimním vydání, v roce 2017 bude jejich frekvence již 3x do roka.

Od roku 2017 bude rovněž spuštěn společný on-line kanál **Turistického portálu Koruna Vysočiny**, který bude jednak informovat o souhrnné nabídce destinace, a zároveň bude vedle sdružování informací z regionů i rozcestníkem na jednotlivé regionální portály a lokální informace.

Třetím pilířem pro destinaci bude zřízení systému **Turistické karty**, která bude uvedena do činnosti během roku 2017.

Podpůrné propagační činnosti sledují přiblížení informací o destinaci návštěvníkům v jejich vlastním prostředí, což zahrnuje informační a prodejní stánky na veletrzích a velkých akcích nebo sportovních a kulturních eventech, provoz informačně zásobených profilů na sociálních sítích, vývoj tiskových a mobilních informačních materiálů nebo partnerství s významnými akcemi cestovního ruchu (konference, festivaly).

V neposlední řadě se v dlouhodobém horizontu zaměřuje destinační management na otázky strategie rozvoje regionů především propojováním lokálních záměrů do ucelené sítě, a také vytipováváním příležitostí k dalšímu rozvoji příp. vzniku zcela nových turistických cílů a atraktivit v území, které jsou řešeny ve spolupráci s místně příslušnými samosprávami.

FINANCOVÁNÍ A ŽIVOTASCHOPNOST

Destinační management a jeho výstupy jsou v prvních letech fungování financovány z členských příspěvků zapojených subjektů, přičemž 7 zakladatelských se zavázalo k mimořádné finanční podpoře. Vedení destinace je však zároveň vázáno úkolem zajistit pro budoucí životaschopnost financování vícezdrojové, které bude kombinovat nejméně 3 zdroje příjmů:

- členské příspěvky,
- dotace a granty,
- vlastní hospodářská činnost.

Ideálním bonusem pak bude širší zapojení podnikatelské sféry a vyšší míra finanční angažovanosti soukromého sektoru do aktivit destinace, nebo přímo získání strategických finančních partnerů pro konkrétní projekty.

Životaschopnost destinačního managementu a projektu turistické destinace stojí a padá se zájmem a aktivitou financujících subjektů. Na druhé straně je viditelný přínos tohoto projektu na návštěvnost a rozvoj regionu plánován ve střednědobém horizontu 10-7 let, což je doba, po kterou jej zakladatelé hodlají aktivně podporovat, dokud nedosáhne samofinancovatelnosti.

Doufejme tedy, že až bude destinace Koruna Vysočiny slavit 3.9.2025 desáté narozeniny, bude stát pevně na svých nohou a bude se moci hrdě ohlédnout za kusem dobré práce.

KONTAKT

Mgr. Vladimír Vecheta

ředitel Kanceláře managementu destinace

Destinační společnost Koruna Vysočiny

E-mail: kancelar@korunavysociny.cz

www.facebook.com/korunavysociny

**ZÁŽITKY
Z NAŠICH CEST**

JAK JSME SE VYDALI NA UKRAJINU, ANEB NEBLÁZNI, VŽDYŤ SE TAM VÁLČÍ

Radka Filipi

Vysoká škola polytechnická Jihlava udržuje již čtvrtým rokem partnerské vztahy s univerzitou v Užhorodu. V rámci spolupráce školy pořádají každý rok v květnu a září výměnné pobyty studentů v České republice a na Ukrajině. Moji známí o Ukrajině pochybovali. Vždyť se tam válčí! Nic tam není! Co tam budeš dělat? Oblast Zakarpatské Ukrajiny mě vždy lákala příběhem Nikolaj Šuhaje a svou krajinou, proto jsem se nenechala odradit.

V květnu letošního roku naše škola hostila v rámci spolupráce ukrajinské studenty. Týden se s týdnem sešel a my se s našimi novými přáteli loučili na autobusovém nádraží v Jihlavě. „Nemusíme se loučit, vždyť přijedete v září a znova se uvidíme,“ pronesla jedna z ukrajinských studentek při nastupování do autobusu. Letní prázdniny utekly jako voda a skupinka nás, českých studentů, se sešla 4. září odpoledne v autobusu, který mířil do Užhorodu. V časných ranních hodinách jsme dorazili na nádraží, kde už čekali naši přátelé, aby nás ubytovali v místním hostelu.

Obrázek 1: Návštěva jezera Siněvir

Zdroj: archiv VŠPJ

Po pár hodinách spánku jsme dostali lahodnou snídani, kterou nachystali studenti. Program pobytu byl zahájen návštěvou rektorátu Užhorodské národní univerzity. Tam nás vřele přivítali zastupitelé školy a popřáli nám příjemný pobyt v Zakarpatském regionu. Pak jsme se rozdělili do skupinek a vylosovali si v nich téma naší závěrečné prezentace. Každý si vylosoval jiné, ale princip projektů byl stejný. Hlavní myšlenkou bylo najít spojitost mezi Ukrajinou a Českou republikou. K prezentaci jsme měli použít jen vlastní materiály z celého pobytu, jako jsou fotky, či informace, co jsme se v průběhu dozvěděli. Pokračovali jsme návštěvou Oblastní rady Zakarpatské oblasti Ukrajiny, kde jsme měli krátkou

besedu. Ten den nám ale počasí nepřálo. Místo prohlídky Užhorodu jsme díky silnému dešti po setkání směřovali zpátky do hostelu a dopřáli si odpočinek, abychom nabrali sílu na další dny.

Po městě jezdily roztomilé žluté autobusy, takzvané maršrutky. Podobným jsme se druhý den ráno vydali do Koločavy. Cesta jakoby trvala věčnost, ale výhled na pohoří Zakarpatské Ukrajiny nám dlouhou chvíli zpříjemnil.

Nejprve jsme se vyšplhali strmým stoupáním k jezeru Siněvir (pan řidič neměl odvahu zdolat jej s naší maršrutkou), kde jsme obdivovali přírodu v jeho okolí. Blížil se čas oběda, a tak jsme pokračovali do Koločavy, kde na nás ve stylové restauraci čekal pan hostinský. Přivítal nás ochutnávkou křenové pálenky. Před hodováním nám představil příběhy Nikolaj Šuhaje a u jídla nám se svými kolegy zazpíval folklórní písně

Zakarpatské oblasti. Po příjemném obědě jsme navštívili skanzen s dobovými domky staré Koločavy. Od průvodce jsme se dozvěděli zajímavé informace, nejvíce nás však zaujala velikost domečků. V jednom z nich mohla žít až devítičlenná rodina, což si v dnešní době nedokážeme ani představit. Den se chýlil ke konci a nás ještě čekala prohlídka české školy a Olbrachtova muzea. Velice mě zaujalo, jak je Zakarpatská oblast úzce spojená s Českou republikou. Byla v letech 1918 – 1938 součástí Československé republiky a dodnes zde nacházíme podobnost jejich kultury s tou naší. Olbrachtovo muzeum nás o tom přesvědčilo nejen Baladou pro banditu, která je velice populární v českých divadlech, ale i životem Ivana Olbrachta, který na dnešní Ukrajině strávil část života. Při západu slunce jsme se vraceli zpátky do Užhorodu s myšlenkou, že Ukrajina nám vlastně není cizí vzhledem k našim společným dějinám.

Obrázek 2: Studenti v Koločavě

Zdroj: archív VŠPJ

Dalším cílem našeho putování bylo Mukačevo. Cestování autobusem jsme si užili a až, proto jsme uvítali, že je Mukačevo vzdálené jen 40 kilometrů od Užhorodu. Nejprve jsme se vydali na prohlídku hradu Palanok, který leží na kopečku u centra města. Jeho prohlídka byla velice zajímavá. Opět jsme zde našli spojitost s naší kulturou, konkrétně expozici Kraje Vysočina, který spolupracuje se Zakarpatskou oblastí a věnoval Mukačevu prostředky na údržbu hradu. V centru města jsme se setkali s panem docentem Fedirem Šandorem, který nás provázel na další cestě. Zavedl nás ke Karpatskému sanatoriu nedaleko Mukačeva a jel s námi do rekreačního resortu Voevodyno – Perechyn. Jeho výstavbu podpořila Užhorodská univerzita projekty svých studentů. Místo mne oslovilo především svým zasazením do krajiny, se kterou perfektně harmonizovalo. Po všem tom výletování nám vyhládlo a tak nás pak řidič zavezl do typické ukrajinské hospůdky, ve které nás naši hostitelé mile překvapili pečeným kolenem a maďarskou specialitou z brambor.

Jak už to tak bývá, pokud jste v dobré společnosti, čas jako kdyby utíkal rychleji. Než jsme se stačili pořádně zabydlet, přišel poslední den a s ním i naše závěrečné prezentace zadaných projektů. Všichni se se svým úkolem mistrně vypořádali a tak nikoho nemrzelo, že zrovna jeho prezentace nebyla ta nejlepší. Jelikož jsme si první den nemohli projít ulice Užhorodu, využili jsme k tomu tříhodinový rozchod před odjezdem. Ještě poslední fotografie s Užhorodským pravoslavným kostelem a hurá na nádraží.

Obrázek 3: Před odjezdem z Užhorodu

Zdroj: archív VŠPJ

Díky zpoždění se čekání na náš autobus trochu protáhlo. Už jsme mysleli, že pojedeme jedním z ukrajinských autobusů (takové, jaké známe z naší země z padesátých let), které stály na nádraží, a doufali jsme, že moderní autobus společnosti Regabus nakonec přijede. Ale co by na tom bylo, dovezli bychom si kousek Ukrajiny s sebou do České republiky. Po výletu do Koločavy jsme byli konec konců zvyklí. Tím narážím na naši pohodlnost, ve které žijeme a vůbec si neuvědomujeme, že v některých zemích není vše samozřejmostí. A to je přesně to co mi dal výměnný pobyt na Ukrajině. Uvědomění si hodnot, které jsou nejdůležitější a že něco nejde, nebo není dostupné, už není tím největším problémem světa. A když se mě někdo ironicky zeptá, tak jak bylo na té Ukrajině, řeknu jedním slovem KRÁSNE a vzpomenu si na úžasný výlet a přátele z Užhorodu.

AUTOR

Radka Filipi

studentka 3. semestru oboru Cestovní ruch, VŠP Jihlava

AKCE A UDÁLOSTI

MEZINÁROVNÍ STUDENTSKÝ WORKSHOP „ACCESSIBLE TOURISM FOR ALL“

INTERNATIONAL STUDENT WORKSHOP „ACCESSIBLE TOURISM FOR ALL“

Alice Šedivá Neckářová

Ve dnech 5. - 8. 9. 2016 proběhl na katedře cestovního ruchu Vysoké školy polytechnické Jihlava již osmý ročník tradičního mezinárodního studentského workshopu na téma „Accessible tourism for all“. Organizátorem tohoto workshopu, který byl jednou z aktivit realizovaných v rámci pokračování spolupráce po ukončení projektu „Spolupráce vysokých škol v cestovním ruchu“, byla Vysoká škola polytechnická Jihlava. Účastníky workshopu byli studenti VŠPJ oboru Cestovní ruch a studenti bakalářského i magisterského studia rakouské Fachhochschule Wien, Institutu pro management cestovního ruchu. Jednacím jazykem workshopu byla angličtina.

Obrázek 1: Program workshopu

	8:00	9:00	10:00	11:00	12:00	13:00	14:00	15:00	16:00	17:00	18:00
Monday 5. 9. 2016			Opening by host organization Aula	Communication, getting to know each other, building teams Mgr. Martina Černá, Ph.D. Aula	Lunch Menza	Tourism for disabled people Teoretical basis, practical application Mgr. Lucie Lauermanová, Ing. Tomáš Zelenka Aula				Dinner Divoká Rýže	
Tuesday 6. 9. 2016	Breakfast (AT Students)		Accessible tourism Ing. Ivica Linderová, Ph.D. Aula	Accessible hotels and restaurants Ing. Matin Kořátko Aula		Field research design Ing. Alice Šedivá Neckářová Aula	Guided sightseeing tour	Field research			Dinner Tři Čepice
Wednesday 7. 9. 2016	Breakfast (AT Students)	Field research			Lunch	Field research		Preparing for final presentations Room V7		Dinner Tři Čepice	
Thursday 8. 9. 2016	Breakfast + check-out (AT Students)	Preparing for final presentations Room V7	Final presentations Aula	Workshop evaluation Aula		Closing ceremony, certificates Aula					

Zdroj: vlastní zpracování

První den workshopu byli studenti slavnostně přivítáni, následně došlo k jejich seznámení s programem workshopu a také vzájemnému seznámení. Během teambuildingu byly vytvořeny čtyři česko-rakouské týmy. Součástí dopoledního programu byla i přednáška Mgr. Martiny Černé, Ph.D., z Katedry sociální práce Vysoké školy polytechnické Jihlava zaměřená na komunikaci personálu s osobami se zdravotním postižením, ale také se staršími občany nebo dětmi během jejich účasti na cestovním ruchu. V odpoledních hodinách následoval seminář Mgr. Lucie Lauermanové z Univerzity Palackého v Olomouci, týkající se právě specifíků cestovního

ruchu osob s handicapem, součástí semináře byla i možnost kladení dotazů bývalému hokejovému útočníkovi Ing. Tomáši Zelenkovi, který následkem úrazu skončil na invalidním vozíku. V závěru prvního dne workshopu si studenti osvojili pohyb na vozíku (včetně pohybu v terénu, projetí dveřmi bez pomoci asistenta nebo absolvování schodů, které nedisponují kolejnici za pomoci asistenta) a se slepeckou holí.

Obrázek 2: Účastníci mezinárodního studentského workshopu – praktická část

Zdroj: vlastní zpracování

Druhý den studenti absolvovali další tematicky zaměřené odborné přednášky. Problematické přístupného cestovního ruchu se věnovala Ing. Ivica Linderová, Ph.D., z Vysoké školy polytechnické Jihlava. Informace týkající se přizpůsobení hotelů a restaurací specifickým požadavkům hostů se zdravotními problémy, potravinovými alergiemi, ale také rodin s malými dětmi nastínil generální manažer Art Nouveau Palace hotelu v Praze Ing. Koťátko.

V odpoledních hodinách byly účastníkům v rámci přednášky Ing. Šedivé Neckářové z Vysoké školy polytechnické Jihlava poskytnuty informace týkající se terénního průzkumu a hodnotící formuláře pro benchmarking. Průzkum byl realizován v návštěvnických aktivitách v Jihlavě. Každý čtyřčlenný tým měl za úkol provést průzkum ve dvou aktivitách (konkrétní téma si týmy losovaly).

Poslední den workshopu byla na programu evaluace akce a také závěrečné studentské prezentace mezinárodních týmů. Zpětná vazba byla od účastníků workshopu získána prostřednictvím dotazníkového šetření a následně skupinovým rozhovorem. Z vyplněných formulářů vyplynulo, že realizovaná akce byla vnímána účastníky velmi pozitivně a všichni zúčastnění studenti by doporučili účast i svým spolužákům.

Obrázek 3: Účastníci mezinárodního studentského workshopu

Zdroj: vlastní zpracování

Výsledky kvalitativního šetření studentských týmů byly představeny organizátorům akce v poslední den workshopu formou závěrečných prezentací. Vítězným týmem, který se svou prezentací vystoupí na 12. mezinárodní konferenci Aktuální problémy cestovního ruchu v únoru 2017, jsou studenti Stefanie Androwitsch, Pavla Kalinová, Yulia Mansour a Iuliia Schweinhammer. V těsném závěsu se na druhém místě umístil tým ve složení Vojtěch Hruška, Jil Perdacher, Daniela Tinhof a Lucie Vlčková.

Mezinárodní studentský workshop na téma „Accessible Tourism For All“ byl financován z interního grantu Vysoké školy polytechnické Jihlava.

V září 2017 proběhne další ročník mezinárodního studentského workshopu, hlavním organizátorem akce bude partnerská škola Fachhochschule Wien, Institut pro management cestovního ruchu.

KONTAKT

Ing. Alice Šedivá Neckářová

Vysoká škola polytechnická Jihlava

Tolstého 16

586 01 Jihlava

E-mail: alice.sediva@vspj.cz

ORGANIZACE VYSOČINA TOURISM PŘIPRAVILA SEMINÁŘ K DESTINAČNÍMU MANAGEMENTU

Dne 3. listopadu 2016 se v Dělnickém domě v Jihlavě uskutečnil vzdělávací seminář a diskusní setkání k destinačnímu managementu, který zorganizovala organizace Vysočina Tourism.

Seminář byl určen pro zástupce veřejné i podnikatelské sféry působící v oblasti turismu. Cílem tohoto setkání a široké diskuze přibližně třiceti zástupců organizací, měst i podnikatelů v cestovním ruchu v Kraji Vysočina bylo seznámit účastníky se základními principy a významem zakládání destinačních společností v turistických oblastech. Představeny byly konkrétní příklady již fungujících organizací v Kraji Vysočina i mimo něj.

Téma je v současné době velice aktuální a bude i do budoucna především v souvislosti s nastavením systému řízení cestovního ruchu v České republice, resp. v Kraji Vysočina, a také v souvislosti s novým dotačním titulem Ministerstva pro místní rozvoj ČR – Národní program podpory cestovního ruchu v regionech. Nezbytnou součástí systému řízení budou bezpochyby vznikající lokální/oblastní destinační společnosti. V Kraji Vysočina v současnosti fungují dvě lokální destinační organizace – Koruna Vysočiny a Rozvoj Třebíčska.

Celý seminář byl velmi důležitý i z hlediska rozvoje spolupráce subjektů, neboť právě probíhá zpracování Strategie rozvoje cestovního ruchu Kraje Vysočina na období 2017 – 2025. Dalším možným přínosem setkání tak bylo získání podnětů a názorů pro návrhovou část této Strategie.

Na setkání zaznělo hned několik zajímavých příspěvků, které se týkaly právě destinačního managementu. Seminář zahájila RNDr. Marie Kružíková, nyní již bývalá radní Kraje Vysočina pro oblast kultury, památkové péče a cestovního ruchu, která pak zároveň pomyslně předala své dosavadní kompetence nové náměstkyni hejtmana pro oblast kultury, památkové péče, cestovního ruchu a mezinárodních vztahů Ing. Janě Fischerové, CSc.

Obrázek 1: RNDr. Marie Kružíková (vpravo) symbolicky předává štafetu Ing. Janě Fišerové, CSc.

Zdroj: archiv Krajského úřadu Kraje Vysočina

Následoval příspěvek paní Mgr. RNDr. Stanislavy Pachrové, Ph.D. z Katedry cestovního ruchu Vysoké školy polytechnické Jihlava na téma „Destinační management – principy a význam“, který poskytl účastníkům z řad veřejné i soukromé sféry cenné a tolik žádané informace ohledně terminologie, filozofie a zejména pak významu organizací destinačního managementu na všech úrovních (národní, regionální, oblastní/lokální). V příspěvku byly několikrát zmíněny nejdůležitější principy úspěšného fungování organizací destinačního managementu - spolupráce a partnerství.

Příklady dobré praxe zazněly při prezentaci aktivit úspěšné turistické oblasti Toulava, která sdružuje subjekty na území části Jihočeského a části Středočeského kraje. Příspěvek a prezentaci přednesl doc. RNDr. Jiří Vaníček, CSc., který byl pověřen zastupovat ředitele destinační společnosti Toulava Ing. Jana Sochora.

Obrázek 2: doc. RNDr. Jiří Vaníček, CSc. představuje Toulavu

Zdroj: archiv Krajského úřadu Kraje Vysočina

Své zkušenosti pak nastínil i Mgr. Vladimír Vecheta, ředitel kanceláře managementu destinační společnosti Koruna Vysočiny, která svoji činnost plní více než rok. Po krátké pauze se slova ujal ředitel krajské destinační společnosti Vysočina Tourism, p. o., Ing. Tomáš Čihák, který shrnul současné aktivity organizace a zároveň představil její plány do budoucna.

KONTAKT

Bc. Klára Čechová

Vysočina Tourism, příspěvková organizace
Na Stoupách 144/3
586 01 Jihlava

Mobil: +420 731 597 613

E-mail: klara.cechova@vysocinatourism.cz

www.region-vysocina.cz

www.vysocinatourism.cz

Vysoká škola polytechnická Jihlava
Katedra cestovního ruchu
a příspěvková organizace Vysočina Tourism

pořádají

pod záštitou ministryně pro místní rozvoj,
hejtmana Kraje Vysočina
a primátora statutárního města Jihlava

s mediální podporou společnosti COT media

12. mezinárodní konferenci

Aktuální problémy cestovního ruchu

na téma

CESTOVNÍ RUCH JAKO KŘÍŽOVATKA POZNATKŮ

ve dnech **22. – 23. února 2017**

v budově Vysoké školy polytechnické Jihlava

Hlavní cíl konference

Cílem mezinárodní konference je propojit poznatky několika vědních disciplín, které se cestovním ruchem zabývají. Cestovní ruch je interdisciplinární jev a jeho multioborový charakter dává prostor k širšímu zkoumání. Zároveň je přínosné nahlédnout na cestovní ruch i z jiného pohledu než jen z pohledu jedné vědecké disciplíny.

Snahou konference je přiblížit poznatky ekonomie, sociologie, psychologie, geografie a dalších vědních disciplín se zaměřením na jejich využití a význam pro rozvoj cestovního ruchu.

Konference vytváří podmínky pro mezinárodní setkání odborníků z praxe a akademické sféry. Přínosem konference bude prostor pro diskusi nad aktuálními poznatky z různých vědeckých disciplín a jejich vazbu na cestovní ruch.

Na konferenci vystoupí např.

Dr Rob Davidson (MICE Knowledge, Spojené království)

Prof Dr Terry Stevens (Swansea University, Spojené království)

Ing. Jan Kameníček, MBA (Travelclick)

Témata

- Ekonomické aspekty cestovního ruchu a jeho postavení v ekonomice regionu
- Nové přístupy k managementu a marketingu v destinacích
- Cestovní ruch v pojetí geografie
- Využití poznatků ekologie a environmentalistiky v rozvoji cestovního ruchu
- Využití historie a poznatků kulturní antropologie v cestovním ruchu
- Význam kultury v cestovním ruchu jako jednoho z faktorů jeho rozvoje
- Využití psychologie a sociologie v cestovním ruchu
- Cestovní ruch jako předmět filosofie
- Best practices v rozvoji cestovního ruchu na úrovni podniků a destinací

Termíny

Přihláška	do 08. 01. 2017 (s příspěvkem)
	do 03. 02. 2017 (bez příspěvku)
Zaplacení účastnického poplatku	do 03. 02. 2017
Zaslání abstraktu příspěvku	do 08. 01. 2017
Zaslání informace o akceptaci abstraktu	do 15. 01. 2017
Zaslání plné verze příspěvku do sborníku	do 29. 01. 2017
Cirkulář s podrobným programem konference	do 17. 02. 2017

Předběžný program konference

Středa 22. 02. 2017

08:00 – 09:00	Prezence
09:00 – 09:30	Slavnostní zahájení
09:30 – 11:30	Plenární zasedání
11:30 – 12:00	Přestávka na občerstvení
12:00 – 13:30	Jednání v sekcích
13:30 – 14:30	Oběd
14:30 – 18:30	Terénní exkurze, organizována příspěvkovou organizací Vysočina Tourism
18:30 – 22:00	Společenský večer s rautem

Čtvrtek 23. 02. 2017

09:00 – 11:00	Jednání v sekcích
11:00 – 11:30	Přestávka na občerstvení
11:00 – 11:30	Posterová prezentace
11:30 – 13:30	Jednání v sekcích
13:30 – 14:30	Oběd

Účastnický poplatek

Akademičtí pracovníci a odborná veřejnost	2 400,- CZK (vč. DPH) nebo 96,- EUR
Studenti doktorského studia	1 400,- CZK (vč. DPH) nebo 56,- EUR

Účastnický poplatek zahrnuje občerstvení, obědy, raut, náklady na vydání postkonferenčního sborníku a náklady na organizační zajištění konference. Účast na terénní exkurzi je pro registrované účastníky konference zdarma.

Publikace každého dalšího příspěvku je zpoplatněna sumou 750,- CZK (vč. DPH), nebo 30,-EUR.

Možnost prezentace příspěvku: aktivně, nebo formou posteru

Recenzovaný sborník z konference bude předložen k indexaci do Thomson Reuters Conference Proceedings database.

Garant konference

prof. PhDr. Petr Chalupa, CSc. (Vysoká škola polytechnická Jihlava)

Vědecký výbor konference

doc. RNDr. Alena Dubcová, CSc. (Univerzita Konštantína Filozofa v Nitře, Slovensko)
 prof. PhDr. Petr Chalupa, CSc. (Vysoká škola polytechnická Jihlava, Česká republika)
 prof. RNDr. Vladimír Ira, CSc. (Geografický ústav SAV, Slovensko)
 doc. Ing. Jana Jarábková, PhD. (Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitře, Slovensko)
 prof. RNDr. Pavol Korec, CSc. (Univerzita Komenského v Bratislavě, Slovensko)
 doc. RNDr. Alfred Krogmann, PhD. (Univerzita Konštantína Filozofa v Nitře, Slovensko)
 prof. Ing. Jana Kučerová, PhD. (Univerzita Mateja Bela v Banské Bystrici, Slovensko)
 doc. Ing. Monika Palatková, Ph.D. (CzechTourism, Česká republika)
 Dr. Zsófia Papp PhD (University of Pannonia, Maďarsko)
 RNDr. PaedDr. Jaromír Rux, CSc. (Vysoká škola polytechnická Jihlava, Česká republika)
 Prof Dr Terry Stevens (Swansea University, Spojené království)
 doc. PaedDr. Jiří Štyrský, CSc. (Univerzita Hradec Králové, Česká republika)
 doc. Ing. Zuzana Tučková, Ph.D. (Vysoká škola polytechnická Jihlava, Česká republika)
 doc. RNDr. Jiří Vaníček, CSc. (Slezská univerzita v Opavě, Česká republika)
 doc. RNDr. Jiří Vystoupil, CSc. (Masarykova univerzita v Brně, Česká republika)
 prof. dr hab. Jerzy Wyrzykowski (University of Business in Wrocław, Polsko)

Sekretariát konference

Kateřina Krejčí
 Vysoká škola polytechnická Jihlava
 Tolstého 16, 586 01 Jihlava
 tel.: +420 567 141 116
 e-mail: konferencecr@vspj.cz

Vysoká škola polytechnická Jihlava
 Katedra cestovního ruchu
 Tolstého 16, 586 01 Jihlava

Vysocina Tourism
 příspěvková organizace
 Na Stoupách 3, 586 01 Jihlava

Bližší informace: <http://kcr.vspj.cz/aktualni-problemy-cestovniho-ruchu-2017>

Záštita

**MINISTERSTVO
 PRO MÍSTNÍ
 ROZVOJ ČR**

Kraj Vysocina

Mediální partner

Partneři

**SDRUŽENÍ HISTORICKÝCH SÍDEL
 ČECH, MORAVY
 A SLEZSKA**

**ASOCIACE PRŮVODCŮ
 ČESKÉ REPUBLIKY**

**Spolkový
 dům Slavonice**

Asociace organizací
 cestovního ruchu

Institut turismu

THE ASSOCIATION OF TOUR OPERATORS
 ID TRAVEL AGENTS OF THE CZECH REPUBLIC
 Since 1991

Vysoká škola polytechnická Jihlava

V Š P
J

- První veřejná vysoká škola neuniverzitního typu v České republice, od roku 2004
- Jediná veřejná vysoká škola se sídlem v Kraji Vysočina
- Nabízíme bakalářské i magisterské studium v denní i kombinované formě
- Široká nabídka celoživotního vzdělávání včetně Univerzity třetího věku (U3V)
- Propojení výuky s praxí (dlouhodobá praxe během studia) a spolupráce školy s aplikační sférou
- Důraz na výuku cizích jazyků
- Zapojení do mezinárodního vzdělávacího programu Erasmus+
- Sportovní, společenské a kulturní vyžití

VŠPJ, Tolstého 16, 586 01 Jihlava,
tel.: 567 141 181, email: studijni@vspj.cz, www.vspj.cz
www.facebook.com/vsp.jihlava

ZKOUŠKOVÉ CENTRUM

- přípravné kurzy
- zkoušky Cambridge English Language Assessment
- zkoušky nanečisto + informační a poradenská činnost ke zkouškám

Cestovní kancelář VŠP Jihlava

- výukové praxe
- prodej zájezdů

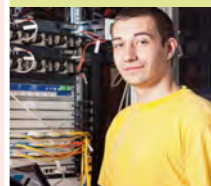

Ekonomicky zaměřené studijní obory

Cestovní ruch (Bc.)
Finance a řízení (Bc.)
Finance and Management (Bc.) – obor vyučovaný kompletně v angličtině

Technicky zaměřené studijní obory

Aplikovaná technika pro průmyslovou praxi (Bc.)
Aplikovaná informatika (Bc.)
Počítačové systémy (Bc.)

Zdravotnicky zaměřené studijní obory

Všeobecná sestra (Bc.)
Porodní asistentka (Bc.)
Zdravotně sociální pracovník (Bc.)
Komunitní péče v porodní asistenci (Mgr.)
Kvalita a bezpečná péče ve zdravotnictví (Mgr.)

Univerzita třetího věku (U3V)

Zájemcům vyššího věku nabízí všeobecné, zájmové a neprofesní vzdělávání na vysokoškolské úrovni. Představuje jednu z možností kvalitního naplnění volného času seniorů.

Časopisy VŠPJ

VŠPJ vydává 2 odborné vysokoškolské časopisy, zařazené na seznam recenzovaných odborných a vědeckých časopisů ERIH PLUS.

LOGOS POLYTECHNIKOS - zaměření především na obory sociálně-ekonomické, zdravotnické a technické.

Studia Turistica - první registrovaný český online elektronický recenzovaný odborný periodikum, které se zabývá problematikou cestovního ruchu.